

בעניין:

1. _____ **קבהא, ת"ז** _____
פלסטיני תושב השטחים הכבושים
2. _____ **קבהא, ת"ז** _____
פלסטיני תושב השטחים הכבושים
3. _____ **עמאר, ת"ז** _____
פלסטיני תושב השטחים הכבושים
4. _____ **צבאח, ת"ז** _____
פלסטינית תושבת השטחים הכבושים
5. _____ **יאסין, ת"ז** _____
פלסטיני תושב השטחים הכבושים
6. **המוקד להגנת הפרט מיסודה של ד"ר לוטה זלצברגר –
ע"ר מס' 580163517**

ע"י ב"כ עוה"ד תהילה מאיר (מ"ר 71836) ו/או דניאל שנהר (מ"ר 41065) ו/או בנימין אחסתרביה (מ"ר 58088) ו/או נדיה דקה (מ"ר 66713) ו/או אהרון מיילס קורמן (מ"ר 78484) ו/או מאיסא אבו סאלח - אבו עכר (מ"ר 52763)

מהמוקד להגנת הפרט מיסודה של ד"ר לוטה זלצברגר
רח' אבו עוביידה 4, ירושלים, 97200
טל': 02-6283555; פקס: 02-6276317

העותרים

- נ ג ד -

המפקד הצבאי לאזור הגדה המערבית

ע"י פרקליטות המדינה, משרד המשפטים
רח' צלאח א-דין 29, ירושלים
טל': 02-6466590; פקס: 02-6467011

המשיב

עתירה למתן צו על תנאי

מוגשת בזאת עתירה למתן צו על תנאי, המופנה אל המשיב והמורה לו לבוא וליתן טעם מדוע לא יתיר לעותרים 1-5 בפרט, ולגברים פלסטינים שגילם מעל 55 ולנשים פלסטיניות שגילן מעל חמישים, בכלל, להיכנס למרחב התפר ללא היתרים פרטניים, כפי שהם רשאים להיכנס לישראל ללא היתרים פרטניים.

היעדר סעד חלופי

1. עניינה של העתירה בכניסת גברים פלסטינים בני 55 ומעלה, ונשים פלסטיניות בנות 50 ומעלה, למרחב התפר, שבגדה המערבית, ללא היתרים פרטניים, כפי שהם רשאים להיכנס לישראל ללא היתרים פרטניים.

2. סעיף 5א(א) לחוק בתי משפט לעניינים מינהליים, תש"ס-2000, קובע כך:

בית משפט לעניינים מינהליים בירושלים ידון, נוסף על סמכותו לפי סעיף 5, גם באלה: (1) עתירה נגד החלטה של רשות או של גוף המנוי בתוספת הרביעית, הפועלים ביהודה והשומרון (להלן – האזור), בעניין המנוי בתוספת הרביעית, ולמעט עתירה שהסעד

העיקרי המבוקש בה עניינו התקנת תחיקת הביטחון לרבות ביטולה, הכרזה על בטלותה או מתן צו להתקנתה (להלן – עתירה מינהלית בענייני האזור).

3. בסעיף 3(ה) לתוספת הרביעית נכתב כך :

החלטה פרטנית של רשות שעניינה היתר כניסה לשטח שהוא מרחב תפר; בפרט משנה זה, "מרחב תפר" – שטח שהוכרז כמרחב תפר בתחיקת הביטחון כהגדרתה בסעיף 5א.

4. עתירה זו אינה עוסקת בהחלטה פרטנית שעניינה היתר כניסה למרחב התפר אלא בשינוי בהסדר הנורמטיבי בעניין הכניסה למרחב התפר – הוספת "סוגי בני אדם" ל"היתר כללי לכניסה למרחב התפר ולשהייה בו (יהודה והשומרון) התשס"ד-2003", כך שבני אדם בגילאים מסוימים לא יזדקקו להיתרים פרטניים כדי להיכנס למרחב התפר. משכך, לא מדובר בעתירה שבית המשפט לעניינים מינהליים מוסמך לדון בה ואין לעותרים סעד חלופי.

התשתית העובדתית

משטר ההיתרים

5. בשנת 2002 החליטה ממשלת ישראל על הקמת גדר ההפרדה. שורה של עתירות הוגשו בנושא חוקיות הקמתה של גדר ההפרדה ככלל וחוקיותם של חלקים שונים מהתוואי שלה. בפסקי הדין שניתנו בעתירות אלו נקבע כי השאלה האם תוואי הגדר הוא חוקי או לא תלוייה בשאלה האם הוא מאזן כראוי בין השיקולים הביטחוניים שבבסיסו לבין ההגנה על זכויות האדם של התושבים המוגנים (ראו, לדוגמא, בג"ץ 2056/04 מועצת הכפר בית סוריק נ' ממשלת ישראל, פ"ד נח(5) 807 (2004); בג"ץ 7957/04 מראעבה נ' ראש ממשלת ישראל, פ"ד ס(2) 477 (2005); בג"ץ 5488/04 מועצת מקומית אלראם נ' ממשלת ישראל (פורסם בנבו, 13.12.2006); ובג"ץ 8414/05 יאסין נ' ממשלת ישראל, פ"ד סב(2) 822 (2007)).

6. התוואי שנקבע לגדר ההפרדה הביא לכך שחלקים משמעותיים מהגדר נבנו בתוך שטחי הגדה המערבית. עם הקמתם של חלקי גדר אלו, הכריז המשיב על השטחים שנותרו בין גדר ההפרדה לבין הקו הירוק כעל שטחים סגורים, המכונים יחדיו "מרחב התפר", שהכניסה אליהם והשהייה בהם אסורות, אלא אם ניתן לאדם היתר לשם כך. האיסורים האלה אינם חלים על תושבי מדינת ישראל ועל תיירים, המורשים להיכנס למרחב התפר ככל שיחפצו.

7. בסמוך להכרזה הראשונה על סגירת שטחי מרחב התפר, שנחתמה ביום 2.10.2003, הוגשו עתירות נגד משטר ההיתרים, שעסקו בחוקיות סגירתו של מרחב התפר בפני פלסטינים והתניית כניסתם לשם בקבלת היתרים מיוחדים. ההכרעה בעתירות אלו הושהתה במשך למעלה משבע שנים, עד למתן פסקי דין בעתירות בנושא גדר ההפרדה, שנדונו באותה העת. כתוצאה מכך, פסק הדין בעתירות, בג"ץ 9961/03 המוקד להגנת הפרט מיסודה של ד"ר לוטה זלצברגר נ' ממשלת ישראל (פורסם בנבו, 5.4.2011, להלן: בג"ץ משטר ההיתרים), נכתב מתוך התייחסות לגדר ההפרדה כעובדה מוגמרת, ובמסגרתו נבחנה הפגיעה של משטר ההיתרים בתושבים הפלסטינים במנותק מפגיעתה של גדר ההפרדה בהם.

8. בפסק הדין נבחנה פגיעתו של משטר ההיתרים על רקע ההסדרים שקבעו המשיבים שם למתן היתרי כניסה למרחב התפר לפלסטינים, בין היתר, "קפ"ק מרחב התפר ונוהל טיפול בשימוש לרעה בהיתר מרחב התפר", ועל יסוד טענות המשיבים כי ההסדרים ייושמו באופן ליברלי. בית המשפט קבע כי הפגיעה של משטר ההיתרים בתושבים הפלסטינים היא מידתית, למעט מספר עניינים נקודתיים שנפסלו.

9. עוד הובהר בפסק הדין כי הקביעות לגבי מידתיות הפגיעה של משטר ההיתרים בתושבים הפלסטינים אינן שוללות את האפשרות "כי קיימים מקרים פרטניים בהם נגרמת פגיעה חמורה בזכויות הקניין והפרנסה של תושבים פלסטינים שאינם זוכים לעבד את אדמתם במידה הנדרשת להם או נתקלים בקשיי גישה אחרים, והמשיבים מצידם אינם עושים די על מנת להביא למזעור פגיעה זאת", וכי "מקרים אילו ניתנים לבירור במסגרת עתירות פרטניות, במסגרתן יוכל בית המשפט לבחון את מכלול ההסדרים הרלוונטיים לאזור מסוים, ולבחון את האיזון הפרטני המתבצע בתחומו בין זכויות התושבים לבין אינטרסים אחרים, כפי שנעשה בעבר בעתירות דומות" (סעיף 34 לפסק הדין).
10. ואכן, לאחר שניתן פסק דין משטר ההיתרים, על בסיס ההנחה כי לא תימנע כניסתם למרחב התפר של פלסטינים בעלי זיקה אליו, החלו להתעורר עוד ועוד מקרים בהם מונע המשיב מתושבים פלסטינים לגשת לאדמותיהם, לעסקיהם ולמקומות עבודתם שבמרחב התפר.
11. כיום, הרוב המכריע של הבקשות של בעלי אדמות במרחב התפר להיתרים לצרכים חקלאיים נדחות. על פי נתונים שהוגשו על ידי המשיב במסגרת בג"ץ 6896/18 טעמה נ' המפקד הצבאי בגדה המערבית, בעוד שבשנת 2014 אושרו 71% מהבקשות להיתרי חקלאי, בשנת 2020 אושרו 24% בלבד מהבקשות להיתרי חקלאי.
- העתק ההודעה המעדכנת מטעם המשיבים בבג"ץ 6896/18 מיום 26.10.2020 מצורף ומסומן ע/1.
12. באופן אבסורדי, פלסטינים מעל גיל מסוים – גברים מגיל 55 ומעלה, ונשים מגיל חמישים ומעלה – רשאים על פי נהלי המשיב להיכנס לשטח מדינת ישראל ללא היתר פרטני (סעיף 8.יט. לנוהל "סטטוס הרשאות בלתי מסווג לכניסת פלסטינים לישראל, למעברם בין אזור יהודה ושומרון לבין רצועת עזה וליציאתם לחו"ל"), אך אינם רשאים להיכנס לשטחי מרחב התפר שבגדה המערבית. המצב הזה אבסורדי עוד יותר כאשר מדובר בבעלי זיקה פרטנית למרחב התפר, לדוגמא, בעלי אדמות במרחב התפר, שמתקשים לקבל היתרי כניסה למרחב התפר, ונאלצים פעם אחר פעם לנהל מאבקים מפרכים לשם כך, אך למדינת ישראל הם רשאים להיכנס בחופשיות, בלי לנהל הליכים בירוקרטיים ובלי להסביר או להוכיח דבר.
13. אין כל תכלית ביטחונית למניעה מאותם פלסטינים שרשאים להיכנס לישראל בלי היתר, להיכנס למרחב התפר שבגדה המערבית באותו האופן. על כן, העותרים מבקשים שיבוטל האיסור על כניסתם של גברים פלסטינים מגיל 55 ומעלה, ושל נשים פלסטיניות מגיל חמישים ומעלה, למרחב התפר, באמצעות הוספתם ל"סוגי בני האדם" המנויים בתוספת לצו בדבר הוראות ביטחון (יהודה ושומרון) (נס' 378), התש"ל-1970, "היתר כללי לכניסה למרחב התפר ולשהייה בו", כך שיינתן לאנשים המשתייכים לקבוצה הזאת היתר כללי לכניסה למרחב התפר, כפי שניתן לשאר "סוגי בני האדם" המנויים שם.

הצדדים לעתירה

14. העותרים 1-5 הם פלסטינים מבוגרים, רובם סבים וסבתות, בעלי זיקה קניינית למרחב התפר. הם מקבלים היתרים פרטניים לכניסה למרחב התפר מעת לעת, אך לא בלי קשיים ניכרים ועיכובים משמעותיים. כפי שיודגם על ידי הפירוט העובדתי בעניין העותרים 1-5, הכפיפות למשטר ההיתרים מכבידה מאוד גם על האנשים המעטים שזכאים, מבחינה עקרונית, להיתרים פרטניים לכניסה למרחב התפר. ההליכים שעברו העותרים 1-5 לאורך השנים לצורך הסדרת כניסתם למרחב התפר יובאו להלן בפירוט, ולא בקיצור, על מנת להמחיש את הטרחה הרבה והקושי המאפיינים את ההליכים האלה, ולהדגים את מה שהאנשים נאלצים לעבור בפועל כדי לקבל את ההיתרים שנטען שיינתנו להם.

15. שאר הפלסטינים המבוגרים, שאינם בעלי זיקה ספציפית למרחב התפר, מנועים כליל מלהיכנס למרחב התפר שבגדה המערבית, בשל היותם פלסטינים, על אף שהם רשאים להיכנס לישראל גם בלי לבקש היתרי כניסה לישראל, בשל מסוכנותם הנמוכה, ועל אף שישראלים ואזרחי מדינות אחרות רשאים להיכנס למרחב התפר בלי לבקש היתרי כניסה למרחב התפר, מאותה הסיבה.
16. העותרת 6 היא עמותה הפועלת לקידום זכויות האדם של פלסטינים בשטחים הכבושים. בין היתר, היא מסייעת לפלסטינים במימוש זכותם לחופש תנועה פנים-מדינתית.
17. המשיב הוא המפקד הצבאי בגדה המערבית מטעם מדינת ישראל.

עיקרי העובדות ומיצוי ההליכים

העותר 1

18. העותר 1, יליד שנת 1958, נשוי ואב לשבעה ילדים וסב ל-19 נכדים. הוא מתגורר בטורה אלג'ריה שבנפת ג'נין.
- העתק תעודת הזהות של העותר 1 מצורף ומסומן ע/2.
19. העותר 1 חוכר אדמות במרחב התפר. בין היתר, הוא חוכר חלקת אדמה המצויה באדמות יעבד, במרחב התפר. גודל החלקה 29.409 דונם. החלקה רשומה על שם אביו המנוח של המחכיר, מר _____ אלעטאטרה. מר אלעטאטרה הלך לעולמו בשנת 1961 ורכושו עבר בירושה לילדיו. העותר 1 חוכר את החלקה הזאת מיורשיו של מר אלעטאטרה מאז שנת 2013. על פי חוזה החכירה, על העותר 1 לטפל באדמה, לנכש את העשבים, לגזום את העצים, למסוק את הזיתים ולהעביר את היבול לבית הבד, והיבול יחולק בינו לבין המחכיר בחלקים שווים. בכעשרים דונמים מתוך החלקה גדלים עצי זית, ובשאר החלקה גדל טבק. כדי לגדל טבק, צריך להכין את האדמה לזריעת הטבק, על ידי חרישת האדמה שלוש פעמים. זריעת הטבק צריכה להיעשות בחודש מרץ, והיא נעשית באופן ידני. לאחר שהזרעים נובטים, נדרשת עבודה רציפה וכמעט יומיומית של ריסוס ושל עקירת העשבים המזיקים, בערך עד לחודש אוגוסט. גם הליקוט של עלי הטבק נעשה באופן ידני ודורש עבודה רבה – החקלאים אינם קוצרים את הטבק, אלא עוברים על כל צמח ומלקטים ממנו את העלים. כלומר, גידול הטבק דורש גישה סדירה ורציפה לאדמות.
- העתק חוזה החכירה מצורף ומסומן ע/3;
- העתק צו הירושה מצורף ומסומן ע/4;
- העתק ייפוי הכוח המסמיך את המחכיר לפעול בשם אחיו מצורף ומסומן ע/5.
20. העותר 1 מקבל היתרי כניסה למרחב התפר מאז הקמת גדר ההפרדה. אולם, פעמים רבות ניתנו לו היתרים בתוקף קצר מהקבוע בנהלי המשיב.
21. בשנת 2011 ניתן לעותר 1 היתר "תעסוקה במרחב התפר" בתוקף לשלושה חודשים בלבד – מיום 4.3.2011 עד ליום 1.6.2011. היתר בתוקף לשלושה חודשים כלל אינו מאפשר לחקלאי לעשות את העבודה שנדרשת לגידול הטבק. ליקוט עלי הטבק מתחיל בחודש יוני, וההיתר שניתן לעותר 1 לא איפשר לו להיכנס למרחב התפר בתקופה הזאת וללקט את העלים, כך שהוא עלול היה לאבד את היבול של השנה כולה.
22. העותר 1 הגיש בקשות לחידוש ההיתרים שלו ושל אשתו מספר ימים לפני שפג תוקף ההיתר שלו. הוא הגיע למת"ק לאחר כשבועיים ונפגש עם קצין המת"ק והדגיש בפניו שהוא הגיש בקשות להיתרים

- לגידול טבק ושעונת הקטיף של הטבק כבר החלה וביקש שהבקשות יטופלו בדחיפות. ביום 26.6.2011 ניתנו לו היתרים עבורו ועבור אשתו, בתוקף לחצי שנה בלבד, מיום 12.6.2011 עד ליום 8.12.2011.
23. בתחילת חודש דצמבר 2011 העותר 1 הגיש בקשות לחידוש ההיתרים שלו ושל אשתו. לאחר שתי פניות של המוקד להגנת הפרט, בסוף חודש ינואר 2012, נמסר מהמשיב כי הונפקו היתרים עבור העותר 1 ואשתו, שוב בתוקף לחצי שנה, מיום 24.1.2012 עד ליום 21.7.2012.
24. העותר 1 ואשתו הגישו בקשות לחידוש ההיתרים שלהם בתחילת חודש יולי 2012, ושוב ניתנו להם היתרים בתוקף לחצי שנה – מיום 24.7.2012 עד ליום 24.1.2013.
25. הם הגישו בקשות לחידוש ההיתרים ביום 13.1.2013 בקישור הפלסטיני. ביום 25.2.2013 התקבל מכתב מקצין פניות הציבור במינהל האזרחי, על פיו הבקשות נדחו "כיוון שהקרקע אינה נמצאת במרחב התפר". העותר 1 הופתע מהתשובה של המשיב והבהיר שהאדמות שהוא חוכר מצויות במרחב התפר והוא מגיע אליהן דרך שער 300 שבגדר ההפרדה. לא חל שינוי בתוואי של גדר ההפרדה באזור מאז שניתנו לו ההיתרים הקודמים.
26. ביום שלפני קבלת המכתב מקצין פניות הציבור במינהל האזרחי, 24.2.2013, העותר 1 חתם על חוזה לחכירת חלקה נוספת במרחב התפר – החלקה המתוארת לעיל. על כן, העותר 1 הגיש בקשות להיתרי כניסה למרחב התפר ביום 28.2.2013 עבורו ועבור שניים מבניו, וצירף אליהן את מסמכי שלוש החלקות. הגודל של שלוש החלקות ביחד הוא כ-36 דונם, ונדרשים מספר עובדים לצורך עיבודן, במיוחד לאור העובדה שגידול הטבק דורש עבודה ידנית ויומיומית.
27. משחלף המועד שנקבע בנהלי המשיב ולא התקבלו תשובות לבקשות, המוקד להגנת הפרט פנה לרמת"ק ג'נין ביום 20.3.2013 בעניין היעדר המענה לבקשות. בפנייה צוין שהעותר 1 מגדל טבק ועצי זית, וש"בימים אלו החלה זריעת הטבק ולפיכך נבקשם לטפל בפנייה באופן מיידי". לאחר שנשלחה פנייה נוספת, הונפקו היתרים עבור בני המשפחה, אך שוב ההיתרים היו בתוקף לשישה חודשים בלבד, מיום 7.4.2013 עד ליום 6.10.2013.
28. בעונת הקטיף של אותה השנה, בחודש יוני 2013, העותר 1 וחקלאים נוספים המגדלים טבק נתקלו בהגבלות חדשות. כאשר הם הגיעו לשער 300 שבגדר ההפרדה עם היבול שלהם מיום העבודה, נאמר להם שהעברת שקי הטבק מותרת בימי שני וחמישי בלבד, ומוגבלת למספר שקים בודדים. לאחד החקלאים נמסר שכמות השקים מוגבלת לחמש, ולחקלאי אחר נמסר שהכמות מוגבלת לעשרה שקים. החקלאים נדרשים לקטוף את עלי הטבק, להכניס אותם לשקים, ולהעביר אותם למקום בו ניתן לפרוש את העלים ולייבש אותם מיד. אין להשאיר את העלים בשקים במשך זמן רב אלא יש לפרוש אותם לייבוש בתוך זמן קצר, כדי שלא יעלו עובש וייצאו מכלל שימוש. משכך, ההגבלות על ההעברה של הטבק סיכנו את החקלאים באיבוד היבול שלהם.
29. על כן, ראש מועצת ד'הר אלמאלח פנה בעניין לקצין המת"ק, הסביר לו את החשיבות שבמעבר יומיומי של טבק, ללא הגבלת כמות, כפי שהיה בעונות הקטיף הקודמות, ופירט את הנזק שייגרם למגדלי הטבק כתוצאה מההגבלות שהוטלו עליהם. הקצין השיב שאין שינוי בהגבלות ושהעניין יידון שנית. בפועל החיילים בשער המשיכו למנוע מהחקלאים להעביר את שקי היבול שלהם והבעיה לא נפתרה.
30. במענה לפנייה שנשלחה לראש המינהל האזרחי בעניין, בין היתר, בשם העותר 1, נמסר מלשכת ראש המינהל האזרחי ביום 12.6.2013 כי אין הגבלות על העברת שקי הטבק ממרחב התפר דרך שער 300.
31. ביום 24.6.2013 נמסר מהעותר 1 כי הופסקו ההגבלות האמורות על העברת שקי הטבק. החיילים החלו לאפשר לחקלאים לעבור בשער עם היבול שלהם, אבל רק אם השם שלהם רשום ברשימה שבידי

החיילים. חלק משמות החקלאים המגדלים טבק לא נרשמו באותה הרשימה והם לא יכלו להוציא את היבול שלהם ממרחב התפר.

32. כעבור כשבועיים, ביום 2.7.2013, העותר 1 הגיע לשער שבגדר ההפרדה, כשעשה את דרכו לאדמות, אך כשהגיע תורו לעבור בשער, החיילת שהוצבה בשער סירבה לאפשר לו לעבור ואמרה לו שיש בעניינו "מניעה" ושעליו לגשת למת"ק סאלס. העותר 1 פנה למת"ק והמתין שם במשך שעה. הוא מסר את תעודת הזהות שלו לחייל שבחלון קבלת הקהל וסיפר לו מה אירע. החייל ערך בדיקה במחשב שלו, וכעבור דקות ספורות הוא החזיר לעותר 1 את תעודת הזהות שלו ואמר לו שהבעיה נפתרה והוא יכול לעבור בשער ללא בעיות. לא הובהר לעותר 1 מה היתה הבעיה מלכתחילה.

33. בחודש אוקטובר 2013 שוב ניתנו לעותר 1 ולבני משפחתו היתרים בתוקף לחצי שנה בלבד, מיום 7.10.2013 עד ליום 7.4.2014.

34. ביום 27.3.2014 העותר 1 עוכב בשער שבגדר ההפרדה בדרכו לאדמות. הוא ניסה להעביר שתילים אל האדמות אך החיילת בשער סירבה לאפשר לו להיכנס למרחב התפר ודרשה ממנו להציג אישור מהמת"ק. העותר 1 ניסה להסביר שלא נדרש אישור מיוחד מהמת"ק ושהיתר הכניסה למרחב התפר מספיק לשם כך, ושכך היה במשך כל השנים. הוא הסביר שהוא חרש את האדמה ביום הקודם והכין אותה לנטיעת השתילים באותו היום, אך ללא הועיל. שני חקלאים נוספים ניסו גם הם לעבור בשער עם שתילי טבק ונתקלו בסירוב. לאחר ארבע פניות של המוקד להגנת הפרט לחיילי המשיב, נמסר כי אחד מחיילי המת"ק יגיע לשער וידאג שהחיילים יאפשרו לחקלאים לעבור. עובדת המוקד להגנת הפרט עדכנה את החקלאים בכך ואמרה להם להמתין. החקלאים המתונו, אך איש לא הגיע למקום והחיילים נעלו את השער. עובדת המוקד להגנת הפרט פנתה שוב לקצין פניות הציבור במינהל האזרחי, ואז הוא שאל האם החקלאים לא תיאמו עם הצבא את מעברם עם השתילים. עובדת המוקד להגנת הפרט השיבה שאין צורך בתיאום כזה ושלא מדובר בדבר חדש. לחקלאים יש היתרי כניסה למרחב התפר בתוקף לצרכי חקלאות, ומותר להם להיכנס למרחב התפר. לאחר פנייה נוספת לקצין פניות הציבור, הוא טען שהעברת טבק דורשת אישור של קצין התיאום האזרחי. עובדת המוקד להגנת הפרט שאלה מתי נקבע הכלל הזה, והקצין השיב שהוא אינו יודע. עובדת המוקד להגנת הפרט ציינה שרק ביום הקודם אנשים עברו באותו השער עם שתילי טבק ללא תיאום, ושלא ברור לה מניין הדרישה הזאת. הקצין השיב שהוא מתקשה לענות. בשעה 11:05, כשלוש וחצי שעות לאחר שהחקלאים הגיעו לשער, נמסר למוקד להגנת הפרט שהמת"ק מעורב בעניין וידאג להעביר את החקלאים.

35. בשעה 12:00 השער נפתח שוב, אבל עדיין החיילים לא איפשרו לעותר 1 לעבור עם השתילים שלו. העותר 1 הגיע לשער באותו היום בשעה 7:30 והמתין שם מאז. אותו היום היה יום חם מאוד והשתילים של העותר 1 נבלו בזמן שהוא המתין שהחיילים יאפשרו לו לעבור בשער. העותר 1 כבר היה עייף ומיואש ונמאסה עליו ההמתנה. לבסוף, לאחר **ארבע וחצי שעות של המתנה ליד השער**, הוא החליט לחזור הביתה בלי להיכנס למרחב התפר כלל.

36. המועצה המקומית העבירה לקישור הפלסטיני תלונה על הדרישה של הצבא לתיאום מיוחד של ההעברה של שתילי הטבק לתוך מרחב התפר על ידי אנשים שמחזיקים בהיתרי כניסה למרחב התפר לצרכים חקלאיים. הקישור הפלסטיני קיים שיחות ממושכות עם המת"ק בנושא, ולבסוף הוסכם שהמת"ק יאפשר לחקלאים להעביר את השתילים ללא הגבלה, למעט בימי שישי ושבת.

37. העותר 1 ובני משפחתו הגישו בקשות לחידוש ההיתרים שלהם והבקשות הועברו למת"ק ביום 26.3.2014.

38. לאחר פנייה לקצין פניות הציבור במינהל האזרחי, נמסר למוקד להגנת הפרט ביום 13.4.2014 כי אף אחת מהבקשות של בני המשפחה לא התקבלה וכי עליהם להגיש בקשות חדשות. באותו היום נמסר מהקישור הפלסטיני שביום הקודם הונפק היתר עבור העותר 1.
39. העותר 1 הגיש בקשה לחידוש ההיתר שלו, והיא הועברה מהקישור הפלסטיני למת"ק ביום 6.4.2016. לאחר שהוגשה בקשה לבירור סטאטוס הטיפול בבקשה, שלא נענתה, והוגש ערר על היעדר המענה לבקשה, שגם הוא לא נענה, הונפק היתר עבור העותר 1, בתוקף לשנתיים – מיום 24.4.2016 עד ליום 23.4.2018.
40. ביום 21.3.2018 העותר 1 ובנו הגיעו לשער 300 שבגדר ההפרדה עם סוס ועגלה, כדי להכניס למרחב התפר את שתילי הטבק שלהם. העותר 1 עבר בשער, אך החיילים סירבו להעביר את בנו בשער עם הסוס והעגלה. העותר 1 חזר לשער וחיכה עם בנו. לאחר שלוש פניות של המוקד להגנת הפרט לחיילי המשיב, והמתנה ממושכת של החקלאים בשער, אחד החיילים הגיע לשער ואיפשר להם לעבור.
41. לקראת תום התוקף של ההיתר של העותר 1, ביום 8.4.2018, המוקד להגנת הפרט פנה לסגן קצין התיאום האזרחי במת"ק ג'נין, חייל בשם נועם, וביקש שיתאפשר לעותר 1 להגיש בקשה לחידוש ההיתר שלו במת"ק, וכן בקשות להיתרים עבור שני בנים שלו ועבור כלתו, כדי שיוכלו לסייע לו בגידול הטבק. המוקד להגנת הפרט שאל את החייל נועם אם העותר 1 יוכל להגיע למת"ק ולמסור את הבקשות לידיו, כדי לזרז את הטיפול בבקשות, כיוון שההיתרים של בני המשפחה עמדו לפוג. החייל נועם השיב ביום 30.4.2018 שהעותר 1 יכול להגיע למת"ק ביום למחרת כדי להגיש את הבקשות.
42. בנו של העותר 1 הגיע למת"ק ביום 2.5.2018 כדי להגיש את הבקשות. כשהגיע תורו, החייל בחלון קבלת הקהל סירב לקבל ממנו את הבקשות. הבן של העותר 1 אמר שהעניין תואם עם החייל נועם, והחייל בחלון קבלת הקהל השיב שאין במת"ק חייל בשם נועם. עובדת המוקד להגנת הפרט התקשרה לחייל נועם והוא אמר שהוא מטפל בבקשה כפי שהוסכם. לאחר כחצי שעה החייל נועם לקח מבנו של העותר 1 את הבקשות וביקש ממנו להמתין. לאחר כרבע שעה החייל נועם אמר לבנו של העותר 1 שיש בעיה עם הסכם החכירה של החלקה ושיש להביא הסכם אחר. לא הובהר מה היתה הבעיה עם ההסכם.
43. המוקד להגנת הפרט פנה לסגן קצין התיאום האזרחי ביום 7.5.2018 והבהיר שעונת גידול הטבק נמצאת בשיאה ושנדרש טיפול מהיר בבקשות. לפנייה צורפו כל המסמכים הנדרשים לאישור הבקשות להיתרים עבור בני המשפחה.
44. בינתיים חלק משתילי הטבק של העותר 1 ניזוקו מחרק שתקף אותם. העותר 1 הסביר שהוא עלול להפסיד את עונת הטבק כולה וגם לאבד את השתילים שניזוקו. הוא הסביר שאם הוא לא ייכנס לחלקה ויטפל בעניין בתוך שבוע, כבר יהיה מאוחר מדי לתקן את הנזקים.
45. אולם, ביום 15.5.2018 התקבלה הודעה מקצין התיאום האזרחי במת"ק ג'נין בה נכתב כך:

בהמשך לשיחה המתמשכת על _____ קבהא.
רושם פה בפרטים מה לא תקין בבקשה ומה יש להגיש.

1. יש להגיש נוסח רישום מקרקעין חדש – יכול לגשת לטאבו ולהשיג את המסמך.
  2. טופס השכרה עדכני בינו לבין מחכיר האדמה שלא רשום בה מדינת פלסטין אלא הרשות הפלסטינית (כך!).
  3. הנ"ל מעוניין להיתרי ת"ח במרה"ת (תעסוקה חקלאית במרחב התפר, ת.מ.) לבניו יש להגיש את הבקשה לת"ח במרה"ת באופן פרטני לכל בן ולא בצמידות לבקשת החקלאי.
עד עכשיו הבקשה לא הייתה תקינה, ברגע שיגיש את הבקשה בצירוף כל המסמכים הנדרשים נטפל בה וננפיק את ההיתר.
46. כל הדרישות האמורות הן טכניות ולא מהותיות, ואף אחת מהן אינה מוזכרת בנהלים של המשיב. אף אחת מהדרישות שפורטו בהודעה הזאת אינה יכולה להצדיק את המניעה מהעותר 1 לגשת לאדמה שהוא חוכר ולטפל בגידולים שלו, במיוחד כאשר הדבר דחוף ביותר והיעדר הטיפול בחלקה יביא לאיבוד היבול של השנה כולה ויגרום נזק בלתי הפיך לשתילים שנפגעו.
47. אולם, העותר 1 מילא אחר דרישות הצבא עוד לפני כן והגיש בקשות חדשות בסמוך לאחר הניסיון של בנו להגיש את הבקשות במת"ק. המוקד להגנת הפרט השיב להודעה של קצין התיאום האזרחי ביום 22.5.2018 והבהיר את הדבר; ביקש להתעדכן במצב הטיפול בבקשות החדשות; והזכיר שמדובר בשיא העונה של גידול הטבק וביקש שהבקשות יאושרו בדחיפות, כדי לצמצם את הפגיעה בפרנסה של העותר 1 ומשפחתו.
48. לאחר תכתובת נוספת, ביום 30.5.2018 התקבלה הודעה מסגן קצין התיאום האזרחי שבה נכתב כך:
אכן הבקשה הועברה אלינו ע"י הקש"פ (הקישור הפלסטיני, ת.מ.).
אחרי בדיקה של הבקשה ע"י הקת"א נמצא שהבקשה עדיין אינה תקינה.
אכן הנ"ל חידש את נוסח רישום המקרקעין, אך טופס השכרה בינו לבין המחכיר אינו תקין.
כפי שציינתי בעבר נדרש טופס השכרה ללא הסמל "מדינת פלסטין" אלא הרשות הפלסטינית.
לאחר שיהיה בידו טופס תקין יוכל הנ"ל להגיע לחלון קבלת הקהל בסאלם וננפיק לו את ההיתר...
49. על אף שמדובר בדרישה שאינה רלוונטית כלל, ואינה מעוגנת בנהלי המשיב, העותר 1 ערך חוזה חכירה חדש, שעליו לא מופיע הסמל של מדינת פלסטין אלא סמל של הרשות הפלסטינית. המוקד להגנת הפרט שלח את החוזה החדש לסגן קצין התיאום האזרחי ביום 31.5.2018, וביקש שהבקשה של העותר 1 תאושר לאלתר, כדי למנוע את החרפת הפגיעה במטע שלו.
50. לאחר שנשלחה תזכורת בעניין, ביום 3.6.2018 התקבלה הודעה מסגן קצין התיאום האזרחי על פיה התשובה תתקבל למחרת. לא התקבלה תשובה למחרת, ונשלחו שתי תזכורות נוספות. ביום 19.6.2018 ניתן לעותר 1 היתר חקלאי, בתוקף לשנה וחצי, ולא לשנתיים, מיום 14.6.2018 עד ליום 1.1.2020. כשהמוקד להגנת הפרט העיר בפני העותר 1 על כך שהתוקף של ההיתר קצר מהקבוע בנהלי המשיב, הוא השיב שכבר "הוציאו לו את הנשמה" בעניין ההנפקה של ההיתר ולכן הוא לא שם לב לתוקף שלו.
51. ביום 24.12.2018 העותר 1 הגיע לשער 300 שבגדר ההפרדה עם בנו ועם סוס ועגלה. בעגלה היו סולם וכלים לגיזום העצים. החייל בשער סירב לאפשר לעותר 1 ולבנו לעבור עם העגלה, בטענה שיש צורך בתיאום המעבר מראש. מעברם התאפשר רק לאחר המתנה של למעלה משעה וחצי, ולאחר פנייה של המוקד להגנת הפרט לסגנית קצין התיאום האזרחי במת"ק ג'נין.
52. למחרת בבוקר, 25.12.2018, העותר 1 ובנו שוב הגיעו לשער עם סוס ועגלה, ושוב החיילים סירבו לאפשר להם לעבור בשער עם הסוס והעגלה. מעברם התאפשר רק לאחר כשעה ורבע של המתנה, ולאחר שתי פניות של המוקד להגנת הפרט למת"ק.

53. ביום 24.1.2019 העותר 1 שוב הגיע לשער עם הסוס והעגלה, כדי להכניס חומרי ריסוס לחלקה, והחיילים סירבו לאפשר לו לעבור בשער עם הסוס והעגלה. לאחר המתנה, הוא הצליח לעבור.
54. העותר 1 התקשר למוקד להגנת הפרט ביום 27.1.2019 ואמר שנמאסו עליו כל הטרטור וההתעללות של החיילים. הוא אמר שרק בקושי רב ניתנים היתרים לו ולשאר החקלאים, ושהוא כמעט ולא מצליח להחזיק מעמד כחקלאי, והצבא מייאש אותו וגורם לו להרים ידיים מעבודת האדמה. הוא סיפר שביום הקודם, 26.1.2019, בשעה 8:00, הוא עשה את דרכו לאדמה עם הסוס והעגלה, אבל לאחר שהוא עבר בשער, החיילים קראו לו לחזור חזרה ואמרו לו שיש הוראה מהמת"ק שלפיה עליו לחזור ממרחב התפר. העותר 1 נאלץ לחזור ולא להגיע לאדמתו. באותו היום, 27.1.2019, הוא הגיע שוב לשער עם הסוס והעגלה ושוב החיילים סירבו לאפשר לו לעבור עם הסוס והעגלה. עובדת המוקד להגנת הפרט פנתה לקצין פניות הציבור במינהל האזרחי בעניין מניעת המעבר של העותר 1, ולבסוף הוא הצליח לעבור בשער.
55. ביום 24.2.2019 שוב נמנע מהעותר 1 לעבור בשער 300 עם הסוס והעגלה שלו, ובה חומרי ריסוס. החיילים איפשרו לו לעבור רק לאחר שעה וחצי של המתנה ולאחר מספר פניות של המוקד להגנת הפרט למת"ק.
56. גם ביום למחרת, 25.2.2019, החיילים לא איפשרו לעותר 1 לעבור בשער עם הסוס והעגלה וחומרי הריסוס. התאפשר לו לעבור רק לאחר כמעט שעתיים של המתנה. העותר 1 מסר למוקד להגנת הפרט שהוא מאוד מיואש ומתוסכל. הוא אמר שהוא הגיע לשער בסביבות השעה 7:30 והתכוון להגיע לאדמה בשעה מוקדמת ולנצל היטב את יום העבודה, אבל כל העיכובים ומניעות המעבר מרוקנים את נפשו ולוקחים ממנו את כל כוחו. הוא מסר שכל הקשיים שמוערמים עליו על ידי הצבא משפיעים לרעה על התוכניות שלו לעבד את האדמה ולטפל בה ומערערים את היציבות המועטה שיש לו. הוא הביע חשש שמתקרבת העת שבה הוא יאלץ לנטוש את האדמה שלו. הוא אמר שהוא מתלבט רבות אם בכלל לגדל משהו באדמה שלו באותה השנה, כפי שעשה בכל השנים הקודמות. הוא אמר שההתמודדות עם סירובי הצבא נמאסה עליו ושהוא חושש שהוא עלול להרים ידיים. העותר 1 התחנן שהמוקד להגנת הפרט יעשה משהו בעניין.
57. המוקד להגנת הפרט פנה למת"ק ג'נין ביום 25.3.2019 בעניין הבעיה החוזרת של מניעת המעבר של העותר 1 בשער עם סוס ועגלה. באותו היום התקבלה תשובה ממש"ק תפר במת"ק ג'נין, על פיה "הנהלים יחודדו לחיילים המאיישים את המעבר והנושא יטופל".
58. העותר 1 הצליח לעבור בשער מספר פעמים ללא עיכובים, אך ביום 7.4.2019 שוב נמנע מעברו. העותר 1 הגיע לשער עם סוס ועגלה עם נזל לריסוס, והחיילים סירבו לאפשר לו לעבור בשער עם הסוס והעגלה. החיילים לעגו לעותר 1 ואמרו לו שאילו היה מדובר בחמור, הם היו מאפשרים לו לעבור. לבסוף החיילים איפשרו לו לעבור בשער עם הסוס והעגלה, לאחר כשעה וחצי של המתנה. העותר 1 נותר מיואש ומתוסכל מאוד. הוא ציין בפני המוקד להגנת הפרט שהוא אחד החקלאים האחרונים שעדיין מגדלים טבק במרחב התפר, ואמר שכל הקשיים שהצבא מערים על הכניסה שלו למרחב התפר עם הסוס והעגלה מחלישים את האחיזה שלו באדמה, והוא חושש שלא יוותרו לו עוד כוחות להמשיך.
59. המוקד להגנת הפרט שב ופנה למת"ק ג'נין ביום 8.4.2019, עדכן אותו בדבר העיכוב של העותר 1 בשער וחזר וביקש שיובהר לכל החיילים שעומדים בשער שהעותר 1 זכאי להיכנס למרחב התפר עם הסוס והעגלה שלו. בפנייה צוין שעונת השתילה של הטבק תתחיל בימים הקרובים ושהעותר 1 יבקש להגיע לאדמתו על בסיס יומיומי ולכן יש צורך מיוחד בהטמעה של הדברים. מש"ק התפר במת"ק ג'נין השיב

באותו היום ש"על אף שנערכה הבהרה בעניין מעבר בעלי חיים בשערים החקלאיים, הנהלים יובהרו ויודגשו מחדש לכלל החיילים המאיישים את המחסום ע"י נגד מעברים ותפר".

60. ביום 15.4.2019 נמסר לעותר 1 ולחקלאי נוסף המגדל טבק מנציג המועצה של טורה אלע'רביה, שהמת"ק הודיע לקישור הפלסטיני שהצבא מפסיק לאפשר את ההעברה של שתילי הטבק והציוד הנדרש לגידול הטבק לתוך מרחב התפר, ושהוא עורך בדיקה בנושא ההיתרים שניתנו לאותה העונה ומתכוון לערוך סיורים בחלקות. העותר 1 אמר לעובדת המוקד להגנת הפרט שהוא מיואש ומתוסכל, ושהוא הבין שאין לו אפשרות להכניס את השתילים והציוד שלו למרחב התפר ולכן הוא החליט לשתול את הטבק בחלקה אחרת, שאינה במרחב התפר, כדי לחסוך מעצמו את החששות הבלתי פוסקים ואת התלות בצבא.

61. ביום 5.9.2019 החיילים בשער שבגדר ההפרדה שוב מנעו מהעותר 1 לעבור בשער עם הסוס והעגלה שלו. אחד החיילים אמר לעותר 1 שסוס אינו יכול לעבור בשער וחמור יכול לעבור. העותר 1 שאל מה ההבדל, והחייל התרגז עליו. העותר 1 פנה לחיילת אחרת שהיתה במקום, ושהיתה בשער גם ביום הקודם, כשהוא נכנס למרחב התפר עם הסוס והעגלה וכשהוא יצא, אך היא אמרה לו שהיא אינה יכולה להתערב. העותר 1 פנה למוקד להגנת הפרט לעזרה, ולאחר שתי פניות של המוקד להגנת הפרט למת"ק ג'נין, העותר 1 הצליח להיכנס למרחב התפר עם הסוס והעגלה, אחרי שהמתין בשער במשך כשעה.

62. כאמור, ההיתר של העותר 1 היה תקף עד ליום 1.1.2020. לקראת סוף חודש דצמבר 2019 הוא הגיש בקשות לחידוש ההיתרים שלו ושל בני משפחתו. הבקשות הוחזרו לקישור הפלסטיני ונמסר כי הן נדחו וכי יש צורך בחתימה של בית משפט או של עורך דין על חוזר החכירה. העותר 1 החתים עורכת דין על החוזה, והגיש בקשות חדשות להיתרים ביום 12.2.2020. הבקשות הועברו למת"ק ביום 13.2.2020. העותר 1 הדגיש בפני המוקד להגנת הפרט שבגלל הקושי בחידוש ההיתרים, המשפחה נסמכת במידה רבה על עונת הטבק ועונת המסיק לפרנסתה, ושבתקופה זו יש להכין את האדמה לשתילת הטבק על ידי ניכוש העשבים וחרישת האדמה.

63. המוקד להגנת הפרט פנה לקצין פניות הציבור במינהל האזרחי ביום 27.2.2020 בבקשה לבירור סטאטוס הטיפול בבקשות של העותר 1 ושל בני משפחתו להיתרים. בפנייה הובהר כי מדובר בעונת השתילה של הטבק ולכן מדובר בעניין דחוף. למרות זאת, לא התקבלה כל תשובה לפנייה.

64. עובדת המוקד להגנת הפרט פנתה לקצין פניות הציבור במינהל האזרחי בעניין ביום 17.3.2020, והוא השיב שהוא אינו רואה שהתקבלה בקשה מאת העותר 1.

65. המוקד להגנת הפרט שלח בקשה נוספת לבירור סטאטוס הטיפול בבקשה של העותר 1 ביום 19.3.2020.

66. בחודש אפריל 2020 המועצה המקומית פרסמה שתועבר לצבא רשימה של חקלאים המגדלים גידולים שדורשים טיפול בתקופה זו. העותר 1 ביקש להיכלל ברשימה הזאת והבקשה הועברה לקישור הפלסטיני ביום 26.4.2020.

67. המוקד להגנת הפרט פנה לקצין פניות הציבור במינהל האזרחי ביום 3.5.2020 בבקשה לבירור סטאטוס הטיפול בבקשה האחרונה של העותר 1. הבקשה לא נענתה.

68. ביום 18.5.2020 הוגש ערר על היעדר המענה לבקשה.

69. תזכורת נשלחה ביום 2.6.2020.

70. ביום 3.6.2020 התקבל מכתב מקצין פניות הציבור במינהל האזרחי, על פיו: "לתושב הונפק היתר תעסוקה מסחרית במרחב התפר" אשר פעיל עד לתאריך 16.06.2020. כמו כן, לא התקבלה בקשה

להיתר לצורכי חקלאות. ככל שתתקבל בקשה היא תבחן בהתאם לנהלים ולמדיניות". היתר "תעסוקה מסחרית במרחב התפר" אינו מתיר כניסה למרחב התפר לצורך גישה לאדמות חקלאיות, ולכן ההנפקה של ההיתר הזה אינה רלוונטית.

71. בגלל כל הקשיים בקבלת ההיתר, לא עלה בידי העותר 1 לשתול טבק בעונה ונמנע ממנו לגדל טבק השנה. העותר 1 נותר מתוסכל ומדוכא מכך. בנוסף לטבק, בחלקה של העותר 1 גדלים עצי זית. העותר 1 היה זקוק להיתר לצורך עקירת העשבים היבשים והקוצים, למניעת שריפות בעונת הקיץ. העותר 1 נזקק להיתר בדחיפות.

72. ביום 8.6.2020 ניתן לעותר 1 היתר התעסוקה המסחרית שהוזכר במכתבו של קצין פניות הציבור במינהל האזרחי. ההיתר היה תקף מיום 19.3.2020 עד ליום 16.6.2020, כך שבמועד קבלת ההיתר, נותרו שמונה ימים בלבד עד לתום תוקפו. הדבר הוסיף לתסכול של העותר 1.

73. ביום 8.6.2020 הוגש ערר על אי מתן היתר החקלאי לעותר 1.

74. העותר 1 פנה למת"ק ביום 10.6.2020 כדי לברר אם התקבלה תשובה לבקשתו. החייל במקום אמר לו שאין תשובה.

75. באותו היום התקיימה שיחת טלפון בין עובדת המוקד להגנת הפרט לבין סגנית קצין התיאום האזרחי במת"ק ג'נין, וסגנית קצין התיאום האזרחי טענה שהעותר 1 הגיש בקשה להיתר לצרכים אישיים, ושהבקשה אושרה והוחלט לתת לו היתר בתוקף לשלושה חודשים, וייתכן שההיתר יונפק עוד באותו היום. עוד אמרה סגנית קצין התיאום האזרחי שהסיבה שלמתן היתר לצרכים אישיים, במקום היתר חקלאי, היא שעל העותר 1 "לעדכן את הטאבו" – טענה הסותרת את הטענה שהוא הגיש בקשה להיתר זה.

76. למחרת הודיעה סגנית קצין התיאום האזרחי שההיתר הודפס והעותר 1 יכול להגיע למת"ק ולקבל אותו.

77. העותר 1 קיבל את ההיתר ביום 14.6.2020 – היתר "צרכים אישיים", בתוקף מיום 10.6.2020 עד ליום 7.9.2020 בלבד.

78. ביום 21.6.2020 התקבל מכתב מקצין פניות הציבור במינהל האזרחי, בו נכתב כך :

- לא נתקבלו בקשות בחודש פברואר, אך הנ"ל הגישו בקשות ב-10/06/2020 בחלון קבלת קהל במת"ק, נבחנו ואושרו לשלושה חודשים "צרכים אישיים" במרחב התפר.
- זאת, מכיוון שהתושב ממנו הנ"ל שוכרים את האדמה, אינו רשום כבעל האדמה בטאבו. האדמה רשומה בבעלות תושב אחר, אשר הוריש את אדמת למשכיר הנוכחי.
- לכן הוחלט להנפיק למשפחה היתר "צרכים אישיים" לשלושה חודשים, וזאת, על מנת שלא לפגוע בגידולי התושבים, עד שבעל האדמה יפתח עסקה להסדרת האדמה בטאבו.

העתק המכתב מיום 21.6.2020 מצורף ומסומן ע/6.

79. ביום 23.6.2020 הוגשה בקשה לבירור רמת"ק על הסירוב לתת לעותר 1 היתר חקלאי.

העתק הבקשה לבירור רמת"ק מצורף ומסומן ע/7.

80. ביום 7.7.2020 התקבל מכתב מקצין פניות הציבור במינהל האזרחי, בו נכתב :

- נמליץ לשנות בטאבו את האדמה ע"ש התושבים המדוברים ע"מ לקבל היתר ארוך טווח.
- על מנת שלא לפגוע בזיקתו לקרקע, לטענתו, הונפק לתושב היתר צ"א לשלושה חודשים.

העתק המכתב מיום 7.7.2020 מצורף ומסומן ע/8.

81. ביום 20.7.2020 הוגש ערר על הסירוב לתת לעותר 1 היתר חקלאי.
העתק הערר מצורף ומסומן ע/9.
82. ביום 12.8.2020 התקבלה הודעה מקצין פניות הציבור במינהל האזרחי, על פיה יתקיים בירור רמת"ק למחרת, יום 13.8.2020, בשעה 9:00.
83. העותר 1 הגיע למת"ק במועד, אך החייל במקום הורה לו להמתין מפני שהקצין שאמור היה לערוך את בירור הרמת"ק לא הגיע. בירור הרמת"ק החל באיחור של כמעט ארבעים דקות.
84. בבירור הרמת"ק נכחו שלושה חיילים במדים, אך הרמת"ק לא היה אחד מהם. החיילים דרשו שבעלי החלקה שהעותר 1 חוכר ירשמו את החלקה על שמם. העותר 1 הסביר שהוא חוכר את אותה החלקה מזה שנים ושמעולם לא הועלתה דרישה כזאת. החיילים ענו לו ש"החוקים השתנו" ואמרו לו "לשכוח מהחוקים הקודמים".
85. בפרוטוקול בירור הרמת"ק נכתב כך :
עד שבעל האדמה ירשום בטאבו את אדמתו לא יהיה צריך להנפיק לשוכר. לשוכר קיים היתר צ"א פעיל עד 7/9 לטובת המשך תעסוקה באדמה עד שבעלים יסדיר את (לא ברור, ת.מ.) מול טאבו בהתאם לקפ"ק 2019.
העתק הפרוטוקול של בירור הרמת"ק מצורף ומסומן ע/10.
86. המוקד להגנת הפרט חזר ופנה לקצין פניות הציבור במינהל האזרחי ביום 17.8.2020 וביקש שיידון הערר שהוגש ביום 20.7.2020.
87. למחרת העותר 1 מסר שבנו, שקיבל גם הוא היתר בתוקף לשלושה חודשים, הגיע לשער 300 שבגדר ההפרדה כדי להיכנס למרחב התפר עם סוס ועגלה עם ציוד חקלאי, שמשמש את המשפחה לעבודתה היומיומית, אך החיילים סירבו לאפשר לו להעביר את הסוס והעגלה בשער.
88. ביום 24.8.2020 התקבל מכתב מקצין פניות הציבור במינהל האזרחי, נושא תאריך 19.8.2020, בו נכתב כך :
- התושב מושא פנייתכם היה בבירור רמת"ק ג'נין ב-13/08/2020 בשעה 09:00.
89. ביום 8.9.2020 נשלחה תזכורת נוספת לגבי הערר מיום 20.7.2020.
העתק התזכורת מצורף ומסומן ע/11.
90. העותר 1 פנה למת"ק סאלם ביום 17.9.2020 והגיש בקשה להיתר לצרכים אישיים ולהיתר מסיק זיתים, ובקשות דומות עבור אשתו, בניו וכלתו. הבקשות לא נענו, עונת המסיק החלה ובני המשפחה נותרו ללא היתרים.
91. העותר 1 התקשר לקצין התפר, שנכח בבירור הרמת"ק, והתחנן אליו שינפיק היתרים עבורו ועבור בני משפחתו לתקופת מסיק הזיתים. הקצין ענה : "אילו היית עושה מה שביקשנו, הבעיה היתה נפתרת". לבסוף הקצין אמר לעותר 1 להגיע אליו למת"ק ביום 11.10.2020.

92. ביום 7.10.2020 התקבלה הודעה ממש"ק פניות ציבור וחופש מידע בלשכת ראש המינהל האזרחי, בה נכתב שהעותר 1 והעותר 2 "מזומנים לוועדת ערר שהתאריך שלה יימסר בימים הקרובים".

93. ביום 8.10.2020 התקבל מכתב מקצין פניות הציבור במינהל האזרחי, בו נכתב כך :

לאחר בדיקה אל מול הגורמים הרלוונטיים עולה כי סגן הרמת"ק היה בבירור, וכי לא הובעה חרטה על הדרישה לעדכון מסמכי טאבו. מצורף פרוטוקול סיכום הבירור.

העתק המכתב מיום 8.10.2020 מצורף ומסומן ע/12.

94. העותר 1 הלך למת"ק ביום 11.10.2020, בהתאם למה שסיכם עם קצין התפר. הוא המתין שם במשך **כחמש שעות**, ולבסוף קצין התפר לקח ממנו את הבקשות שהביא איתו, והנפיק עבור בני המשפחה היתרי "מסיק זיתים", בתוקף מיום 11.10.2020 עד ליום 8.1.2021 בלבד. הקצין חזר ואמר לעותר 1 שההיתרים לא יחודשו אלא אם המחכיר של החלקה יירשם בטאבו כבעל החלקה, במקום המוריש.

95. העותר 1 מסר למוקד להגנת הפרט שהוא אינו שקט ושקצה נפשו בשעבוד ובתלות בצבא ושהוא חש מתוסכל ומיואש מאוד. הוא אמר שבמשך מספר ימים הוא לא הפסיק לחשוב איך הוא יוכל לחסוך מעצמו ומבני משפחתו את כל הסחבת, הפגיעה והעלבון הנגרמים להם בכל פעם שהם מבקשים היתרים.

96. המוקד להגנת הפרט פנה לקצין פניות הציבור במינהל האזרחי ביום 18.10.2020 וכתב כך :

מדיניותכם החדשה, במסגרתה אתם מסרבים לתת היתרים לצרכים חקלאיים לבעלי זיקה קניינית לאדמות במרחב התפר ולבני משפחותיהם, בשל העובדה שהבעלות על האדמות הוכחה באמצעות צווי ירושה, ואתם מתנים את האפשרות של אותם אנשים לגשת לאדמות שבגדה המערבית בביצוע פעולה הכרוכה בתשלום אגרה למינהל האזרחי בגובה אחוז מערך הקרקע, פוגעת בזכויות היסוד של התושבים המוגנים באופן שאינו נדרש. פגיעה כזאת אסורה על פי הדין.

ביום 6.9.2018 הוגשה עתירה לבג"ץ מטעם המוקד להגנת הפרט (6415/18) ובה ביקשנו כי המשיבים יסבירו "מדוע לא יפסיקו לסרב לתת היתרי חקלאי במרחב התפר בתוקף לשנתיים לאנשים שירשו אדמות במרחב התפר, בשל העובדה שהם לא פעלו לשינוי הרישום של הזכויות שלהם על האדמות בטאבו". בעקבות הגשת העתירה, ניתן לעותר היתר חקלאי, בתוקף המלא.

כיום תלויות ועומדות עשר עתירות שהוגשו על ידי המוקד להגנת הפרט בנושא הזה (בג"ץ 3066/20, בג"ץ 3067/20, בג"ץ 3068/20, בג"ץ 3070/20, בג"ץ 3071/20, בג"ץ 5131/20, בג"ץ 5133/20, בג"ץ 5329/20, בג"ץ 5331/20 ובג"ץ 5816/20).

מטעמי יעילות, איננו ממשיכים בשלב זה בהליך התוקף את הדרישה שלכם לרישום הבעלות של הירוש בטאבו המנוהל על ידיכם, אך אנו שומרים על טענותינו בעניין הזה ובכוונתנו לתקוף את החלטתכם בעתיד, בין היתר, על רקע ההתפתחות של ההליכים האמורים.

העתק הפנייה מיום 18.10.2020 מצורף ומסומן ע/13.

97. העותר 1 הגיש בקשה חדשה להיתר חקלאי בקישור הפלסטיני ביום 16.12.2020. במענה לבקשה לבירור סטאטוס הטיפול בבקשה, התקבלה הודעת דוא"ל ממערכת המינהל האזרחי ביום 7.1.2021, בה נכתב כך :

הבקשה סורבה עקב אי פתיחת עסקה בטאבו בתאריך 26/12/20, התושב קיבל 3 חודשים על מנת לפתוח עסקה בטאבו, והתושב לא הגיש בקשה עם מסמך לפתיחת בקשה בטאבו. חשוב לציין שהתושב מזכיר (כך במקור, ת.מ.) את האדמה והגיע למת"ק לבירור והוסבר לתושב שעל בעלי אדמה לפתוח עסקה בטאבו להמשך טיפול.

העתק מהודעת הדוא"ל מיום 7.1.2021 מצורף ומסומן ע/14.

98. המוקד להגנת הפרט הגיש ערר בעניין ביום 14.1.2021, ובו נכתב כך :

אנו מבקשים כי מר _____ קבהא, מר _____ עטאטרה, מר _____ עטאטרה ומר _____ קבהא אשר פרטיהם בכותרת, יוזמנו בהקדם לוועדת ערר בהתאם לנהליכם כפי

שפורסמו בקובץ: "נהלים והנחיות לכניסה למרחב התפר 2019", על פיהם ייעוד ועדת הערר הוא "קיום ביקורת על עבודת המת"ק והחלטותיו בנושא מתן היתרי כניסה ושהייה במרחב התפר, לרבות קיום ביקורת על החלטות לסרב בקשות, באופן מלא או חלקי" (סעיף 1, לפרק העוסק בוועדת הערר). נסביר: הבקשות של החקלאים שבנדון לקבלת היתרי כניסה אל מרחב התפר סורבו בטענה כי עליהם לפתוח בהליך לעדכון הרישום בטאבו של אדמותיהם... כידוע, המוקד להגנת הפרט הגיש סדרה של עתירות על הדרישה לרישום ירושות בטאבו, כתנאי להנפקת היתרים עבור בעלי הזיקה לאדמות במרחב התפר (בג"ץ 3066/20, בג"ץ 3067/20, בג"ץ 3068/20, בג"ץ 3070/20, בג"ץ 3071/20, בג"ץ 5131/20, בג"ץ 5133/20, בג"ץ 5329/20, בג"ץ 5331/20 ובג"ץ 5816/20). בעתירות צוין, בין היתר, כי הרישום של הירושות בטאבו כרוך באגרה בגובה אחוז מערך הקרקע, וכי אין מקום לאילוץ החקלאים לשלם אגרות כאלה על מנת שיוכלו לגשת לאדמות שלהם.

ביום 4.1.2021 הוגשה הודעה מעדכנת מטעם המדינה, בה נכתב כך: "כעת תבקש המדינה לעדכן, כי לאור הערות בית המשפט הנכבד במסגרת הדיון, נערכו מספר דיונים במנהל האזרחי, ובהם ועדת אגרות של המנהל האזרחית וזאת לצורך גיבוש עמדתה בנושא הפחתת אגרת הרישום בעסקאות ירושה והעמדתם על סכום הזהה הנגבה במדינת ישראל (כ- 160 ש"ח)... הליכי האישורים, ובסופם העמדה האחרונה צפויים להסתיים בתוך שלושה חודשים" (סעיף 6)...

לאור דברים אלה, המעידים על שינוי במדיניותכם, ובגלל שהליך העדכון של רישום האדמות בטאבו, אותו אתם דורשים כתנאי לקבלת היתר לצרכי חקלאות, הינו הליך יקר, ובהתאם להערות בית המשפט, המנהל האזרחי אכן פועל לשנותו, אנו מבקשים כי בשלב זה, ובכדי לא לפגוע בחקלאים הזקוקים להיתרי כניסה אל מרחב התפר לשם גישה אל האדמות שלהם, יינתנו היתרים לחקלאים שבנדון, ולבני משפחותיהם, מבלי שיתחילו בהליך היקר של עדכון הרישום בטאבו אשר לדבריכם עתיד בקרוב להשתנות.

לאור כל זאת, ומבלי לפגוע בטענותינו שהוצגו בעתירות הנ"ל, נבקש כי מר _____ עטאטרה, מר _____ עטאטרה, מר _____ קבהא ומר _____ קבהא, כמו גם בני משפחתם אשר עבורם הוגשו בקשות, יוזמנו מהר ככל שניתן לדיון בוועדת הערר. מצ"ב טפסי הבקשה לוועדת ערר.

העתק הערר מיום 14.1.2021 מצורף ומסומן ע/15.

99. כיום העותר 1 אינו מחזיק בהיתר כניסה למרחב התפר.

העותר 2

100. העותר 2, יליד שנת 1964, נשוי ואב לחמישה ילדים. הוא מתגורר בטורה אלע'רביה שבנפת ג'נין. הוא עבד כמורה בבית ספר, עד שפרש לגמלאות בשנת 2018.

העתק תעודת הזהות של העותר 2 מצורף ומסומן ע/16.

101. העותר 2 הוא בעל שתי חלקות אדמה המצויות באדמות ברטעה, במרחב התפר. הוא ירש את החלקות מסבו המנוח, מר _____ קבהא. גודל החלקות 127.601 דונם ו-28.228 דונם. בחלקות גדלים עצי זית וטבק.

העתקים מנסחי הטאבו של החלקות מצורפים ומסומנים ע/17;

העתקים מצווי הירושה מצורפים ומסומנים ע/18.

102. העותר 2 קיבל היתרי כניסה למרחב התפר פעמים רבות מאז הקמת גדר ההפרדה, חלקם בתוקף קצר. רבים מההיתרים ניתנו לו רק לאחר התערבות של המוקד להגנת הפרט.

103. עד לאחרונה, העותר 2 היה מצרף לבקשות שלו להיתרים רק נסח טאבו אחד, של החלקה שגודלה 28.228 דונם. בחודש ינואר 2018 נדחתה בקשה שלו להיתר חקלאי (סוג ההיתר הניתן לבעלי אדמות חקלאיות במרחב התפר), אליה צורף נסח הטאבו של חלקה זו, בטענה שמדובר ב"חלקה מזערית" ושגודל החלקה "11 מ" (כך!).

העתק מטופס הסירוב מצורף ומסומן ע/19.

104. משמעותה של עילת הסירוב של "חלקה מזערית", על פי נהלי המשיב, אינה שהחלקה קטנה במציאות, אלא שאם מחלקים את שטח החלקה במספר הבעלים שלה, יוצא מספר קטן מ-330. עילת הסירוב הזאת הביאה לכך שרבים מאוד מבעלי האדמות במרחב התפר נמצאו "לא זכאים" להיתרי כניסה למרחב התפר, לשיטת המשיב, על אף שאדמותיהם נותרו באותו המקום בו היו כל השנים, באותו הגודל ובאותה הבעלות. עילת הסירוב הזאת נדונה כיום במסגרת עתירה שהוגשה על ידי המוקד להגנת הפרט, בג"ץ 6896/18 טעמה נ' המפקד הצבאי בגדה המערבית. ביום 10.12.2020 ניתן באותו ההליך צו על תנאי, המורה למשיבים ליתן טעם "מדוע לא יבוטל סעיף 14(א)(7) לקפ"ק מרחב התפר המעודכן לשנת 2019 שנסב על "בדיקת חלקו של המבקש בחלקה" ו/או יוחלף בהסדר אחר הנותן מענה לבעלי זכויות משותפים בחלקות".

105. המוקד להגנת הפרט הגיש בקשה לבירור רמת"ק בעניין החלטת הסירוב האמורה, ולאחר בירור הרמת"ק התקבלה ההחלטה הבאה:

הנ"ל טוען כי האדמה אינה מחולקת בין כלל האחים ועדיין לא חלקו את האדמה ביניהם. יחד עם זאת הוא טוען כי הוא היחידי שמטפל באדמה ושתל טבק. בנוסף מטפח את המטע זיתים.

הנ"ל בעברו היה מנהל בית ספר בכפר "יעבד" בית ספר לילדים... יסודי יעבד. וכיום הוא פנסיונר חינוך יש לו משכורת של 3000 ש"ח. לכן חייב לעבוד בחקלאות ע"מ להשלים את ההכנסה. על פניו נראה אדם רציני ודובר אמת ואכן נתן לו היתר עד סוף עונת הטבק הנוכחי ונבצע לו ביקור ע"י הקת"א בהמשך במטע לבחון את נכונות דבריו... יבוצע סיור שטח ע"י הקת"א... עד אמצע מאי.

העתק מטופס בירור הרמת"ק מצורף ומסומן ע/20.

106. לעותר 2 ניתן היתר חקלאי בתוקף מיום 2.4.2018 עד ליום 31.12.2018 – כתשעה חודשים בלבד. על פי נהלי המשיב מאותו המועד, קפ"ק מרחב התפר 2017, התוקף של היתרי החקלאי היה שנתיים.

107. בשנת 2019 העותר 2 הגיש סדרה של בקשות להיתר חקלאי. רוב הבקשות לא נענו, ואחת מהן נדחתה, גם היא בטענה שהחלקה "מזערית". לאותה הבקשה צורף נסח הטאבו של החלקה הגדולה מבין החלקות של העותר 2, שגודלה 127.601 דונם, אך לא היה בכך כדי להועיל.

108. בשנת 2020 העותר 2 הגיש ארבע בקשות להיתר חקלאי, האחרונות שבהן בחודש יוני 2020. שלוש מהבקשות לא נענו. לבסוף ניתן לעותר 2 היתר "צרכים אישיים", בתוקף לשלושה חודשים בלבד, מיום 22.6.2020 עד ליום 19.9.2020.

109. המוקד להגנת הפרט הגיש בקשה לבירור רמת"ק על ההחלטה הזאת. ביום 21.7.2020 התקבל מכתבו של קצין פניות הציבור במינהל האזרחי, בו נכתב כך:

לתושבים הונפק היתר צ"א במרחב התפר בתאריך ה-22.06.2020, למשך כ-3 חודשים עד ה-19.09.2020 ע"מ לקבל היתר "חקלאי במרחב התפר" נמליץ כי יסדירו מעמד הקרקע בטאבו.

העתק המכתב מיום 21.7.2020 מצורף ומסומן ע/21.

110. המוקד להגנת הפרט הגיש ערר על ההחלטה הזאת ביום 27.7.2020, ובו נכתב כך:

מאז בניית גדר הפרדה וההכרזה על משטר ההיתרים קיבל מר _____ קבהא מהמנהל האזרחי היתרי כניסה למרחב התפר כדי שיוכל להמשיך לעבד את אדמתו. לבקשה שרלוונטית לערר שבנדון צורפו אותם מסמכים אשר הוצגו על ידו בעבר ואשר באמצעותם הוכחה זיקתו אל אדמת משפחתו. מסמכים אלה הוצגו לנציגי המת"ק מאז הקמת גדר הפרדה. בזכות מסמכים אלה ובמשך שנים רבות, ניתנו לו היתרי כניסה ארוכי טווח למרחב התפר לצורך עיבוד אדמתו. אלה מסמכים המוכיחים שהוא ירש

את החלקה הרלוונטית לבקשה מאביו – נסח טאבו, בו סבו המנוח רשום כבעל החלקה, וצווי ירושה מבית הדין השרעי, על פיו הוא נמנה על יורשי אביו.

עלי פי נהליכם כבעל זיקה קניינית לאדמות חקלאיות במרחב התפר, מר _____ קבהא זכאי להיתר מסוג "חקלאי", ראו סעיפים 2 ו-4 לפרק "היתרים לצרכים חקלאיים במרחב התפר" בקובץ "נהלים והנחיות לכניסה למרחב התפר 2019".

אולם, נציגי המת"ק דחו את בקשתו להיתר כזה בדרישה שעליו לפעול לשינוי הרישום של מסמכי האדמה שברשותו. ההתנאה של הגישה של אדם לאדמות שהוא ירש, ושהוא ובניו מעבדים עוד מהתקופה שקדמה להקמת גדר הפרדה, בעדכון או בשינוי או של הרישום במסמכיו, הינה משוללת יסוד בדין ומנוגדת לפסיקה, ופגיעה בזכויות היסוד של בעל האדמה אינה מידתית.

אנו מבקשים לציין כי ביום 6.9.2018 הוגשה עתירה לבג"ץ מטעם המוקד להגנת הפרט (6415/18) ובה ביקשנו כי המשיבים יסבירו "מדוע לא יפסיקו לסרב לתת היתרי חקלאי במרחב התפר בתוקף לשנתיים לאנשים שירשו אדמות במרחב התפר, בשל העובדה שהם לא פעלו לשינוי הרישום של הזכויות שלהם על האדמות בטאבו". בעקבות הגשת העתירה, ניתן לעותר היתר חקלאי, בתוקף לשנתיים.

העתק הערר מצורף ומסומן ע/22.

111. העותר 2 הוזמן ביום 12.8.2020 לבירור רמת"ק שנקבע ליום 13.8.2020 בשעה 9:00, יחד עם שלושה אנשים נוספים שמיוצגים על ידי המוקד להגנת הפרט. כולם הגיעו למת"ק בזמן וביקשו להיכנס פנימה, אך החייל שעמד בכניסה למת"ק סירב להכניס אותם ואמר להם להתרחק מהשער. אחד מהאנשים הוכנס, ושלושת האנשים הנוספים נותרו בחוץ. אחד מהם פנה לחייל בשער ואמר לו שיש לו פגישה עם הרמת"ק סלים והקצין סלימאן. החייל צעק עליו וקילל אותו ושלח אותו הביתה. האדם שכן הוכנס למת"ק מסר שהוא נדרש להמשיך להמתין, מפני שהקצין לא הגיע. העותר 2 הוכנס למת"ק לאחר כשעה של המתנה בחוץ, והמשיך להמתין גם בפנים.

112. בבירור הרמת"ק העותר 2 נשאל: "מה אתה רוצה?". העותר 2 השיב שהוא חקלאי ושהוא רוצה להגיע לאדמותיו, ושניתנו לו היתרים בתוקף לשלושה חודשים בלבד, ושזה לא סביר. בנוסף, העותר 2 אמר שנרשם על ההיתר שלו מחסום ברטעה 356, ולא השער שהוא ביקש – שער טורה 300. הוא הסביר שהוא בן 55 וסובל ממחלת לב, וששער טורה 300 קרוב יותר לאדמותיו, ושהמעבר במחסום ברטעה 356, במקום בשער טורה 300, מאריך את הדרך שלו ומייקר את הנסיעה שלו. הקצין השיב שהחיילים "בטח התבלבלו". העותר 2 מחה על התשובה הזאת ואמר שביום שהוא קיבל את ההיתר הזה הוא ביקש מהקצין לתקן את השער שנרשם על ההיתר, והקצין סירב. הקצינים העלו השערות שונות לגבי הדרישה לרישום האדמות בטאבו, והעותר 2 הבהיר שהוא מתנגד לדרישה הזאת ושהוא לא היה מסכים לקבל את ההיתר "לצרכים אישיים" אם היה נאמר לו מלכתחילה שזו הסיבה להנפקתו. הקצינים אמרו לו שאולי החלקה שלו נמכרה, והעותר 2 ענה: "ראשית, אתם אומרים "אולי". שנית, עם כל הקשיים בקבלת היתרי כניסה למרחב התפר, מי היה מוכן לקנות אדמה שם?".

113. הקצינים אמרו לעותר 2 שיש "חוקים חדשים" ושיש צורך ברישום החלקה בטאבו ושאינן ברירה אלא לעשות כך. העותר 2 שוב דחה את התנאי הזה ואמר שהוא מסרב לדרישה הזאת. בנוסף העותר 2 העיר שלא מדובר ב"חוקים" אלא בצווים צבאיים, כיוון שהאזור מצוי תחת כיבוש ובמצב הזה יש צווים צבאיים ולא חוקים. הוא הלין על כך שכל השינויים בהוראות הצבא גורמים לבלבול רב ומקשים מאוד על החקלאים.

114. בשלב הזה הצטרף הרמת"ק לבירור הרמת"ק, שנוהל עד אז על ידי חיילים אחרים. העותר 2 חזר על דבריו לפני הרמת"ק, ושוב ציין שהוא חקלאי ושיש לו זכות להגיע לאדמתו, וביקש לקבל היתר חקלאי. העותר 2 העיר על כך שקל יותר לקבל היתר כניסה לישראל מאשר להגיע לאדמה שאינה בשטח ישראל, ועל האבסורד שבדבר. הוא חזר והלין על החקיקה הצבאית המקשה על החקלאים, ואמר שבכל פעם יש החמרה נוספת במדיניות של הצבא. בנוסף הוא מחה על היחס של המינהל האזרחי לחקלאים

ואמר שהחיילים מדברים איתם כאילו היו עדר של בעלי חיים, ושהחיילים אינם מבינים את הטענות שלהם ואינם מתייחסים אליהן בצורה נכונה ועניינית. הוא ציין שהוא בעל תואר ראשון בפיזיקה ובניהול ושהוא מקבל יחס מזלזל, משפיל ולא רציני מהחיילים. הקצינים עמדו על ההחלטה שלהם ואמרו לעותר 2 שיינתן לו היתר נוסף בתוקף לשלושה חודשים, עליו יירשם שער טורה 300, ושהוא צריך "לפתוח עסקת טאבו".

115. העותר 2 התנגד להחלטה הזאת ואמר לקצינים שהוא מסרב לקבל את ההיתר הזה. הוא ביקש מהקצינים לרשום בפרוטוקול של בירור הרמת"ק שהוא מסרב לקבל את ההיתר, ולרשום גם את כל יתר הדברים שהוא אמר. הוא ובנו סירבו לקבל את ההיתרים ויצאו מהחדר. שוטר רדף אחריהם ומסר לבנו של העותר 2 את ההיתרים. מדובר בהיתרים בתוקף עד ליום 19.9.2020 בלבד – אותו התוקף של ההיתרים שעליהם הוגשו הבקשה לבירור רמת"ק והערר. רק השער הרשום על ההיתרים הוחלף.

116. בטופס בירור הרמת"ק נכתב כך :

הנ"ל טוען כי הוא יורש ראשון דרך סבא שלו.
הנ"ל רוצה לקבל היתר דרך מעבר 300 הוא טוען כי קיבל היתר כניסה דרך מעבר ברטעה וטען כי ק. תפר לא הסכים לתת לו דרך מעבר 300 אז. הוא טוען כי לא ידע כי צריך להגיש בקשה לפתוח עסקת טאבו בשלושה חודשים שקיבל.
הנ"ל מסרב לקבל כל פתרון על מנת לפתור את הבעיה. הוצע עבורו לקבל עוד 3 חודשים צרכים אישיים מכיוון שטען כי לא ידע שהוא צריך לפתוח עסקה בטאבו. בנוסף הוחלף לו ההיתר משער ברטעה לשער 300. גם בנו הוחלף עבורו. יחד עם זאת הוא מתעקש לא לקבל כל פתרון. הוצג בפניו כי אילו החוקים והנהלים במרחב התפר ובמידה ויש לו כל טענה הוא יכול לפנות (לא ברור, ת.מ.).

העתק מטופס בירור הרמת"ק מצורף ומסומן ע/23.

117. גם מההחלטה הזאת עצמה ניכר שהטענות של העותר 2 לא נשמעו, לא הובנו ולא קיבלו התייחסות.

118. המוקד להגנת הפרט שלח תזכורות לגבי הערר, שטרם נענה, בימים 17.8.2020 ו-22.9.2020. ביום 7.10.2020 התקבל מכתבו של קצין פניות הציבור במינהל האזרחי, בו נכתב :

לאחר בדיקה אל מול הגורמים הרלוונטיים עולה כי קצין התיאום האזרחי היה בבירור, וכי לא הובעה חרטה על הדרישה לעדכון מסמכי טאבו. מצורף פרוטוקול סיכום הבירור.

העתק המכתב מיום 7.10.2020 מצורף ומסומן ע/24.

119. באותו היום, 7.10.2020, התקבלה הודעת דוא"ל ממש"ק פניות ציבור וחופש מידע בלשכת ראש המינהל האזרחי, על פיה העותר 2 ואדם נוסף המיוצג על ידי המוקד להגנת הפרט "מוזמנים לוועדת ערר שהתאריך שלה יימסר בימים הקרובים".

120. המוקד להגנת הפרט פנה לקצין פניות הציבור במינהל האזרחי ביום 18.10.2020 וכתב כך :

מדיניותכם החדשה, במסגרתה אתם מסרבים לתת היתרים לצרכים חקלאיים לבעלי זיקה קניינית לאדמות במרחב התפר ולבני משפחותיהם, בשל העובדה שהבעלות על האדמות הוכחה באמצעות צווי ירושה, ואתם מתנים את האפשרות של אותם אנשים לגשת לאדמות שבגדה המערבית בבצוע פעולה הכרוכה בתשלום אגרה למינהל האזרחי בגובה אחוז מערך הקרקע, פוגעת בזכויות היסוד של התושבים המוגנים באופן שאינו נדרש. פגיעה כזאת אסורה על פי הדין.
ביום 6.9.2018 הוגשה עתירה לבג"ץ מטעם המוקד להגנת הפרט (6415/18) ובה ביקשנו כי המשיבים יסבירו "מדוע לא יפסיקו לסרב לתת היתרי חקלאי במרחב התפר בתוקף לשנתיים לאנשים שירשו אדמות במרחב התפר, בשל העובדה שהם לא פעלו לשינוי

הרישום של הזכויות שלהם על האדמות בטאבו". בעקבות הגשת העתירה, ניתן לעותר היתר חקלאי, בתוקף המלא.
כיום תלויות ועומדות עשר עתירות שהוגשו על ידי המוקד להגנת הפרט בנושא הזה (בג"ץ 3066/20, בג"ץ 3067/20, בג"ץ 3068/20, בג"ץ 3070/20, בג"ץ 3071/20, בג"ץ 5131/20, בג"ץ 5133/20, בג"ץ 5329/20, בג"ץ 5331/20 ובג"ץ 5816/20). מטעמי יעילות, איננו ממשיכים בשלב זה בהליך התוקף את הדרישה שלכם לרישום הבעלות של היורש בטאבו המנוהל על ידיכם, אך אנו שומרים על טענותינו בעניין הזה ובכוונתנו לתקוף את החלטתכם בעתיד, בין היתר, על רקע ההתפתחות של ההליכים האמורים.

העתק הפנייה מיום 18.10.2020 מצורף ומסומן ע/25.

121. העותר 2 נתקל שוב ושוב בקשיים בקבלת היתרי כניסה לאדמותיו. כיום אין די בכך שהוא מוכיח שהוא בעל זיקה קניינית לאדמות במרחב התפר כדי שיינתן לו היתר חקלאי, ובקשותיו להיתרים נדחות על ידי המשיב שוב ושוב, על אף שאין בעניינו מניעה ביטחונית ואין ספק של ממש לגבי הזיקה הקניינית שלו לאדמותיו. כפי שאמר העותר 2 בבירור הרמת"ק, קל יותר לבעל אדמה במרחב התפר לקבל היתר כניסה לישראל מאשר היתר כניסה למרחב התפר. זהו מצב אבסורדי. העותר 2 עצמו כלל אינו זקוק להיתר פרטני כדי להיכנס לישראל, בשל גילו, אך לאדמות שבבעלותו, ושבגדה המערבית, נאסר עליו להגיע. דבר זה אינו מתקבל על הדעת.

העותר 3

122. העותר 3, יליד שנת 1957, נשוי ואב לשבעה ילדים וסב לשלושה עשר נכדים. הוא מתגורר בקפין שבנפת טולכרם.

העתק תעודת הזהות של העותר 3 מצורף ומסומן ע/26.

123. העותר 3 הוא בעל עשר חלקות אדמה המצויות באדמות קפין, במרחב התפר. כפי שיפורט להלן, הוא הגיש בקשה להיתר כניסה למרחב התפר, ולבקשתו הוא צירף נסחי מס רכוש של חמש מהחלקות שלו. שלוש מהחלקות רשומות על שם סבו המנוח, מר _____ ח'ליל, וגודלן 17 דונם, 13 דונם ו-12 דונם. אחת מהחלקות רשומה על שם אביו המנוח, מר _____ עמאר, וגודלה דונם אחד. הסב הלך לעולמו בשנת 1959 והאב הלך לעולמו בשנת 2003, והעותר 3 מנוי בין יורשיהם. החלקה החמישית רשומה על שם אדם בשם _____ עמאר, וגודלה שמונה דונם. מר _____ עמאר מכר לעותר 3 חלק מהחלקה הזאת, ששטחו 1,250 מ"ר, בשנת 1996.

העתקים מנסחי מס הרכוש של החלקות הרשומות על שם הסב מצורפים ומסומנים ע/27 ;

העתק נסח מס הרכוש של החלקה הרשומה על שם האב מצורף ומסומן ע/28 ;

העתקים מצווי הירושה של הסב והאב מצורפים ומסומנים ע/29 ;

העתק מנסח מס הרכוש של החלקה הרשומה על שם המוכר מצורף ומסומן ע/30 ;

העתק ייפוי הכוח הבלתי חוזר מצורף ומסומן ע/31.

124. באדמות של העותר 3 גדלים עצי זית ושקד. בעבר המשפחה גידלה מגוון גידולים נוספים, אך היא נאלצה להפסיק בגלל קשיים בקבלת היתרי כניסה למרחב התפר.

125. ביום 19.7.2011 הוגשה עתירה על הסירוב של המשיב לתת לבנו של העותר 3, מר _____ עמאר, היתר כניסה למרחב התפר לצורך גישתו לאדמות שלו ושל העותר 3 – בג"ץ 5427/11 עמאר נ' המפקד הצבאי לאיזור הגדה המערבית.

126. ביום 21.12.2011 הוגשה עתירה על הסירוב של המשיב לתת לעותר 3 עצמו היתר כניסה למרחב התפר לצורך גישתו לאדמותיו – בג"ץ 9512/11 עמאר נ' המפקד הצבאי לאיזור הגדה המערבית.

127. ביום 22.3.2012 התקבל מכתב מפרקליטות המדינה, אליו צורף מכתב מטעם היועץ המשפטי לגדה המערבית מאותו היום, ובו נכתב כך:

הנדון: בג"ץ 5427/11 – עמאר... נ' המפקד הצבאי
בסיור שבוצע לאחרונה עם אבי העותר, מר _____ עמאר... נמצא כי בבעלות אבי העותר קרקע חקלאית במרחב התפר. בנסיבות הנוכחיות, נמצא כי לעותר זכאן, זכאות להיתר תעסוקה במרחב התפר מכוח זיקתו של אביו...

128. העתירה נמחקה לבקשת העותרים ביום 26.8.2013.

129. בתגובה המקדמית לעתירה בעניינו של העותר 3, בג"ץ 9512/11, המשיבים הודיעו על החלטתם לתת לו היתר חקלאי קבוע, בתוקף לשנתיים. העתירה נמחקה ביום 15.10.2012. ביום 1.9.2013 התקבלה החלטה המחייבת את המשיבים בהוצאות העותרים.

130. ההיתר של העותר 3 הוחרם בשרירות ובאגרסיביות בשער בגדר ההפרדה ביום 26.1.2014. העותר 3 הגיע לשער עם בנו בן ה-12. החיילת בשער לא ידעה שמותר לילדים להיכנס למרחב התפר עם הוריהם המחזיקים בהיתרי חקלאי (ראו סעיף 2 לפרק "מעבר קטין" בנהלי המשיב), והיא לקחה מהעותר 3 את תעודת הזהות שלו ואת ההיתר שלו ואמרה לו שהילד לא יוכל לעבור מכיוון שאין לו היתר. העותר 3 הסביר שהילד קטין ורשאי לעבור ללא היתר, והחיילת צעקה עליו שהיא לא תאפשר לעותר 3 עצמו לעבור בשער ושהיא סוגרת את השער. העותר 3 הבין שאין עוד תועלת בוויכוח עם החיילת. הוא אמר לבנו לחזור הביתה עם חקלאים אחרים, וביקש מהחיילת לאפשר לו לעבור בשער בלי הבן שלו. בשלב זה כל החיילים התאספו סביב העותר 3, ואחד החיילים אף כיוון את הנשק שלו אליו. העותר 3 ביקש מהחיילת להחזיר לו את תעודת הזהות שלו ואת ההיתר שלו. היא החזירה לו את תעודת הזהות שלו וקרעה את ההיתר שלו. העותר 3 פנה לרמת"ק והלין בפניו על המקרה. הרמת"ק ביקש ממנו להגיע למת"ק למחרת, ובאותו היום, 5.2.2014, ניתן לו היתר במקום ההיתר שנלקח ממנו, בתוקף עד ליום 15.7.2014.

131. העותר 3 הגיש בקשה לחידוש ההיתר שלו ביום 22.9.2014. מהקישור הפלסטיני נמסר כי הבקשה נדחתה בטענה שהונפקו מספיק היתרים עבור החלקה. העותר 3 הגיש בקשה לביורר רמת"ק, שלא נענתה, ולאחר מכן הוא הגיש שלוש בקשות נוספות להיתר, שאף הן לא נענו. ביום 17.11.2014 נמסר למוקד להגנת הפרט כי בקשתו של העותר 3 נדחתה בגלל שאדמתו אינה במרחב התפר.

132. המוקד להגנת הפרט הגיש בקשה לביורר רמת"ק וערר על החלטה הזאת, ובהם נטען כי העותר 3 הוא בעל חלקות רבות במרחב התפר וכי בעלותו על אדמות במרחב התפר הוכרה במכתב שהתקבל מטעם המשיב במסגרת בג"ץ 5427/11. ביום 29.12.2014 ניתן לעותר 3 היתר חקלאי בתוקף לשנה אחת, מיום 14.12.2014 עד ליום 8.12.2015.

133. המוקד להגנת הפרט פנה לקצין פניות הציבור בבקשה להאריך את תוקף ההיתר של העותר 3 לשנתיים. הבקשה התקבלה ולעותר 3 ניתן היתר חקלאי בתוקף מיום 8.2.2015 עד ליום 8.2.2017.

134. העותר 3 התקשה לחדש את ההיתר שלו. ההיתר היה תקף עד לחודש פברואר 2017, כאמור, ובאותו הזמן פורסמה גרסה חדשה של נהלי הכניסה למרחב התפר, המאפשרת למשיב לדחות בקשות להיתרים לצרכים חקלאיים, בטענה שהחלקות "מזעריות" – קפ"ק מרחב התפר 2017.

135. הקישור הפלסטיני שבת בעקבות ה"תיקון" הזה של נהלי הכניסה למרחב התפר, והפסיק להעביר בקשות למת"ק הישראלי. השביתה הסתיימה ביום 24.5.2017, והעותר 3 הגיש בקשה חדשה להיתר

בקישור הפלסטיני בטולכרם ביום 27.5.2017. הבקשה הועברה למת"ק ביום 6.6.2017, ונדחתה על הסף, בטענה שלא כל הפרטים הנדרשים נרשמו בטופס.

136. העותר 3 הגיש בקשה חדשה להיתר ביום 9.8.2017, שהועברה למת"ק ביום 16.8.2017. ביום 26.9.2017 התקבל מכתב מקצין פניות הציבור במינהל האזרחי, בו נכתב כך:

בקשתו של התושב סורבה היות שהחלקה אינה מצויה במרחב התפר. דבר הסירוב הועבר לידי הקישור הפלסטיני. באפשרות התושב לפנות למת"ק במסגרת בירור רמת"ק לשם בירור המקרה.

137. המוקד להגנת הפרט פנה לפרקליטות המדינה בקדם-בג"ץ ביום 7.11.2017. ביום 30.1.2018 נמסר למוקד להגנת הפרט על ידי קצין משפטי של המשיב, מר יהונתן פאר, כי התשובה מיום 26.9.2017 היתה "טעות אנוש" וכי התשובה האמיתית היא שצריך לחדש את נסח מס הרכוש. ביום 30.1.2018 התקבלה הודעה בכתב מקצין פניות הציבור במינהל האזרחי, בה נכתב כך:

בהמשך לשיחתך עם נציג היועמ"ש, קמ"ש יהונתן פאר, אבקש להעלות את הדברים על הכתב. בקשתו של התושב לא סורבה מהעילה אשר צוינה במכתבנו מיום ה-26/09/17, אלא זו נדחתה על הסף לאור הגשת מסמכי נסח מס רכוש שאינם בתוקף עוד. כפי שהוסבר לך בשיחה הטלפונית, ככל שיוגשו מסמכים עדכניים, הבקשה תיבחן לגופה. עקב טעות אנוש, נמסרה התייחסות שגויה.

138. המוקד להגנת הפרט תקף את הדרישה לחידוש נסחי מס הרכוש, והעותר 3 ובנו, שגם הוא הגיש בקשה להיתר שנדחתה, הוזמנו למת"ק ליום 26.2.2018 "לבחינת בקשותיהם".

139. העותר 3 ובנו הגיעו למת"ק במועד ויצא אליהם הקצין אייל סלמאן, מפקד המת"ק. הקצין ביקש מהעותר 3 לתת לו את הבקשות שהוא הביא איתו ואמר שאין לו זמן להיפגש איתו. העותר 3 השיב שהוא ובנו הגיעו למת"ק במיוחד וחיכו, כי הם הבינו שמדובר בפגישה עם הרמת"ק. העותר 3 התעקש להשמיע את דבריו למרות שהקצין לא רצה להיפגש איתו. הוא אמר לקצין שזו לא הבעיה שלו שהקצינים והרמת"קים מתחלפים כל הזמן, ושכל קצין חדש שנכנס לתפקיד מתחיל את הטיפול מההתחלה ולא מתייחס לטיפול הקודם שנעשה בעניין. העותר 3 מנה בפני הקצין את שמותיהם של הקצינים שקדמו לו, קצין בשם אבי והרמת"ק מסאלחה, שכבר סיירו באדמות שלו, והסביר שהוגשו עתירות לבג"ץ בנושא והוחלט להנפיק היתרים עבורו ועבור בנו. העותר 3 אמר לקצין שהצבא חייב לתעד את הדברים האלה אצלו, כי התוצאה של היעדר התייעוד היא פגיעה בו ובבניו ובאנשים אחרים כמוהם. הקצין לא אהב את השיחה הזאת. הוא לקח את הבקשות של העותר 3 ושל בנו ואמר להם שבהמשך ייקבע מועד לסיור באדמה ושאנשי הצבא יתקשרו אליהם.

140. המוקד להגנת הפרט פנה לרמת"ק טולכרם ביום 1.3.2018 והבהיר כי אין צורך בעריכת סיור נוסף באדמות, מכיוון שהדברים כבר נבחנו במסגרת ההליכים בבג"ץ ונקבע כי העותר 3 ובנו הם בעלי זיקה לאדמות במרחב התפר.

141. בשיחה שהתקיימה ביום 7.3.2018 בין עובדת המוקד להגנת הפרט לבין הקצין המשפטי שרון אסטרוג, הקצין הודיע שהוא בדק את הנושא ואכן אין צורך בסיור הנוסף, לאור ההליכים שהתנהלו בנושא. הוא מסר שהוא שוחח על כך גם עם הקצין אייל סלמאן. הקצין אייל סלמאן טען שהוא לא הכיר את ההליכים בגלל שמדובר ב"בג"צים ישנים". הקצין שרון אסטרוג אמר שהעותר 3 יכול להגיע למת"ק ביום 12.3.2018 ולקבל היתר חקלאי בתוקף לשנתיים.

142. העותר 3 הגיע למת"ק ביום 12.3.2018 והחיליים אמרו לו שאין היתר על שמו. לאחר כשעה ורבע הוא קיבל היתר חקלאי, בתוקף לשנתיים, מיום 12.3.2018 עד ליום 10.3.2020.

143. העותר 3 הגיש בקשה להיתר חדש ביום 17.6.2020 במת"ק טולכרם. לפני כן הדבר לא התאפשר, תחילה מפני שבמשך כמעט שלושה חודשים, מתחילת חודש מרץ ועד לסוף חודש מאי, הצבא לא טיפל בבקשות להיתר כניסה למרחב התפר, בטענות הקשורות לוורוס הקורונה, ולאחר מכן בשל הפסקת התיווך של הקישור הפלסטיני, כמחאה על ההצהרות של מדינת ישראל על כוונותיה לספח את הגדה המערבית.
144. המוקד להגנת הפרט פנה לקצין פניות הציבור במינהל האזרחי ביום 25.6.2020 בבקשה לבירור סטאטוס הטיפול בבקשה של העותר 3.
145. משחלף המועד לטיפול בבקשה ולא התקבלה תשובה, ביום 26.7.2020 הוגש ערר בעניין היעדר המענה לבקשה.
146. ביום 29.7.2020 התקבל מכתבו של קצין פניות הציבור במינהל האזרחי, בו נכתב, גם לגבי העותר 3 וגם לגבי בנו:

הונפק עבור התושבים המוזכרים בפנייתכם היתר "בני משפחת חקלאית מקרבה ראשונה". ההיתרים הודפסו בתאריך ה-28/07/2020 במת"ק אפרים, ותקפים עד ה-27/07/2023.

147. ביום 3.8.2020 ניתן לעותר 3 היתר חקלאי בתוקף מיום 28.7.2020 עד ליום 27.7.2023, מוגבל ל-120 כניסות למרחב התפר לאורך התקופה כולה – ארבעים כניסות בשנה בממוצע. זאת בעקבות החמרה נוספת של נהלי הכניסה למרחב התפר, בשנת 2019, במסגרתה הוגבלה הכניסה של חקלאים למרחב התפר, כולל בעלי האדמות עצמם, למכסות של כניסות ספורות בשנה. גם ההגבלה הזאת נתקפה במסגרת בג"ץ 6896/18 טעמה נ' המפקד הצבאי בגדה המערבית, והמשיבים הודיעו ביום 26.10.2020 על כוונתם לבטלה "במהלך השבועות הקרובים", אך עד כה הדבר לא קרה.
148. בנוסף להגבלה על מספר הכניסות של העותר 3 למרחב התפר, על ההיתר שלו נרשם רק שער אחד – שער עקאבה 408 ("קפין צפון"). לפני כן ניתנו לעותר 3 היתרים עם שני שערים – שער קפין 436 ושער עקאבה 408.

העתקי ההיתרים מיום 28.7.2020 מצורפים ומסומנים ע/32.

149. גם שער עקאבה וגם שער קפין נפתחים רק שלוש פעמים בשבוע, בימי ראשון, שלישי וחמישי, ואין בכל האזור אף שער או מחסום שנפתח בכל ימות השבוע (בעבר התאפשר לחקלאים שאדמותיהם במובלעת קפין להיכנס למרחב התפר גם דרך שער באקה אלשרקיייה 526, שנפתח בכל יום, אך לאחרונה המשיב מסרב לאפשר זאת, בטענה שהדבר מחייב מעבר בשטח ישראל). בשל כך, לא היתה לעותר 3 אפשרות לגשת לאדמותיו בכל ימות השבוע, על אף שעל ההיתר שלו נרשם כי הוא רשאי להיכנס למרחב התפר בימים "א' ב' ג' ד' ה' ו' ש'".

150. חלק מהאדמות של העותר 3 קרובות יותר לשער קפין וחלקן קרובות יותר לשער עקאבה, ובשל כך הוא ביקש ששני השערים יירשמו על ההיתר שלו. המרחק בין ביתו של העותר 3 לבין שער עקאבה הוא כשני קילומטרים, והמרחק בין שער עקאבה לאדמות הקרובות לשער זה הוא כשלושה קילומטרים. המרחק בין ביתו של העותר 3 לבין שער קפין הוא קילומטר אחד, והמרחק בין שער קפין לאדמות הקרובות לשער זה הוא כשני קילומטרים. כדי להגיע משער עקאבה לאדמות הקרובות לשער קפין העותר 3 צריך ללכת, בנוסף לחמשת הקילומטרים שמביתו לאדמות שקרובות יותר לשער עקאבה, בדרך שאורכת כארבעים דקות. אין דרך נוחה ומסודרת שעוברת בין החלקות שקרובות יותר לשער עקאבה לבין החלקות שקרובות יותר לשער קפין, וההליכה בין החלקות כרוכה במאמץ פיזי, בטיפוס ובמעבר בכבישים של הצבא. את הדרך הזאת העותר 3 נאלץ לעבור עוד לפני שהתחיל בעבודתו באדמות – שגם

היא דורשת כוח פיזי וסיבולת – ואחר כך הוא נדרש לעבור את אותה הדרך שוב, כדי לחזור לביתו לאחר עבודתו.

151. העותר 3 נהג לחלק את ימי העבודה שלו כך שבחלק מהימים הוא נכנס למרחב התפר דרך שער עקאבה ועבד בחלקות הסמוכות לשער זה, ובחלק מהימים הוא נכנס למרחב התפר דרך שער קפיץ ועבד בחלקות הסמוכות לשער זה. ההיתר החדש לא איפשר לו לעשות זאת ולא איפשר לו גישה סבירה לאדמותיו, ולא היה כל צורך בהכבדה הזאת על העותר 3.

152. בנוסף, העותר 3 העיר על כך ששמו של אביו נרשם על ההיתרים שלו ושל בנו עם טעות הקלדה – נרשם לימן (לימאן), במקום سليمان (סלימאן). העותר 3 סבור שיש לרשום את הדברים בצורה נכונה ובלי טעויות. הרישום של שמו של אדם עם טעות הקלדה גם אינו מכבד.

153. על כן, המוקד להגנת הפרט פנה לקצין פניות הציבור במינהל האזרחי ביום 6.8.2020 וכתב כך:

ביום 28.7.2020 הונפקו למר _____ עמאר ולבנו מר _____ עמאר היתרי כניסה אל מרחב התפר לצרכי חקלאות. היתרים אלה נמסרו להם במת"ק ביום 3.8.2020. ההיתרים האמורים מאפשרים להם לגשת לאדמתם 120 פעמים בשלוש שנים. היתרים אלה פוגעים בצורה קשה ובלתי מיידת בזכויות היסוד שלהם לקניין, לחופש העיסוק ולחופש תנועה. נהליכם החדשים, על פיהם בעלי אדמות במרחב התפר לא יוכלו לגשת לאדמות שבעלותם הפרטית, ושאינן בישראל אלא בגדה המערבית, מלבד פעמים ספורות בשנה, מכיוון שאתם סבורים שאין צורך של ממש בעבודתם החקלאית, ולכן, לתפיסתכם, גם אין לכם חובה לאפשר להם לגשת לאדמותיהם כרצונם ואתם מונעים את הדבר ללא כל צורך ביטחוני, פסולים ואינם יכולים לעמוד. פגיעה כל כך קשה, גורפת ובלתי נדרשת בזכויות יסוד של תושבים מוגנים עומדת בניגוד חזיתי לחובותיו של הכובש לדאוג לצרכיה של האוכלוסייה המוגנת, וכן לפסיקה העקבית של בית המשפט הישראלי בנושא שימור הזיקה של התושבים למרחב התפר. החוקיות של נהליכם, המצמצמים באופן דראסטי את גישתם של החקלאים לאדמותיהם שבמרחב התפר, ללא כל צורך ביטחוני, נדונה כעת במסגרת בג"ץ 6896/18 טעמה נ' המפקד הצבאי בגדה המערבית (להלן: **בג"ץ טעמה**). מטעמי יעילות, איננו מנהלים בשלב זה הליך בעניין היתרי הכרטיסייה שנתתם למר עמאר ולבנו _____, אך אנו שומרים על טענותינו בעניין הזכויות שלהם לגשת לאדמתם כרצונם, ובכוונתנו לתקוף בעתיד את החלטתכם על הגבלת הגישה שלהם לאדמתם, בין היתר בהתאם לתוצאות ההליך המתנהל בבג"ץ טעמה. אולם, למרות כל האמור לעיל, אפילו לשיטתכם לה אנו מתנגדים, בהנפקת ההיתרים האמורים חלו כמה שגיאות, ולכן אנו מבקשים כי בשלב זה תתקנו אותם ותנפיקו להם היתרים תקינים. אלה הטעויות הדורשות תיקון... הוספת שער: על גבי ההיתרים הנוכחיים שהונפקו ל _____ ול _____ עמאר נרשם מספר שער אחד בלבד דרכו הם יכולים להגיע אל אדמותיהם. זהו שער 408 (קפיץ צפון). בעבר הם קיבלו היתרים שעליהם היו רשומים שני מספרי שערים: שער 408 ושער 436 (קפיץ). נזכירכם כי על פי התחייבות המדינה בעתירות משטר ההיתרים (9961/03, 639/04) אשר קיבלה תוקף של פסק דין, היה עליכם לציין שני שערים על גבי ההיתר, מיוזמתכם, מבלי צורך שהתושב יבקש זאת במפורש. לכן אנו מבקשים כי תנפיקו להם היתרים שעליהם רשומים שני המספרי השערים המוזכרים לעיל. רישום השם כראוי: אנו מבקשים כי שמו של מר _____ עמאר ירשם כראוי על גבי ההיתרים בעברית בערבית ולכן אנו מבקשים כי תתקנו את שיבוש שמו בערבית. לאור כל האמור בזאת ולמרות התנגדותנו המפורטת למתן היתרי "כרטיסייה", אנו מבקשים כי בשלב זה, תתקנו את הליקויים עליהם הצבענו ותנפיקו למר _____ עמאר ולבנו _____ עמאר היתרי כניסה למרחב התפר חדשים.

154. תזכורת נשלחה ביום 20.8.2020.

155. ביום 9.9.2020 התקבל מכתב מקצין פניות הציבור במינהל האזרחי ובו נכתב כך, ביחס לעותר 3 ולבנו:

לאחר בחינת הטענה, עולה כי התושב _____ זכאי להיתר בן משפחת חקלאי מכיוון שלא קיים צו ירושה מאביו, שעודו בחיים, לכן אינו זכאי להיתר חקלאי במרחב התפר. זה ע"פ קובץ הנהלים וההנחיות העדכני. בעניין הוספת השער, בקשת התושב

להוסיף שער מסורבת בעת הזו. יצוין כי השער הנוכחי קרוב יותר לחלקות הייעודיות
בבעלות התושב. בנוסף, אבקש להדגיש כי שעות הפתיחה של השערים זהות. זוהי
תגובתנו האחרונה בנדון.

156. משכך, המוקד להגנת הפרט הגיש עתירה מינהלית בעניין ביום 18.10.2020, ובמסגרתה התבקש בית
המשפט להורות למשיב:

- א. לתקן את היתר הכניסה למרחב התפר של עותר 1 (העותר 3 בהליך זה, ת.מ.) כך
שיירשמו עליו שני שערים – שער קפין 436 ושער עקאבה 408 ("קפין צפון" בשפת
הצבא), ולא רק שער 408; וב"שם האב" יירשם **سليمان** (סלימאן) ולא **ليمان**
(לימאן);
- ב. לתקן את היתר הכניסה למרחב התפר של עותר 2 (בנו של העותר 3 בהליך זה,
ת.מ.) כך שיירשמו עליו שני שערים – שער קפין 436 ושער עקאבה 408, ולא רק
שער עקאבה 408; יירשם עליו "חקלאי במרחב התפר" ולא "בני משפחת חקלאי
מקרבה ראשונה"; וב"שם הסב" יירשם **سليمان** ולא **ليمان**. לחלופין, לתת לעותר
2 היתר "חקלאי במרחב התפר" בנוסף להיתר "בני משפחת חקלאי מקרבה
ראשונה" שניתן לו, ולתקן את ההיתר "בני משפחת חקלאי מקרבה ראשונה" כך
שיירשמו עליו גם שער קפין 436 וגם שער עקאבה 408, וב"שם הסב" יירשם
سليمان ולא **ليمان**.

העתק העמוד הראשון של העתירה מצורף ומסומן ע/33.

157. ביום 25.11.2020 הוגשה "הודעה ובקשה מטעם המשיב", בה נכתב כי המשיב מסכים להוסיף שער
להיתרים של העותר 3 ושל בנו, ומסכים לשנות את סוג ההיתר של בנו של העותר 3, אולם:

באשר לבקשה לשנות את שם האב בהיתרו של העותר 1, ושם הסב של העותר 2,
יובהר כי שמות התושבים על ההיתר נקובים בהתאם להעתק מרשם האוכלוסין
הפלסטיני המצוי בידי המשיב, ואינם נקבעים במועד הנפקת ההיתר. על כן, ככל
ומתבקש שינוי של שמו של אביו של העותר 1 במערכות המנהל האזרחי, עליו לפנות
בבקשה מתאימה... לאור האמור, עמדת המשיב היא, כי הדיון בעתירה התייתר. על
כן, מתבקש בית המשפט הנכבד לבטל את הדיון הקבוע ליום 29.11.2020 ולהורות
על מחיקת העתירה.

העתק ה"הודעה ובקשה מטעם המשיב" מצורף ומסומן ע/34.

158. ביום 26.11.2020 הוגשה בקשה מטעם העותרים לרשות להגיש תגובה ותגובה, בה נכתב כי "צילומי
תעודות הזהות של עותרים 1 ו-2 צורפו לעתירה כ-ע/3 ו-ע/4, וניתן לראות שהשם **سليمان** רשום שם
בצורה שהתבקשה בעתירה, ולא בצורה שמופיעה על ההיתרים שלהם מיום 28.7.2020. השם **سليمان**
נרשם בצורתו הנכונה גם בהיתרי הכניסה למרחב התפר שניתנו לעותרים בעבר, שחלקם צורפו לעתירה
כ-ע/15; ע/16; ע/22; ע/24; ע/25; ע/26; ו-ע/29. אם כן, אין ממש בנימוק של המשיב לסירובו לתקן
את הטעות ברישום השם על גבי ההיתרים של עותרים 1 ו-2...".

159. בדיון שהתקיים ביום 29.11.2020 נאמר כך:

עו"ד פוגלמן: רק הבוקר קיבלתי עדכון שהטעות אינה בהעתק מרשם האוכלוסין
הפלסטיני שהועבר למינהל האזרחי...
עו"ד מאיר: הוגשה בקשה למחיקת העתירה, מדוע לא בודקים לפני... חברי מפנה
אותנו להליך וכתוב שאנו צריכים לפנות בבקשה מתאימה. איזו בקשה?...
ב"כ הצדדים: בסיכומי של דבר מוסכם כי היתרי הכניסה למרחב התפר של עותרים
1 ו-2 יתוקנו כמפורט בסעיף 2(א)-(ב) להודעה האחרונה של המשיב מיום 25.11.20.
בנוסף, שם האב והסב בהיתרים (סלימאן) יתוקן בהתאם להעתק מרשם האוכלוסין
הפלסטיני. לאחר שיתקבל ההיתר בידי העותרים, תוגש על ידי באת כוחם הודעה
לבית המשפט והעתירה תימחק תוך החזר האגרה.

העתק הפרוטוקול של הדיון בעתירה המינהלית בעניין העותר 3 מצורף ומסומן ע/35.

160. הח"מ פנתה לבא כוח המשיב ביום 1.12.2020 ושאלה אם ההיתרים של העותרים מוכנים. הוא השיב ביום 3.12.2020 כי נמסר לו ש"באפשרות העותרים לגשת לנציגות שער אפרים (טולכרם) לקבלת ההיתרים כמבוקש על ידם".
161. העותר 3 הגיע למת"ק טולכרם ביום 6.12.2020 בשעה 9:00 בערך. לאחר שהמתין במקום במשך למעלה משעה, הגיע תורו והוא פנה לחייל וביקש לקבל את ההיתרים שלו ושל בנו. אולם, החייל לא נתן לעותר 3 את ההיתרים, ואמר לו שעליו ללכת לקישור הפלסטיני. העותר 3 הראה לחייל את הבקשה של המשיב למחיקת העתירה, בה נכתב כי "באפשרות העותרים לגשת לנציגות המת"ק הגזרתי בשער אפרים ולקבל לידם היתרים מתוקנים" (סעיף 3), אך ללא הועיל.
162. לאחר מכן העותר 3 ניגש שוב לחלון קבלת הקהל, והחייל אמר לו להמתין. לאחר המתנה הוא ניגש לחלון בפעם השלישית, ואז החייל הודיע לו שההיתרים מוכנים, אך אמר שהעותר 3 צריך לאסוף את ההיתרים מהקישור הפלסטיני, ולא מהמת"ק.
163. לאחר כארבעים דקות נוספות, הגיע חייל בשם עידן, שאמר שהוא סגן הרמת"ק, ואמר לעותר 3 ש"אין לו מה לחפש במת"ק" ושאלם הוא צריך משהו, עליו לגשת לקישור הפלסטיני ולקבל שם את מה שהוא צריך.
164. בשעה 12:27 – כשלוש שעות וחצי לאחר הגעתו למת"ק, ולאחר ארבע פניות של הח"מ לבא כוח המשיב – העותר 3 הודיע למוקד להגנת הפרט שההיתרים התקבלו.
165. ביום 10.12.2020 ניתן פסק דין המוחק את העתירה ומאפשר לעותרים להגיש בקשה לפסיקת הוצאות.
166. אם כן, שוב ושוב העותר 3 נאלץ להתמודד עם החלטות סירוב שגויות ושרירותיות ועם הכבדות ועיכובים מיותרים, וכל אלה פוגעים גם בזכויותיו המהותיות. אין כל הצדקה לכך שקבלת היתרי כניסה למרחב התפר תהיה קשה כל כך. כך לגבי כל אדם שזכאי להיתר. אך המצב הזה אבסורדי במיוחד כאשר מבקש ההיתר רשאי להיכנס לישראל כרצונו, ללא צורך בהיתר פרטני, ורק לאדמות שבבעלותו ושבגדה המערבית קשה לו כל כך להגיע.

העותרת 4

167. העותרת 4, ילידת 1958, נשואה ואם לשלושה בנים וסבתא לשני נכדים. היא מתגוררת בקפין שבנפת טולכרם.
- העתק תעודת הזהות של העותרת 4 מצורף ומסומן ע/36.
168. העותרת 4 היא בעלת קרקע המצויה באדמות קפין, במרחב התפר. היא ירשה את הקרקע מאביה, מר _____ סלימאן, שהלך לעולמו בשנת 1963. גודל החלקה שלושה דונם. בחלקה גדלים עצי זית, ובנוסף המשפחה נוהגת לגדל קטניות וגידולים אחרים. כיום יש בחלקה פול ושעורה, בנוסף לעצי הזית.
- העתק מנסח מס הרכוש של החלקה מצורף ומסומן ע/37 ;
- העתק צו הירושה מצורף ומסומן ע/38 ;
- העתק מתצהיר בעניין שם המשפחה של העותרת 4 מצורף ומסומן ע/39.
169. לעותרת 4 ניתנו היתרי חקלאי במהלך השנים. היא הגישה סדרה של בקשות לחידוש ההיתר שלה, ואף אחת מהבקשות לא נענתה. היא הגישה בקשה נוספת להיתר בחודש ספטמבר 2018, אך במקום היתר חקלאי, בתוקף לשנתיים, ניתן לה היתר מסיק זיתים, בתוקף עד ליום 1.12.2018 בלבד.

170. העותרת 4 אינה היחידה שקיבלה באותה התקופה היתר למסיק זיתים, בתוקף לזמן קצר, ולא קיבלה את ההיתר שביקשה – היתר חקלאי, בתוקף לשנתיים. המוקד להגנת הפרט פנה לקצין פניות הציבור במינהל האזרחי בעניין זה ביום 11.10.2018, והזכיר 28 מקרים שבהם אנשים הגישו בין חודש מאי 2018 לחודש ספטמבר 2018 בקשות להיתרים לצרכים חקלאיים, וקיבלו היתרי מסיק זיתים, כמעט כולם בתוקף מיום 7.10.2018 עד ליום 1.12.2018.

171. ביום 6.11.2018 התקבל מכתבו של קצין פניות הציבור במינהל האזרחי, בו נכתב כך:

לאחר בדיקה שהעלנו במערכת הממוחשבת שבידנו, מצאנו כי כלל התושבים בפניותיכם הגישו בקשות מסוג "מסיק זיתים" ולא בקשות להיתרים מסוג אחר. יובהר כי כלל הבקשות שהוגשו בעבור מסיק הזיתים **אישור**. ככל שברצונם של התושבים בפנייתכם לקבל היתר מסוג אחר, נבקש כי אלו יגישו בקשות מחודשות בצירוף כלל המסמכים הרלוונטיים בתום תקופת המסיק, ואלו ייבחנו לגופו של עניין.

172. בלית ברירה, העותרת 4 הגישה בקשה חדשה להיתר חקלאי ביום 13.1.2019. הבקשה הועברה מהקישור הפלסטיני למת"ק ביום 17.1.2019.

173. על פי נהלי המשיב, יש להשיב לבקשות להיתרים לצרכים חקלאיים בתוך ארבעה שבועות (סעיף 5.א. לפרק "לוח זמנים לטיפול בבקשות השונות"). על כן, משחלפו ארבעה שבועות והבקשה של העותרת 4 לא נענתה, המוקד להגנת הפרט הגיש ערר ביום 26.2.2019 על היעדר הטיפול בבקשה.

174. על פי נהלי המשיב, יש להחליט בתוך שבועיים מקבלת ערר אם לקיים בו דיון, ואם כן, יש להזמין את המבקש לדיון בתוך חודש מקבלת הערר (סעיפים 5.ז. ו-5.ט. לפרק "ועדת הערר"). אולם, חלף למעלה מחודש ולא התקבל כל מענה לערר, או לשמונה עררים נוספים שהוגשו על ידי המוקד להגנת הפרט, ולכן המוקד להגנת הפרט פנה לקצין פניות הציבור במינהל האזרחי ביום 31.3.2019 בבקשה להזמנת כל העוררים לדיונים בוועדת הערר ללא דיחוי.

175. במקביל, העותרת 4 הגישה בקשה נוספת להיתר ביום 24.2.2019. הבקשה הועברה מהקישור הפלסטיני למת"ק הישראלי ביום 11.3.2019. מהקישור הפלסטיני נמסר כי הבקשה נדחתה על ידי המשיב בדרישה להגשת צו ירושה.

176. ביום 2.4.2019 התקבל מכתבו של קצין פניות הציבור, בו נכתב כי הבקשה של העותרת 4 לא התקבלה במשרדי המינהל האזרחי.

177. העותרת 4 נואשה ממצב זה, שבו היא מגישה בקשה אחר בקשה, ובכל פעם נמסר לה שלא התקבלה בקשה מטעמה. על כן, המוקד להגנת הפרט פנה לקצין פניות הציבור במינהל האזרחי ביום 5.5.2019 בעניין העותרת 4 ובעלה, וכתב כך:

בני הזוג... מנסים מאז חודש ינואר 2019 לקבל היתרי כניסה אל מרחב התפר. הם הגישו בקשות ביום 13.1.2019 אשר הועברו אל נציגי המת"ק ע"י נציגי הקש"פ ביום 17.1.2019. משלא קבלו כל מענה, הגשנו בשמם ביום 26.2.2019 ערר אי מענה. תזכורת נשלחה ביום 31.3.2019. רק ביום 2.4.2019 קבלנו את הודעתכם כי בקשותיהם לא התקבלו במשרדי המנהל האזרחי. לאור האמור לעיל, ועל מנת לקדם את עניינם של בני הזוג צבאח, במיוחד לאור העובדה כי הם מנסים כבר למעלה משלושה חודשים לקבל היתרים, נבקשכם לתאם עבורם מועד קרוב בו הם יוכלו להגיש את בקשותיהם ישירות במת"ק הישראלי.

178. ביום 27.5.2019 התקבל מכתבו של קצין פניות הציבור במינהל האזרחי, בו נכתב כי הבקשה של העותרת 4 נדחתה "עקב מסמכים בלתי קריאים" וכי עליה "לגשת לנציגות בצירוף מסמכים ברורים אשר מעידים על גודל הקרקע" ואז בקשתה תיבחן פעם נוספת.

179. אולם, בסמוך לאחר מכן ניתן לעותרת 4 היתר מסוג "צרכים אישיים במרחב התפר", בתוקף מיום 2.6.2019 עד ליום 30.8.2019. לא נאמר לעותרת 4 מה הסיבה לתוקף הקצר של ההיתר שניתן לה, ולא הוסבר לה מה השתנה מאז שהתקבלה תשובתו של קצין פניות הציבור במינהל האזרחי.

180. המוקד להגנת הפרט פנה לקצין פניות הציבור במינהל האזרחי ביום 16.7.2019 בבקשה להארכת תוקף ההיתרים של העותרת 4 ושל בעלה או לחלופין, להנמקת הסירוב לעשות כן ולהזמנת העותרת 4 ובעלה לדיון בוועדת הערר. כך נכתב בפנייה:

אנו פונים אליכם בשמם של בני הזוג _____ ו _____ צבאח אשר פרטיהם בכותרת. אנו מבקשים כי תנפיקו להם היתרי כניסה למרחב התפר מסוג "חקלאי" בהתאם לקבוע ב"קפ"ק מרחב התפר 2017" לתקופה של שנתיים, במקום היתרים שהונפקו עבורם מסוג "צרכים אישיים" לתקופה של שלושה חודשים בלבד: 2.6.2019 – 30.8.2019. בני הזוג צבאח הינם פלסטינים תושבי השטחים הכבושים, המתגוררים בקפין שבנפת טול כרם. גבי צבאח ירשה אדמה חקלאית הנמצאת באדמות קפין שנכלאו מעבר לגדר ההפרדה במרחב התפר. באדמתם מגדלים בני הזוג כרם עצי זית. בכוונתם לשוב ולגדל ירקות עונתיים לכשיינתן להם היתר לתקופה ממושכת.

מצ"ב: מסמך רישום הקרקע – מסומן א.

צו ירושה ותצהיר – מסומנים ב 1-2.

העתקי ת"ז של בני הזוג צבאח – מסומנים ג 1-2.

בסעיף 4. לפרק ג' ב"קפ"ק מרחב התפר 2017" בסעיף העוסק במתן היתרים לצרכים חקלאיים במרחב התפר נקבע בסעיף 4: תוקף ההיתרים הינו שנתיים. עוד קובע הקפ"ק כי "ככלל, היתרים יונפקו למשך הזמן הקבוע בקפ"ק. במקרה בו ניתן היתר למשך זמן קצר יותר, יש לנמק מדוע. אם ניתן היתר למשך זמן קצר יותר עקב עמדת גורמי הביטחון, יש להעביר פרפראזה גלויה בדבר הסיבה לכך", סעיף 19 לפרק א' – "הנחיות כלליות".

לאור כל האמור לעיל, נבקש לפעול להנפקת היתרים לבני הזוג צבאח, על פי נהלי הקפ"ק. אם גורמי המנהל עומדים על כך שאין מקום להאריך את תוקף ההיתרים שבידי _____ ו _____ צבאח, נבקש כי יימסר נימוק, בהתאם לסעיף 19 לקפ"ק מרחב התפר...

לחלופין, נבקש כי גבי _____ היה צבאח ובן זוגה, מר _____ צבאח יוזמנו לוועדת הערר, לנוכח טיפול לא תקין של המת"ק בבקשותיהם להנפקת היתרים לצרכי חקלאות במרחב התפר – הגבלת תוקף ההיתר לשלושה חודשים בלבד, מבלי שנמסרו הנימוקים לכך – זאת בהתאם למטרות ועדת הערר (סעיף 1 לתת-הפרק "ועדת הערר" שבפרק א' לקפ"ק; להלן: נהלי ועדת הערר), ומכוח סעיף 5(ב) לנהלי ועדת הערר, הקובע כי "ניתן לפנות לוועדה גם בעניין בקשה לערר שאינה מנויה לעיל".

181. אולם, לא הוארך התוקף של ההיתר של העותרת 4, לא נמסר נימוק לסירוב של המשיב לעשות כן, והעותרת 4 לא הוזמנה לדיון בוועדת הערר, ותוקף ההיתר שניתן לה פקע.

182. ביום 22.9.2019 הוגשה עתירה מינהלית בשם העותרת 4 ובעלה, מר _____ צבאח (עת"ם 50249-09-19 **צבאח נ' המפקד הצבאי לאזור הגדה המערבית**), ובה התבקש בית המשפט "להורות למשיב לתת לעותרים 1 ו-2 היתרי כניסה למרחב התפר לצרכים חקלאיים, לצורך גישתם הסדירה והרציפה לאדמתם, או לחלופין, להתיר להם להיכנס למרחב התפר ללא היתרים מודפסים". בעתירה נכתב כך:

העותרים מנהלים הליכים בירוקרטיים **מזה למעלה משנה** לצורך קבלת ההיתרים להם הם זכאים על פי הדין – היתרים לצרכים חקלאיים, שתוקפם שנתיים ושמהאפשרים גישה קבועה ורציפה לאדמתם. אולם, הליכים אלו אינם מובילים אלא למבוי סתום, ומהעותרים נמנע לאורך תקופה ממושכת לגשת לאדמה שבבעלותם הפרטית, ושאינה בתוך ישראל, בשל ההליכים הבירוקרטיים המסורבלים שבאמצעותם מונהג משטר ההיתרים. זאת בעוד שאילו העותרים יחפצו להיכנס לשטחה של מדינת ישראל, הם יהיו רשאים לעשות זאת מבלי לבקש היתר, נוכח גיליהם (סעיף 39).

וכך:

על פי נהלי הצבא שב"סטטוס הרשאות בלתי מסווג לכניסת פלסטינים לישראל, למעברם בין אזור יהודה ושומרון לבין רצועת עזה וליציאתם לחו"ל", פלסטינים מבוגרים רשאים להיכנס לשטחה של מדינת ישראל ללא היתר מודפס:
גיל מבוגר: אישור כניסת פלס' מבוגרים (גברים מגיל 55, נשים מגיל 50) ללא צורך בהיתר מודפס (סעיף 10.יט.).

לאותם אנשים אין, כמובן, מעמד בישראל ובנוהל הודגש כי "אין לתושב פלסטיני זכות קנויה להיכנס לישראל" (סעיף ו' לפרק "כללי"). למרות זאת, לא זו בלבד שמותר להם להיכנס לישראל, אלא הם אפילו אינם נדרשים להציג נימוק כלשהו לרצונם לעשות זאת.

והנה, בענייננו, העותרת בת ה-61, והעותר בן כמעט שישים, שרשאים להיכנס למדינת ישראל בחופשיות, מבלי לבקש היתר ומבלי להצדיק את הדבר, אינם יכולים להיכנס לאדמה **שבבעלותם ובארצם**. במצב דברים זה, הסיור לבקשות של העותרים להיתרי כניסה למרחב התפר, על הפגיעה בזכויות היסוד הכרוכה בו, נראה משולל היגיון ותכלית ושרירותי, ולכל הפחות, אינו מייחס את המשקל הראוי לזכויות היסוד של העותרים (סעיפים 56-58).

העתק העתירה המינהלית שהוגשה בשם העותרת 4, ללא נספחיה, מצורף ומסומן ע/40.

183. לאחר הגשת העתירה, ביום 3.10.2019, התקבל מכתב מקצין פניות הציבור במינהל האזרחי, בו נכתב כך:

על התושבת להגיש בקשה בקש"פ (בקישור הפלסטיני, ת.מ.), ככל שבקשתו (כך במקור, ת.מ.) תתקבל היא תאובחן בהתאם לנהלי קפ"ק מרחב התפר 2019.

העתק המכתב של קצין פניות הציבור במינהל האזרחי מיום 3.10.2019 מצורף ומסומן ע/41.

184. ביום 9.2.2020 התקבלה החלטה בעתירה הקובעת כך:

היות שהעתירה הוגשה לאחר כניסת הנהלים החדשים לתוקף, ולאחר ששקלתי את עמדות שני הצדדים בתגובות שהגישו על פי החלטותיי, ראיתי ליתן במקרה זה הוראות קרובות – אם כי לא זהות – להוראות שנתן בית המשפט העליון ביום 23.10.19 בבג"ץ 6896/18 טעמה (ראו בדומה החלטתי מיום 24.10.19 בעת"מ 18977-07-19 ואח').
אשר על כן:

1. העותרים יגישו בתוך 14 ימים בקשה חדשה לקבלת היתר כניסה למרחב התפר, בהתאם לצרכיהם ולהוראות הקפ"ק המתוקן.
2. ההחלטה בבקשת העותרים תתקבל בתוך 30 ימים מהגשתה.
3. הודעת עדכון תוגש על ידי המשיב עד ליום 5.4.20.

185. ביום 24.3.2020 הוגשה "הודעה מעדכנת ובקשה למחיקת העתירה", בה נכתב כי "לעותרת 1, _____ צבאח, הונפק היתר חקלאי במרחב התפר שתוקפו מיום 11.3.2020 ועד ליום 10.3.2023 אשר אינו מוגבל בכניסות. לעותרת 2, _____ צבאח, הונפק היתר בני משפחת חקלאי מקרבה ראשונה שתוקפו מיום 11.3.2020 עד ליום 10.3.2023, ומאפשר 40 כניסות בשנה (סה"כ 120 כניסות)".

העתק ה"הודעה מעדכנת ובקשה למחיקת העתירה" מיום 24.3.2020 מצורף ומסומן ע/42.

186. העותרים הגישו תגובה ביום 2.4.2020, בה נכתב כי ההיתר של בעלה של העותרת 4 – העותרת 2 באותו ההליך – לא התקבל. ביום 5.4.2020 התקבלה החלטה המורה למשיב "להגיש לבית המשפט עד ליום 19.4.20 העתק מההיתר שהונפק לעותרת 2".

187. ביום 19.4.2020 הוגשה "הודעה מעדכנת ובקשה מטעם המשיב", בה נכתב כך:

בהתאם לנמסר על ידי הגורמים הרלוונטיים, קיים קושי טכני במערכת הממוחשבת של המשיב להדפסת העתק של היתרים שהונפקו... לפיכך, חלף הצגת העתק, המשיב מבקש

להגיש לבית המשפט הנכבד תעודות עובד ציבור עם פרטי ההיתרים שהונפקו לעותרים
...2-1

לשם השלמת התמונה לבית המשפט הנכבד, המשיב יבקש לעדכן בנוסף כדלקמן:
(א) לנוכח התפשטות נגיף הקורונה והסגר באזור לא ניתן להעביר היתרים בשלב זה, שכן הן חלון קבלת הקהל במת"ק והן הקישור הפלסטיני סגורים.

(ב) עם זאת, בין היתר ביחס לטענה המשוערת של העותרים כי ההיתר חוזר למת"ק, יבקש המשיב להודיע כי בדיקה עם הגורמים הרלוונטיים העלתה שככל הנראה שני ההיתרים עברו לקישור הפלסטיני ולא חזרו למת"ק, ואולם לא ניתן לוודא זאת בשל הסגר וסגירת הקישור הפלסטיני.

(ג) כמו כן, ככלל, בעלי היתרים אינם יכולים לעשות בהם שימוש בשל הסגר לנוכח התפשטות נגיף הקורונה כפי שפורט לעיל.

העתק ה"הודעה מעדכנת ובקשה מטעם המשיב" מיום 19.4.2020 מצורף ומסומן ע/43.

188. ביום 21.4.2020 ניתן פסק דין הקובע כך:

בהמשך להחלטותיי מיום 9.2.20 ומיום 25.3.20, ובהתחשב בעמדות שני הצדדים, יוכלו העותרים להיכנס ולשהות במרחב התפר בהתאם להיתרים המפורטים בתעודות עובד הציבור שבנספח 1 להודעה זו של המשיב, וזאת בכפוף למגבלות ולסייגים החלים מכוח החקיקה וההנחיות בנוגע להתפשטות נגיף הקורונה. אין צו להוצאות. האגרה תוחזר לעותרים בהתאם לתקנות.

העותר 5

189. העותר 5, יליד שנת 1946, נשוי ואב לשמונה ילדים, וסב לחמישה נכדים. הוא מתגורר בעאנין שבנפת ג'נין.

העתק תעודת הזהות של העותר 5 מצורף ומסומן ע/44.

190. העותר 5 הוא בעל חלקת אדמה המצויה באדמות עאנין, במרחב התפר. הוא ירש את החלקה מאביו המנוח, מר _____ יאסין, שהלך לעולמו בשנת 2000. גודל החלקה עשרה דונם. בחלקה גדלים עצי זית.

העתק מנסח מס הרכוש של החלקה מצורף ומסומן ע/45;

העתק מצו הירושה מצורף ומסומן ע/46.

191. העותר 5 קיבל היתרי כניסה למרחב התפר לאורך השנים.

192. הוא הגיש בקשה להיתר כניסה למרחב התפר, שהועברה למת"ק ביום 19.4.2012 ולא נענתה. המוקד להגנת הפרט פנה לרמת"ק ג'נין בעניין היעדר המענה לבקשה ביום 1.7.2012. בפנייה נכתב: "אנו עומדים בפתחה של עונת קטיף השקדים. בעת הקטיף, הטיפול היומיומי בחלקות הוא חיוני ואינטנסיבי במיוחד. לפיכך, נבקשם לפעול בדחיפות לאישור הבקשה". בנוסף הוזכר כי על פי הנהלים שהיו תקפים באותה העת, היה על המשיב לקבל החלטה בבקשה בתוך שבועיים מיום קבלתה במת"ק – כמעט חודשיים קודם לכן.

193. גם הפנייה הזאת לא נענתה, ופנייה נוספת נשלחה ביום 18.7.2012, ובה צוין שעונת קטיף השקדים כבר החלה.

194. העותר 5 מסר למוקד להגנת הפרט ביום 22.7.2012 שהוא חושש שעונת הקטיף תסתיים בלי שהוא יספיק לקטוף את השקדים, ולכן הוא נאלץ לפנות לאנשים שמתגוררים בברטעה שבמרחב התפר ולבקש מהם לקטוף את השקדים עבורו בתשלום, על אף שהוא רצה לעשות זאת בעצמו.

195. ביום 29.7.2012 התקבל מכתב מקצין פניות הציבור במינהל האזרחי, בו נמסר כי הונפק היתר כניסה למרחב התפר עבור העותר 5, בתוקף מיום 24.7.2012 עד ליום 24.1.2013 – שישה חודשים בלבד. ההיתר

- שניתן לעותר 5 היה היתר "תעסוקה במרחב התפר", ולא היתר חקלאי קבוע, ההיתר שאמור להינתן לבעלי זיקה קניינית לאדמות במרחב התפר, ושתוקפו, על פי נהלי המשיב, שנתיים.
196. העותר 5 הגיש בקשה לחידוש ההיתר שלו ביום 13.1.2013. הבקשה הועברה מהקישור הפלסטיני למת"ק באותו היום. גם הבקשה הזאת לא נענתה במועד, והמוקד להגנת הפרט פנה לרמת"ק גינין ביום 11.2.2013 בעניין היעדר המענה לבקשה. ביום 14.2.2013 התקבלה תשובה מקצין פניות הציבור במינהל האזרחי, על פיה הונפק עבור העותר 5 היתר, הפעם בתוקף קצר עוד יותר – שלושה חודשים בלבד – מיום 3.2.2013 עד ליום 6.5.2013. גם ההיתר הזה היה מסוג "תעסוקה במרחב התפר", מסיבה שאינה ידועה לעותרים.
197. העותר 5 הגיש בקשה נוספת להיתר ביום 30.6.2013, ושוב ניתן לו היתר בתוקף לשישה חודשים בלבד.
198. העותר 5 הגיש בקשה לחידוש ההיתר שלו. הבקשה הועברה מהקישור הפלסטיני למת"ק ביום 19.4.2014 ולא נענתה. עובדת המוקד להגנת הפרט פנתה לקצין פניות הציבור במינהל האזרחי בעניין ביום 28.5.2014, והוא מסר שהוא אינו רואה בקשה על שמו של העותר 5 במערכת ושיש לתאם עבורו הגשת בקשה במת"ק. למחרת נמסר מקצין פניות הציבור במינהל האזרחי שהמוקד להגנת הפרט יכול לשלוח את הבקשה עבור העותר 5 והקצין יעביר אותה למת"ק ויבקש שיזורז הטיפול בה.
199. המוקד להגנת הפרט הגיש את הבקשה החוזרת ביום 29.5.2014. ביום 27.7.2014 התקבל מכתב מקצין פניות הציבור במינהל האזרחי, על פיו הונפק עבור העותר 5 היתר חקלאי בתוקף לשנתיים – מיום 17.6.2014 עד ליום 17.6.2016.
200. לאחר מכן ניתן לעותר 5 היתר חקלאי בתוקף לשנתיים, מיום 22.6.2016 עד ליום 21.6.2018, ואחריו היתר נוסף, בתוקף מיום 11.7.2018 עד ליום 9.7.2020.
201. העותר 5 הגיש בקשה לחידוש ההיתר שלו בתחילת חודש ספטמבר 2020 ולא קיבל תשובה.
202. המוקד להגנת הפרט הגיש ערר על היעדר המענה לבקשה ביום 8.10.2020.
- העתק הערר מצורף ומסומן ע/47.
203. ביום 21.10.2020 התקבל מכתב מקצין פניות הציבור במינהל האזרחי, על פיו הבקשה "סורבה עקב חוסר במסמכי ירושה", ועל העותר 5 לחזור למת"ק ולהגיש שוב את הבקשה, עם צו הירושה. בתקופה זו כבר החלה עונת מסיק הזיתים, והעותר 5 נותר ללא היתר כניסה לאדמתו בתקופה קריטית זו.
204. יומיים לפני כן, ביום 19.10.2020, התקבל מכתב מקצין פניות הציבור במינהל האזרחי, במענה לסדרה של פניות של המוקד להגנת הפרט בעניין כניסת החקלאים למרחב התפר לצורך מסיק הזיתים, ובו נכתב כך:
- לאור הנסיבות החריגות שפורטו במכתבינו שבסמך, ובראשם התפשטות נגיף הקורונה והפסקת התיאום האזרחי מצד הרשות הפלסטינית, הוחלט באופן חריג, להיתר באופן גורף את כניסתם למרחב התפר של פלסטינים אשר החזיקו בשנה הקודמת היתר כניסה למרחב התפר לתקופת המסיק, ללא צורך בהגשת בקשה פרטנית. לשם קבלת ההיתר המודפס על התושבים להגיע למת"ק.
- העתק המכתב מצורף ומסומן ע/48.
205. על כן, העותר 5 פנה למת"ק גינין ביום 26.10.2020 כדי לקבל היתרי מסיק זיתים עבורו ועבור בני משפחתו. הוא המתין במת"ק במשך **שלוש שעות**, ואז חיילת קיבלה ממנו את הבקשות שהוא הביא ואמרה לו שיתקשרו אליו בהמשך. עובדת המוקד להגנת הפרט פנתה לקצין פניות הציבור במינהל האזרחי באותו היום וביקשה ממנו לברר את העניין, שהרי במכתב מיום 19.10.2020 נמסר כי ניתן

להגיע למת"ק ולקבל את ההיתרים, גם בלי להגיש בקשות. קצין פניות הציבור השיב שלא היה לעותר 5 היתר בשנה הקודמת. עובדת המוקד להגנת הפרט השיבה שהיה לו היתר בתוקף לשנתיים, עד חודש יולי 2020, כך שהיה לו היתר גם בעונת המסיק הקודמת וגם בזו שלפניה, הגם שמדובר בהיתר חקלאי, ולא בהיתר המוגבל לתקופת המסיק בלבד. עובדת המוקד להגנת הפרט הוסיפה שמסיק הזיתים כבר התחיל, ושהעיכוב בטיפול בבקשה של העותר 5 עלול להביא לכך שהוא יחמיץ את עונת המסיק כולה. קצין פניות הציבור השיב שהוא יכול להמליץ על קיום שיחה עם נציגי המת"ק, אך אין אפשרות להביא לכך שהעותר 5 יקבל היתר באותו היום.

206. אחרי כשעה וחצי נוספים של המתנה, אחד מקציני המת"ק ניגש לעותר 5. העותר 5 אמר לקצין שהוא הגיע למת"ק כדי לקבל היתרים לצורך המסיק עבורו ועבור אשתו ובניו. הקצין אמר לו שהתשובה לבקשות שלו תתקבל לאחר שבוע. העותר 5 אמר לקצין שהוא איש מבוגר, בן 74, ושלא יהיה לו קל לחזור למת"ק ולהמתין שם שוב במשך שעות. הקצין לא שינה את עמדתו, והעותר 5 נאלץ לשוב לביתו בידיים ריקות, אחרי **כארבע שעות וחצי של המתנה במת"ק**.

207. המוקד להגנת הפרט פנה לקצין פניות הציבור במינהל האזרחי ביום 27.10.2020 וכתב כך:

בני הזוג יאסין קיבלו לאורך שנים ארוכות היתרי כניסה למרחב התפר לצרכי חקלאות. ההיתר האחרון שהיה ברשותו של מר יאסין ניתן לו לשנתיים והוא פג תוקף בחודש יולי 2020. ההיתר האחרון שהיה ברשותו של גבי יאסין ניתן גם הוא לתקופה של שנתיים והוא פג תוקף שחודש אוגוסט 2020. מאז שפג תוקף ההיתרים שהיו ברשותו וברשות אשתו הוא מנסה לחדשם. הוא הגיש כמה בקשות במת"ק. את הבקשות האחרונות והרלוונטיות לפנייתנו זו, הוא הגיש אתמול, 26.10.2020, ישירות במת"ק.

בקשות אלה הוגשו בעקבות הודעתכם מיום 19.10.2020 (סימוכין: 465-01-1840) לפיה: "... הוחלט באופן חריג, להתיר באופן גורף את כניסתם למרחב התפר של פלסטינים אשר החזיקו בשנה הקודמת היתר כניסה למרחב התפר לתקופת המסיק, ללא צורך בהגשת בקשה פרטנית, לשם קבלת ההיתר המודפס על התושבים להגיע למת"ק".

לאחר המתנה ממושכת במת"ק הגיש מר יאסין את הבקשות, אולם במקום למסור לו היתרים מודפסים, כפי שנמסר בהודעתכם המוזכרת לעיל, נאמר לו שבתוך כמה שבועות הוא יקבל תשובה.

מר יאסין פנה לארגונו בתלונה על כך שלא הודפסו עבורו ההיתרים שביקש, כפי שהובטח בהודעתכם. בעקבות זאת פנתה החתומה מטה באמצעות הווטסאפ לסגן יואב בר-נס, קצין פניות הציבור. בסופו של דבר התברר כי מכיוון שבשנה הקודמת לא היו ברשות מר יאסין ובני משפחתו היתרי כניסה אל מרחב התפר מסוג "מסיק", אלא היתרים מסוג: "חקלאי" ו"תעסוקה חקלאית", הם אינם זכאים לקבל היתר "מסיק" בהתאם להודעתכם המוזכרת לעיל.

ברור שאין כל הגיון בהחלטה כזאת. אם אנשים שקיבלו היתרי מסיק זכאים לחידוש ההיתרים שלהם באופן אוטומטי, קל וחומר שמי שקיבלו היתרים לצרכים חקלאיים מסוגים אחרים, בתוקף ארוך יותר, על בסיס זיקתם לאדמות במרחב התפר, זכאים לכך.

לפיכך, ולאור זאת שעונת המסיק בשיאה, אנו מבקשים כי תנפיקו, ללא דיחוי נוסף, היתרי כניסה למרחב התפר לצרכי חקלאות למר יאסין ולבני משפחתו.

בנוסף, אנו מבקשים כי תעדכנו את הודעתכם מיום 19.10.2020 ותנפיקו היתרי מסיק לכל מי שהיה לו היתר כניסה למרחב התפר לצרכי חקלאות בשנה הקודמת, ובשנה זו הוא טרם קיבל היתר כניסה למרחב התפר מסיבות שונות.

העתק המכתב של המוקד להגנת הפרט מיום 27.10.2020 מצורף ומסומן **ע/49**.

208. ביום 3.11.2020 התקבל מכתב מקצין פניות הציבור במינהל האזרחי, על פיו הונפק היתר חקלאי עבור העותר 5, בתוקף מיום 1.11.2020 עד ליום 30.10.2023, ועבור אשתו הונפק היתר "בני משפחת חקלאי מקרבה ראשונה", בתוקף זהה.

העתק המכתב של קצין פניות הציבור במינהל האזרחי מיום 3.11.2020 מצורף ומסומן **ע/50**.

209. העותר 5 הגיע למת"ק ביום 4.11.2020 כדי לקחת את ההיתרים. אולם, החיילת בחלון קבלת הקהל אמרה לו שאין עדיין החלטה בבקשות שהוא הגיש. עובדת המוקד להגנת הפרט פנתה לקצין פניות הציבור במינהל האזרחי בעניין, ולאחר מכן ניתן לעותר 5 ההיתר שלו. ההיתרים של אשתו ובניו ניתנו לו רק לאחר כארבעים וחמש דקות נוספות של המתנה.

מיצוי ההליכים

210. המוקד להגנת הפרט פנה לראש המינהל האזרחי ביום 19.5.2020 וכתב כך :

כידוע, ההחלטות על הקמת גדר ההפרדה, על הסגירה של מרחב התפר, ועל ההחלה של משטר ההיתרים התקבלו על רקע האינתיפאדה השנייה. על פי הפסיקה, משטר ההיתרים נועד "לסייע למדינת ישראל להתמודד עם איומי הטרור הקשים המופנים כלפיה משטחי הרשות הפלסטינית" (בג"ץ 9961/03 המוקד להגנת הפרט מיסודה של ד"ר לוטה זלצברגר נ' ממשלת ישראל, סעיף 30 (פורסם בנו, 5.4.2011, להלן: בג"ץ משטר ההיתרים)).

הסגירה של מרחב התפר בפני פלסטינים באשר הם, וההכפפה של כניסתם של פלסטינים, ושלחם בלבד, למרחב התפר למשטר היתרים, פוגעות בצורה קשה בשורה של זכויות יסוד שלהם, ובהן הזכות לכבוד והזכות לחופש תנועה בארצם. על כן, בבג"ץ משטר ההיתרים נקבע כי "משטר ההיתרים מכביד עד למאד על התושבים הפלסטינים וגורם לפגיעה קשה בזכויותיהם. נתון זה מחייב את המשיבים לגבש הסדרים שיצמצמו ככל הניתן את ההכבדה הנגרמת לתושבים, מבלי לפגוע בתכלית הביטחונית" (שם, בסעיף 32).

אנו סבורים כי ההסדרים שגובשו על ידיכם, ושהוחמרו עוד ועוד במהלך השנים האחרונות, אינם מצמצמים ככל הניתן את הפגיעה בתושבים הפלסטינים, בלשון ההמעטה. אנו סבורים כי ניתן לתקן את ההסדרים באופן שיצמצם את היקף הפגיעה בזכויות היסוד של התושבים, מבלי שתיפגע תכליתו הביטחונית של משטר ההיתרים באופן משמעותי, ומשכך, קמה לכם חובה לעשות זאת.

אחת הדרכים שבהן ניתן לצמצם את הפגיעה של משטר ההיתרים בתושבים הפלסטינים מבלי לפגוע בתכליתו הביטחונית היא החרגה של האוכלוסייה המבוגרת – גברים מגיל 55 ומעלה ונשים מגיל חמישים ומעלה – מהחובה לקבל היתר פרטי לצורך כניסה למרחב התפר.

סעיף 10. יט. לנוהל "סטאטוס הרשאות לאוכלוסייה הפלסטינית באזור יהודה ושומרון" קובע כי גברים פלסטינים שגילם מעל 55, ונשים פלסטיניות שגילן מעל חמישים, רשאים להיכנס למדינת ישראל ללא היתר מודפס. זאת, ככל הנראה, על יסוד ההנחה שאנשים אלו אינם צפויים לפגוע בביטחונה של ישראל אם ייכנסו לשטחה.

משכך, נראה כי אין צורך ביטחוני ממשי במניעת הכניסה של אותם אנשים למרחב התפר. ראשית, הסגירה של מרחב התפר נועדה למנוע מאנשים להיכנס לישראל. כיוון שגברים מעל גיל 55 ונשים מעל גיל חמישים רשאים להיכנס לישראל, אין כל צורך או טעם במניעת הכניסה שלהם למרחב התפר.

שנית, הכניסה של אנשים מבוגרים לישראל מותרת מפני שהדבר אינו מהווה סיכון ממשי לביטחונה של ישראל. קל וחומר שכניסתם למרחב התפר אינה מהווה סיכון כזה. משכך, מניעת הגישה של אותם אנשים למרחב התפר אינה מקדמת באופן ממשי את התכלית הביטחונית של משטר ההיתרים, ועל כן היא פוגעת בזכויות היסוד שלהם מעבר לנדרש.

בנוסף, המצב שבו תושבים פלסטינים רשאים להיכנס לשטחה של מדינת ישראל, בה אין להם מעמד אזרחי, אך אינם רשאים לנוע בחופשיות בארצם, הוא אבסורדי ובלתי סביר.

יוזכר כי בשל החמרות של נהלי הכניסה למרחב התפר בשנים האחרונות, גם פלסטינים בעלי זיקה קניינית לאדמות במרחב התפר אינם מקבלים היתרים במקרים רבים, וכאשר הם מקבלים היתרים, ההיתרים אינם מאפשרים להם להיכנס למרחב התפר אלא כארבעים פעמים בשנה. כתוצאה מכך, פלסטינים מבוגרים שבבעלותם אדמות במרחב התפר יכולים להיכנס לשטחה של מדינת ישראל כרצונם, אך אין להם אפשרות להיכנס לאדמות שבבעלותם הפרטית ושבגדה המערבית אלא לעתים נדירות. מצב זה אינו מתקבל על הדעת.

על כן, נבקש כי תאפשרו לגברים פלסטינים מגיל 55 ומעלה, ולנשים פלסטיניות מגיל חמישים ומעלה, להיכנס למרחב התפר ללא היתרים פרטיים, כפי שמתאפשר להם להיכנס לישראל ללא היתרים פרטיים.

העתק הפנייה לראש המינהל האזרחי מיום 19.5.2020 מצורף ומסומן ע/51.

211. ביום 2.7.2020 נשלחה תזכורת.

העתק התזכורת מיום 2.7.2020 מצורף ומסומן ע/52.

212. ביום 13.7.2020 התקבלה הודעת דוא"ל מקצין פניות הציבור והממונה על חופש המידע בלשכת ראש המינהל האזרחי, ובה נכתב כך :

מבקש לעדכןך כי בעקבות ריבוי גורמים המתייחסים לפנייתך – במנהא"ז ומחוצה לו – תגובתנו טרם הופצה.
כלל הטענות נבחנות. אנו נמצאים בשלבים אחרונים בגיבוש מענה והוא יופץ בהקדם.

העתק ההודעה של קצין פניות הציבור מיום 13.7.2020 מצורף ומסומן ע/53.

213. המוקד להגנת הפרט שלח תזכורת נוספת בעניין ביום 3.8.2020.

העתק התזכורת מיום 3.8.2020 מצורף ומסומן ע/54.

214. תזכורת שלישית נשלחה ביום 10.9.2020.

העתק התזכורת מיום 10.9.2020 מצורף ומסומן ע/55.

215. תזכורת רביעית נשלחה ביום 9.11.2020.

העתק התזכורת מיום 9.11.2020 מצורף ומסומן ע/56.

216. באותו היום התקבלה הודעת דוא"ל מקצין פניות הציבור והממונה על חופש המידע בלשכת ראש המינהל האזרחי, ובה נכתב כך :

פנייתכם זו עודנה מצויה בהתדיינות בין גורמי המנהא"ז לגורמים נוספים. כיוון שמדובר בסוגיה המערבת גורמים רבים, המענה מתעכב. אף על פי כן, ככל ותתקבלנה החלטות בהמשך, הן תועברנה אליכם בהקדם.

העתק ההודעה של קצין פניות הציבור במינהל האזרחי מיום 9.11.2020 מצורף ומסומן ע/57.

217. עד היום לא התקבלה תשובה מהותית לפנייה מיום 19.5.2020. כאמור, עוד בחודש יולי 2020 נמסר מטעם המשיב כי "אנו נמצאים בשלבים אחרונים בגיבוש מענה והוא יופץ בהקדם". נראה כי העניין אינו מתקדם וכי אין תוחלת להמתנה לתשובה.

218. מכאן העתירה.

הטיעון המשפטי

219. להלן יטענו העותרים כי האיסור על פלסטינים כמותם, הרשאים להיכנס לישראל ללא היתרים פרטניים, בשל גילם המבוגר, להיכנס למרחב התפר באותו האופן, פוגע בזכויות היסוד שלהם לחופש תנועה ולכבוד, ובחלק מהמקרים גם בזכויותיהם לקניין ולחופש העיסוק, באופן שאינו מידתי.

הרקע הנורמטיבי

220. עניינה של העתירה בפעולות של המשיב בתוך השטח הכבוש. התחומים שבהם המשיב מוסמך לפעול בשטח הכבוש הם ההגנה על האינטרס הביטחוני הלגיטימי של הממשל, וההגנה על הזכויות של תושבי השטח הכבוש :

ישראל מחזיקה בשטחי האזור בתפיסה לוחמתית. במסגרת הממשל הצבאי מפעיל המפקד הצבאי באזור סמכויות היונקות במשולב מכללי המשפט הבינלאומי ומעקרונות המשפט הציבורי הישראלי... על התפיסה הלוחמתית באזור חלות הנורמות העיקריות של המשפט הבינלאומי המנהגי המעוגנות באמנת האג בדבר דיניה ומנהגיה של המלחמה ביבשה משנת 1907 [25], ואילו העקרונות ההומניטריים של אמנת ג'נבה בדבר הגנת אזרחים בימי מלחמה, 1949 (להלן – אמנת ג'ניבה)

מוחלים על-ידי המדינה ועל-ידי מפקד האזור הלכה למעשה (פרשת אסכאן [1], שם, בעמ' 793-794). **אמנת האג מסמיכה את מפקד האזור לפעול בשני תחומים מרכזיים: האחד – הבטחת האינטרס הביטחוני הלגיטימי של הממשל המחזיק בשטח, והשני – הבטחת צרכיה וזכויותיה של האוכלוסיה המקומית בשטח הנתון לתפיסה הלוחמתית.** הצורך האחד הוא צבאי. הצורך האחר הוא צורך אזרחי-הומניטרי. הראשון מתמקד בדאגה לביטחון הכוח הצבאי וכן לסדר, לביטחון ולשמירה על שלטון החוק באזור; השני – נוגע לאחריות לקיום שלומם ורווחתם של התושבים. **בדאגה לרווחה כאמור מוטל על מפקד האזור לא רק לשמור על הסדר ועל הביטחון של התושבים אלא גם להגן על זכויותיהם, ובייחוד על זכויות האדם החוקתיות הנתונות להם.** "הדאגה לזכויות אדם עומדת במרכז השיקולים ההומניטריים שחובה על המפקד לשקול" (בג"ץ 10356/02 הס נ' **מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית** (להלן – פרשת הס [4]), בעמ' 456). בביצוע תפקידו על מפקד האזור להבטיח את האינטרסים הביטחוניים החיוניים, מזה, ואת הגנת זכויותיה של האוכלוסיה האזרחית, מזה. בין שני מוקדי אחריות אלה נדרש איזון ראוי (יידינשטיין "סמכות החקיקה בשטחים המוחזקים" [23], בעמ' 509). בהגנה על הזכויות החוקתיות של תושבי האזור חלים על המפקד הצבאי גם עקרונות המשפט הציבורי הישראלי, ובהם עקרונות היסוד בדבר זכויות האדם (בג"ץ 7862/04 **אבו דאהר נ' מפקד כוחות צה"ל ביהודה ושומרון**, פ"ד נט (5) 368, 375-376 (2005), כל ההדגשות בעתירה הוספו אלא אם צוין אחרת, ת.מ.).

221. בעתירות בעניין גדר ההפרדה ומשטר ההיתרים, המדינה עמדה על כך שהחלטות שלה על ההקמה של גדר ההפרדה ועל הסגירה של מרחב התפר מבוססות על שיקולי ביטחון כבדי משקל, ועליהם בלבד. בית המשפט הנכבד קיבל את עמדתה של המדינה, ובסדרה של פסקי דין נקבע כי גדר ההפרדה הוקמה בעקבות פיגועי האינתיפאדה השנייה, וכי היא נועדה למנוע ממפגעים להיכנס לישראל ולבצע בה פיגועי טרור. לדוגמא:

ההחלטה להקים את גדר ההפרדה התקבלה ביום 14.4.02 על ידי ועדת השרים לענייני ביטחון לאומי במטרה "לשפר ולחזק את ההערכות והיכולות המבצעיות במסגרת התמודדות עם הטרור, וכדי לסכל, לשבש ולמנוע חדירת פעילות חבלנית מתחומי יהודה ושומרון לישראל". החלטה זו אושרה לאחר דיון בממשלה ביום 23.6.02 בו הוחלט על הקמת מכשול באורך של 116 קילומטר, בעיקר באזורים הרגישים אשר דרכם חדרו פעמים רבות מחבלים זורעי הרס ודם לשם ביצוע פיגועי טרור... **מרחב התפר נועד לחסום מעבר של מחבלים מתאבדים ומחבלים אחרים לתחומי מדינת ישראל.** על פי תפיסתם של הגורמים הביטחוניים והצבאיים המופקדים על הנושא, יצירת מרחב התפר הינה מרכיב מרכזי בלחימה בטרור שמקורו באזור יהודה ושומרון. **אם וככל שלא יהיה במחסום המוקם משום חסימה מוחלטת מפני חדירת מחבלים, הרי תכליתו של המכשול היא לעכב חדירה לישראל לפרק זמן שיאפשר הגעת הכוחות למקום החדירה, וכך ליצור מרחב ביטחון גיאוגרפי שיאפשר לכוחות הלוחמים לבצע מרדף אחר מחבלים בטרם כניסתם לתחומי המדינה.** אין ספק שהקמת מרחב התפר פוגעת בתושבים הפלסטינים שבאזור המרחב. לצורך הקמת המכשול ייתפסו ונתפסו אדמות חקלאיות ועלולה להיגרם פגיעה משמעותית ביכולתם של התושבים לנצל קרקעות שברשותם, עלולה גם להיפגע נגישותם לקרקע. **פגיעה זו היא כורח השעה והיא תוצאה של מצב הלחימה בו נתון האזור כבר למעלה משנתיים - מצב שעלה בחיי אדם מרובים** (בג"ץ 8172/02 **אבראהים נ' מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית** (פורסם בנבו, 14.10.2002)).

וכן:

על המציאות הביטחונית הקשה עימה התמודדה מדינת ישראל מאז שנת 2000 - עת פרצה האינתיפאדה השנייה - אין עוד צורך להכביר מילים. בעשרות רבות של עתירות שהונחו בפני בית משפט זה במהלך העשור שחלף, עמדנו, בהקשרים שונים, על מורכבותה של מציאות ביטחונית זו והאתגרים שהציבה בפני מדינת ישראל בהתמודדות עם הטרור שהופנה כלפי תושביה... בכלל המהלכים שנקטה ממשלת ישראל בניסיון להתמודד עם מתקפת הטרור הקשה, הוחלט על הקמת גדר הביטחון באזור יהודה ושומרון, מתוך כוונה כי זו תהווה חיץ בין שטחי ישראל לשטחי הרשות הפלסטינית, ובכך תקשה על תשתית הטרור הפלסטינית לפגוע בישראלים. בפסיקתו העקבית של בית משפט זה, נקבע כי בהתאם לכללי המשפט הבינלאומי, ונוכח העובדה כי טעמים ביטחוניים מובהקים עומדים בבסיס ההחלטה, קמה למפקד האזור סמכות להורות על הקמת גדר הביטחון (ראו, למשל, עניין בית סוריק). כן נקבע כי סמכות זו

מתפרשת אף על הקמת הגדר בשטחי האזור, מקום בו טעמים ביטחוניים מצדיקים זאת... מטבע הדברים, הכרה בסמכותו של המפקד הצבאי בהקמת גדר הביטחון בשטחי איו"ש, הביאה לכך כי במספר קטעים לאורך תוואי הגדר נותרו חלקים משטחי איו"ש, הגובלים בתחומי ישראל ואשר בינם לבין מדינת ישראל אין כל חיץ, באופן המאפשר גישה קלה ומהירה לשטחי מדינת ישראל. אזורים אילו מהווים כאמור את מרחב התפר (בג"ץ משטר ההיתרים, סעיף 12).

222. אם כן, זו הסיבה היחידה לסגירה של מרחב התפר בפני פלסטינים, על פי עמדת המדינה ועל פי הפסיקה. כאמור, המשיב אינו מוסמך לקבל החלטות על בסיס אף שיקול אחר מלבד שיקולי ביטחון לגיטימיים ושיקולים הנוגעים לרווחתם של התושבים המוגנים. משכך, המניעה מתושבים מוגנים להיכנס למרחב התפר, המהווה חלק מהגדה המערבית, אינה יכולה להיות מוצדקת אלא מהטעם ששיקולי ביטחון מחייבים את המניעה מהם להיכנס לישראל ולבצע פיגועי טרור.

223. בענייננו מדובר בקבוצה של בני אדם שרשאים להיכנס לישראל ללא היתרים פרטניים, ככל הנראה על בסיס ההערכה של גורמי הביטחון שאנשים בגילאים האלה אינם נוהגים לבצע פיגועים. כיוון שאנשים אלו רשאים להיכנס לישראל כרצונם, בהיעדר חשש ביטחוני מפניהם, אין עוד כל היגיון במניעה מהם להיכנס למרחב התפר, שהרי כל תכליתו של האיסור על הכניסה של פלסטינים למרחב התפר היא למנוע מהם להיכנס לישראל, על מנת שלא יבצעו שם פיגועים.

224. המשיב מוסמך, כמובן, להחריג קבוצות של אנשים מהאיסור על הכניסה למרחב התפר ושהייה בו, ומהדרישה לקבלת היתר פרטני לשם כך, והוא כבר עשה זאת ביחס למספר קבוצות, הכוללות מיליוני אנשים.

225. בהכרזה בדבר סגירת שטח מס' 2/03/ס' (מרחב התפר) (יהודה והשומרון), התשס"ד – 2003 נקבע כך:

בתוקף סמכותי כמפקד כוחות צה"ל באזור יהודה ושומרון ובהתאם לסעיפים 88 ו-90 לצו בדבר הוראות ביטחון (יהודה והשומרון) (מס' 378), התש"ל-1970... ויתר סמכויותי על פי כל דין ותחיקת ביטחון, ולנוכח הנסיבות הביטחוניות המיוחדות השוררות באזור והצורך לנקוט בצעדים הכרחיים למניעת פיגועי טרור ומניעת יציאתם של מפגעים משטחי אזור יהודה והשומרון למדינת ישראל, הנני מכריז בזאת לאמור...
2. הנני מכריז כי מרחב התפר הוא שטח סגור כמשמעותו בצו.

3. א. לא ייכנס אדם למרחב התפר ולא ישהה בו.
ב. אדם הנמצא במרחב התפר יהיה חייב לצאת ממנו לאלתר.
4. א. סעיף 3 להכרזה זו לא יחול על:

1. ישראלי
2. מי שניתן לו היתר על ידי או על-ידי מי מטעמי להיכנס למרחב התפר ולשהות בו, והכל על-פי התנאים שנקבעו בהיתר. היתר לפי פסיקה זו יכול שיהיה כללי, לסוגים, אישי או מיוחד.
ב. על אף האמור בסעיף-קטן (א), מפקד צבאי רשאי לקבוע כי הוראת סעיף 3 להכרזה זו תחול על אדם או על כל סוג בני-אדם הנכנסים למרחב התפר או השהים בו.

226. המונח "ישראלי" הוגדר בהכרזה כך:

כל אחד מאלה:
א. אזרח מדינת ישראל.
ב. תושב מדינת ישראל, הרשום במרשם האוכלוסין בישראל לפי חוק מרשם האוכלוסין, התשכ"ה-1965, כפי תוקפו בישראל, מעת לעת.
ג. מי שזכאי לעלות לישראל לפי חוק השבות, התש"י-1950, כפי תוקפו בישראל מעת לעת (סעיף 1).

העתק ההכרזה בדבר סגירת שטח מס' 2/03/ס' (מרחב התפר) (יהודה והשומרון), התשס"ד – 2003 מצורף ומסומן ע/58.

227. בהמשך הוחרגו קבוצות נוספות מהצורך בקבלת היתרים פרטניים לצורך כניסה במרחב התפר ושהייה בו, על ידי מתן היתר כללי לכל חברי הקבוצה. בסעיף 1 לצו בדבר הוראות ביטחון (יהודה והשומרון) (מס' 378), התש"ל-1970, "היתר כללי לכניסה למרחב התפר ולשהייה בו", נקבע כך:

ניתן בזה היתר כניסה למרחב התפר, כהגדרתו בהכרזה, ושהייה בו, לכל אדם הנמנה על סוגי בני אדם המפורטים בתוספת להיתר זה, בהתאם לתנאים המצויינים בתוספת.

228. וכך נכתב בתוספת:

תנאים	סוגי בני האדם
כניסה למרחב התפר ושהייה בו לכל צורך	מי שאינו תושב האזור, ושבידו דרכון זר בתוקף ואשרת שהייה תקפה בישראל
כניסה למרחב התפר ושהייה בו לצורך תעסוקה ביישוב הנקוב בהיתר התעסוקה, ובתנאים הקבועים בהיתר התעסוקה	מי שבידו היתר תעסוקה בתוקף, ביישוב ישראלי הנמצא במרחב התפר, מכוח הצו בדבר העסקת עובדים במקומות מסויימים (יהודה והשומרון) (מס' 967) התשמ"ב-1982
מעבר במרחב התפר לצורך יציאה מהאזור לישראל	מי שבידו היתר יציאה בתוקף מהאזור לישראל

העתק מהצו בדבר הוראות ביטחון (יהודה והשומרון) (נס' 378), התש"ל-1970, היתר כללי לכניסה למרחב התפר ולשהייה בו, מצורף ומסומן ע/59.

229. בנהלי המשיב, "נהלים והנחיות לכניסה למרחב התפר 2019", נקבע כך:

- א. אדם הרשאי להיכנס למרחב התפר ללא היתר פרטני, הינו:
  - א. אזרח מדינת ישראל.
  - ב. תושב מדינת ישראל, הרשום במרשם האוכלוסין בישראל לפי חוק מרשם האוכלוסין, התשכ"ה-1965, כפי תוקפו בישראל מעת לעת.
  - ג. מי שזכאי לעלות לישראל לפי חוק השבות, התש"י-1950, כפי תוקפו בישראל מעת לעת.
  - ד. פלסטיני בעל היתר כניסה לישראל, לצורך מעבר בלבד.
  - ה. מי שאינו תושב איו"ש ובידו אשרת שהייה בתוקף בישראל (סעיף 3 לפרק "הנחיות כלליות").

העמוד הרלוונטי מנהלי המשיב מצורף ומסומן ע/60.

230. כלומר, ישראלים, זכאי שבות ותיירים מכל רחבי העולם רשאים להיכנס למרחב התפר, בכל זמן ולכל מטרה, בלי לבקש היתר ובלו להסביר מדוע הם מעוניינים בכך. מדובר באנשים שכלל אינם נפגעים באופן ממשי מההחלטה על הסגירה של מרחב התפר, שכן אין להם כל זיקה למקום והוא אינו מצוי בגבולות מדינתם. למרות שלאנשים האלה אין זכות קנויה להיכנס לגדה המערבית, הוחלט להחרג אותם מהאיסור על הכניסה למרחב התפר ושהייה בו, ככל הנראה, כדי למנוע פגיעה בחופש התנועה שלהם ובאוטונומיה שלהם, בהיעדר הכרח ביטחוני בכך.

231. גם בענייננו מדובר בקבוצה של אנשים שחבריה אינם מגלמים סיכון ביטחוני, כפי שעולה מהעובדה שהם רשאים להיכנס לישראל ללא היתרים פרטניים. כאמור, אין כל סיבה הגיונית למנוע מהאנשים האלה להיכנס למרחב התפר, כיוון שהמטרה של הסגירה של מרחב התפר היא למנוע כניסה של פלסטינים לישראל, ואילו פלסטינים בגילאים שבהם עוסקת העתירה הזאת רשאים להיכנס לישראל כרצונם. אולם, בשונה מהקבוצות שכבר הוחרגו מהאיסור על הכניסה למרחב התפר והשהייה בו ללא היתר פרטני, בענייננו מדובר בקבוצת אנשים שזכויות היסוד שלהם נפגעות באופן משמעותי מאותו האיסור, שכן הם פלסטינים תושבי הגדה המערבית, תושבים מוגנים, והאיסור הזה מגביל את חופש התנועה הפנים-מדינתי שלהם, ולעתים אף את הזכות שלהם לגשת לאדמות שבעלותם הפרטית, על בסיס השתייכותם הקבוצתית, וללא טעם ביטחוני.

232. אם כך, ניתן וראוי להחריג מהאיסור על הכניסה למרחב התפר ושהייה בו ללא היתר פרטני גם את קבוצת האנשים שבה עוסקת העתירה הזאת – גברים פלסטינים שגילם מעל 55 ונשים פלסטיניות שגילן מעל 50 – ובכך לצמצם את הפגיעה של הסגירה של מרחב התפר בתושבים המוגנים, בהתאם לעקרונות שהותוו בפסיקה.

הפגיעה של הסגירה של מרחב התפר בתושבים המוגנים

233. בית המשפט הנכבד הכיר בכך שהסגירה של מרחב התפר בפני פלסטינים תושבי הגדה המערבית פוגעת בהם בצורה קשה. ההחלטה של בית המשפט שלא להתערב בעניין נשענה על ההנחה שהמדינה פועלת לצמצם ככל האפשר את הפגיעה של הסגירה של מרחב התפר באוכלוסייה הפלסטינית. כך, למשל, נכתב בבג"ץ משטר ההיתרים:

במסגרת פסק דינו עסקנו בהרחבה במציאות הביטחונית המורכבת שהביאה להקמתה של גדר הביטחון. מהלך זה גרר עימו פגיעה קשה באורחות חייהם של רבים מבין הפלסטינים תושבי האזור. בפסיקתו של בית משפט זה נקבע פעמים רבות כי פגיעה זו הינה בלתי נמנעת בהתחשב בצורך הביטחוני המובהק שעמד בבסיס הקמת הגדר. עם זאת, בחן בית המשפט פעם אחר פעם האם הפגיעה שנגרמה מתוואי הגדר עומדת בדרישת המידתיות והאם פעל המפקד הצבאי בהתאם לחובות המוטלות עליו בצמצום הפגיעה בזכויות היסוד של התושבים הפלסטינים. כאמור, משטר ההיתרים שהוחל במרחב התפר מהווה תוצר לוואי של תוואי הגדר. אף בו יש כדי לגרום פגיעה קשה בזכויות התושבים הפלסטינים - אלו המתגוררים בתחומו ואילו הנמצאים מחוצה לו. **ההגבלות שמטיל משטר זה מקשות על ניהול אורח חיים תקין של תושבי מרחב התפר ושל אחיהם המתגוררים ביתר שטחי האזור. העותרים בעתירות שלפנינו הציגו תמונה קשה של מציאות החיים המורכבת עימה מתמודדים תושבים אלה מאז הוחל משטר ההיתרים. לא חלקנו על קיומם של קשיים אלה, ונראה כי אף המדינה מודעת להם היטב.** עם זאת, גם הפעם, לא יכולנו להתעלם מן התכלית הביטחונית החיונית העומדת בבסיס ההחלטה על סגירת מרחב התפר, ולפיכך בחנו בכלים המשפטיים העומדים לרשותנו האם המפקד הצבאי עשה כל שביכולתו על מנת להביא לצמצום הפגיעה הנגרמת לתושבים תחת משטר ההיתרים. בנסיבות העניין, ובהינתן התשתית העובדתית שהונחה בפנינו, באנו לכלל מסקנה כי בכפוף למספר שינויים שפורטו בהרחבה לעיל, ההחלטה על סגירת מרחב התפר והחלת משטר ההיתרים במרחב עומדת במבחני החוקיות, ומכאן כי לא קמה עילה מצידנו להתערב בה. **בקביעתנו זו נשענו כאמור לא רק על ההסדרים גופם, אלא גם על הצהרות המדינה בדבר מהלכים שנקטים על-ידיה כל העת, ואשר נועדו להביא לשיפור מערך הטיפול בבקשות השונות כמו גם להקלת הנגישות למרחב התפר, תוך צמצום הפגיעה הנגרמת באורח חיי התושבים הפלסטינים.** לצד זאת, אין לנו אלא להביע משאלה ותקווה כי מצב הדברים בו חוצצת גדר בין חלקים באוכלוסייה המבקשים חיים משותפים עם יתר חלקיה, הינו מצב חולף תלוי מציאות זמנית קשה (בג"ץ משטר ההיתרים, סעיף 46).

234. בתגובת המדינה לעתירות בנושא משטר ההיתרים נטען שהמדינה עושה הכל על מנת לצמצם את הפגיעה של הגדר בפלסטינים:

הקמת המכשול, שחלקים לא קטנים ממנה ממוקמים על אדמה פרטית, פוגעת בבעלי הקרקע האמורה. המשיבים פעלו ופועלים בניסיון לצמצם, ככל האפשר, פגיעה שכזו... **המכשול אף מביא להטלתן של מגבלות על התנועה החופשית של פלסטינים בשטח שהוא חלק מהאזור. זוהי תוצאה קשה והמשיבים עושים הכל על מנת לצמצם הגבלות אלו ולתת מענה לצרכי האוכלוסייה (סעיפים 37-38 לתגובה המקדמית מטעם המשיבים בבג"ץ משטר ההיתרים).**

235. הפסיקה בנושא גדר ההפרדה הדגישה שוב ושוב את הפגיעה של הגדר באוכלוסייה המקומית, ואת הצורך לצמצם את הפגיעה הזאת למינימום ההכרחי, לדוגמא:

עם סיום בחינת מידתיות של כל צו בנפרד מן הראוי הוא שנרים מבטנו ונשקיף על מידתיותו של מלוא מתווה גדר ההפרדה נושא הצווים כולם. אורכה של גדר ההפרדה נושא הצווים שלפנינו היא כארבעים קילומטר. היא פוגעת בחייהם של שלושים וחמישה אלף תושבים מקומיים. ארבעת אלפים דונם מאדמותיהם נתפסות על-ידי תוואי הגדר עצמה, ואלפי עצי זית הגדלים בתוואי עצמו נעקרים. הגדר חוצצת בין

שמונה כפרים שבהם מתגוררים התושבים המקומיים לבין למעלה משלושים אלף דונם מאדמותיהם. חלקן הגדול הן אדמות מעובדות, והן כוללות עשרות אלפים של עצי זית, עצי פרי וגידולים חקלאיים שונים. משטר הרישוי שהמפקד הצבאי מבקש לקבוע ואשר הוחל על שטחי קרקע רבים אין בכוחו למנוע באופן משמעותי את ממדיה של הפגיעה הקשה בחקלאים המקומיים או להפחיתה. האפשרות להגיע לאדמות תלויה באפשרות לחצות שערים, שהמרחק ביניהם רב ושאינם פתוחים כל העת. בשערים ייערכו בדיקות ביטחוניות, דבר שעלול למנוע מעבר כלי רכב, ואשר ייצור מטבע הדברים תורים ארוכים ושעות המתנה רבות. כל אלה אינם עולים בקנה אחד עם יכולתו של חקלאי לעבד את אדמתו. יהיו בוודאי מקומות שבהם לא יהא מנוס מכך שגדר ההפרדה תחצוץ בין התושבים המקומיים לבין אדמותיהם. באותם מקומות יש להבטיח מעבר שיקטין ככל האפשר את הפגיעה בחקלאים (בג"ץ 2056/04 מועצת הכפר בית סוריק ואח' נ' ממשלת ישראל, סעיף 82 (פורסם בנבו, 30.6.2004)).

וכן:

המסקנה לפיה לא ניתן להתוות תוואי גיאוגרפי חלופי לגדר שפגיעתו פחותה אינה מסיימת, כשלעצמה, את בחינת המידתיות במובנה השני. בבחינת מידתיות הפגיעה שיוצרת הגדר, כרוכים זה בזה התוואי הגיאוגרפי ומשטר ההיתרים והמעברים לאדמות שנותרו מערבית לה. מטעים ואדמות מרעה של העותרים נותקו על ידי גדר ההפרדה. במצב דברים זה, על המשיבים לדאוג כי יקבעו הסדרי מעבר ומשטר נגישות סבירים לאדמות העותרים, באופן המצמצם, עד כמה שניתן, את הפגיעה בהם (בג"ץ 4825/04 עליאן נ' ראש הממשלה, סעיף 16 (פורסם בנבו, 16.3.2006)).

236. אחת הדרכים האפשריות לצמצם את הפגיעה של הסגירה של מרחב התפר בפני פלסטינים היא להחריג מהאיסור על הכניסה למרחב התפר והשהייה בו ללא היתר פרטני את קבוצת האנשים הרשאים להיכנס לישראל ללא היתר פרטני, בשל גילם – גברים פלסטינים שגילם מעל 55, ונשים פלסטיניות שגילן מעל חמישים. התכלית הביטחונית של גדר ההפרדה ושל הסגירה של מרחב התפר לא תיפגע מכך, כיוון שהאנשים האלה ממילא רשאים להיכנס לישראל כרצונם, בשל היעדר המסוכנות שלהם. משכך, אין כל הצדקה להמשך הפגיעה באותם האנשים, ויש לפטור אותם מהצורך בקבלת היתרים פרטניים לכניסה למרחב התפר, ולאפשר להם להיכנס למרחב התפר ללא היתרים פרטניים, באותו האופן שבו מותר להם כבר עכשיו להיכנס לישראל. בכך ניתן יהיה להגשים את העיקרון של צמצום הפגיעה של גדר ההפרדה באוכלוסייה הפלסטינית, ולמנוע פגיעה שאינה נדרשת בזכויות יסוד של אנשים חפים מפשע.

הזכויות הנפגעות

הזכות לחופש תנועה

237. הזכות לחופש תנועה מוכרת הן בדין הישראלי והן בדין הבינלאומי כאחת הזכויות הבסיסיות והחשובות ביותר:

על מעמדו של חופש התנועה במשפטנו עמד בית-משפט זה בפרשת חורב [20], שם נדון (בין היתר) היחס בין חופש התנועה לפגיעה ברגשות דתיים ובאורח חיים דתי. באותה פרשה ציין הנשיא ברק כי חופש התנועה הוא "מהזכויות היותר בסיסיות" (שם, בעמ' 49), כי הזכות לחופש התנועה "עומדת בשורה הראשונה של זכויות האדם" (שם, בעמ' 51), וכי חופש התנועה הוא "חופש המצוי ברמה הגבוהה ביותר במידרג הזכויות בישראל" (שם, בעמ' 53). כן הוסיף הנשיא ברק בפרשת חורב [20] כי "לרוב, מעמידים את חופש התנועה בתוך גבולות המדינה על רמה חוקתית דומה לזו של חופש הביטוי" (שם, בעמ' 49). יש לציין כי דברים דומים על מעמדו של חופש התנועה אמרו אף השופטים שלא הצטרפו לדעת הרוב של הנשיא ברק בפרשת חורב [20] (ראו למשל דברי השופט מ' חשין שם, בעמ' 147, ודברי השופט טל בעמ' 181). על מעמדו של חופש התנועה במשפט הישראלי בעקבות פרשת חורב [20] ראו גם י' זילברשץ "על חופש התנועה הפנים-מדינתית" (להלן – זילברשץ [34]), בעמ' 806-809).

חופש התנועה מוכר כזכות יסוד גם במשפט הבינלאומי. חופש התנועה הפנים-מדינתית מעוגן בשורה ארוכה של אמנות והכרזות בין-לאומיות בדבר זכויות אדם (כך, בין היתר, בסעיף 12 לאמנה הבינלאומית בדבר זכויות אזרחיות ומדיניות (International Covenant on Civil and Political Rights, 1966), בסעיף 13 להכרזה האוניברסלית

בדבר זכויות האדם [37] (Universal Declaration of Human Rights 1948) ובסעיף 2 לפרוטוקול הרביעי מ-1963 לאמנה האירופית בדבר זכויות האדם [38] (מ-1950), ונראה כי הוא מעוגן גם במשפט הבינלאומי המנהגי (בג"ץ 1890/03 **עירית בית לחם נ' מדינת ישראל משרד הבטחון**, סעיף 15 (פורסם בנבו, 3.2.2005, להלן: **בג"ץ עיריית בית לחם**)).

238. על פי הפסיקה, החשיבות הרבה של הזכות לחופש תנועה טמונה בכך שזכות זו נגזרת מעצם השליטה של האדם על חייו ומחירותו האישית. עוד נקבע בפסיקה כי הסגירה של חלקים מהמרחב הציבורי, והמניעה מאנשים לנוע בחופשיות ממקום למקום, פוגעות באינטרס הציבורי, וגורמות לתחושה של כפייה אצל כלל הציבור שתנועתו נמנעת:

חופש (זכות) התנועה הוא זכות יסוד של כל אדם בישראל... הוא מוגן בחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו. הוא נגזר מכבוד האדם המוגן בחוקה שלנו... **זכותו של הפרט לנוע באופן חופשי בגבולות מדינתו ומחוצה להם, היא ביטוי מובהק לאוטונומיה של הרצון הפרטי**. העיקרון החוקתי – הנגזר מכבוד האדם – בדבר פיתוח אישיותו של כל פרט כולל בחובו את חופש התנועה. אכן, ההגנה החוקתית על חופש התנועה היא ביטוי להגנה החוקתית הניתנת בישראל לחירות. **זכות התנועה של אדם "...נגזרת מהיותו של אדם בן חורין ומאופייה של המדינה כמדינה דמוקרטית..."** (בג"ץ 3914/92 **לאה לב ואח' נ' בית הדין הרבני האיזורי בתל-אביב-יפו ואח'** [56], בעמ' 506). לכל אדם בישראל נתונה זכות חוקתית, על-חוקתית, לתנועה חופשית. "זכות חוקתית זו עומדת על רגליה היא, וניתן אף לגזור אותה מכבוד האדם וחירותו" (בג"ץ 2481/93 **הני"ל** [27], בעמ' 472). חופש התנועה משמעותו החופש לנוע באופן חופשי ברחובות ובכבישים (ראה בג"ץ 148/79 **הני"ל** [24]). זהו "החופש לבוא ולצאת" ("la liberté d'aller et de Venir"). הנה-כי-כן, **סגירתו של רחוב לתנועה בשבת – בין סגירה מלאה ובין סגירה חלקית – פוגעת בזכות החוקתית לחופש התנועה של כל אחד מבני הציבור**. זאת ועוד: מניעת תנועה בשבת ברחובה של עיר **פוגעת באינטרס הציבור בתנועה חופשית**, אשר תאפשר לבני הציבור לנוע ממקום למקום. אכן, **זהו עניין לציבור, כי ניתן יהיה להגיע מחלק אחד של העיר לחלק אחר שלה באופן חופשי**.... לבסוף, מצוי בוודאי חלק מהציבור החילוני אשר מתקומם כנגד מה שנראה בעיניו ככפייה דתית. אמת, בפרשת הליגה [1] ציין מ"מ הנשיא, השופט אגרנט, כי בצו לסגירת קטע מרחוב לתנועה בשבת "...אין... משום כפייה דתית כלשהי, שכן לא אולץ המבקש מס' 2, בגלל הצו, לעשות פעולה הנוגדת את השקפותיו בעניין דת" (שם, בעמ' 2668, וכן בפרשת ברוך [2], בעמ' 165). בעיניי, עניין זה אינו פשוט כלל ועיקר. אך יהיה זה כאשר יהיה (ראה רובינשטיין בספרו הני"ל (כרך א) [92], בעמ' 177, ה"ש 14), **תחושה סובייקטיבית, כי הופעלה כפייה דתית, בוודאי מצויה אצל חלק מבני הציבור, אשר נמנעת מהם התנועה ברחוב בר-אילן באותן שעות שבהן הוא סגור לתנועה בשבת** (בג"ץ 5016/96 **חורב נ' שר התחבורה פ"ד** נא(4) 1, סעיף 74 (1997)).

239. אם כן, הסגירה של האזור פוגעת בכלל הציבור שנאסר עליו להיכנס לאזור, ולא רק באותם האנשים שהיו נכנסים לאזור אלמלא סגירתו. כל אדם שנאסר עליו לנוע בחופשיות בארצו נפגע מההגבלה של החירות והאוטונומיה שלו ומתחושת הכפייה. כפי שיובהר להלן, העובדה שמדובר במגבלה שהוטלה על רקע השתייכות קבוצתית, ושהקבוצה שנפגעת היא דווקא קבוצת התושבים המוגנים, מחריפה את הפגיעה עוד יותר ויוצרת תחושות קשות.

240. בנוסף, האינטרס הציבורי נפגע ממניעת השימוש של כלל הציבור הפלסטיני בשטחים שהוכרזו כ"מרחב התפר". פגיעה זו באינטרס הציבורי הולכת ומחריפה ככל שמתארכת התקופה שבמהלכה השטח נותר סגור והשימוש בו על ידי האוכלוסייה הפלסטינית מצומצם מאוד. אם הסגירה של כביש לתנועה של כלי רכב ביום השבת פוגעת באינטרס הציבורי בתנועה חופשית, על אחת כמה וכמה שהסגירה של שטחים נרחבים מאזור הגדה המערבית, מתחילת המאה ועד היום, והמניעה מהציבור הפלסטיני בכללותו ליהנות מהם לאורך כל השנים האלה, פוגעות באינטרס הציבורי.

241. כפי שעולה מהרקע העובדתי שהובא לעיל, גם האנשים שיש להם זיקה ספציפית למרחב התפר, כולל אנשים שבבעלותם אדמות במרחב התפר, נפגעים מהסגירה של מרחב התפר בפני הציבור הפלסטיני. על אף שבאופן תיאורטי, האנשים האלה זכאים להיכנס למרחב התפר, ואמורים לקבל היתרים שיאפשרו זאת, בפועל משטר ההיתרים מונהג באופן שמותיר אותם שוב ושוב, לפרקי זמן ממושכים,

ללא אפשרות להיכנס למרחב התפר וללא אפשרות להגיע לאדמותיהם. במקרים רבים מאוד, היתרי כניסה למרחב התפר ניתנים לבעלי האדמות ולבני משפחותיהם רק לאחר מאבק מפרך ומייאש, ורק לאחר החלטות סירוב חוזרות ונשנות, או היעדר מענה של המשיב לבקשה אחר בקשה ולפנייה אחר פנייה. זהו המצב הרגיל והשגרתי, ולא מצב חריג. התוצאה היא שגם מי שבדרך כלל מקבל היתרי כניסה למרחב התפר, אינו יכול להיכנס למרחב התפר באופן חופשי וסדיר, אלא רק באופן מקוטע ורק לאחר צליחת מכשולים רבים. כלומר, משטר ההיתרים פוגע גם בחופש התנועה של הציבור שזכאי להיתרי כניסה למרחב התפר ואף במי שמקבל היתרים כאלה, כמו העותרים.

242. בבג"ץ 9593/04 מוראר נ' מפקד כוחות צה"ל ביהודה ושומרון, פ"ד ס"א (1) 844, 863 (2006) נקבע כי משקלה של הזכות לחופש תנועה כבד במיוחד כאשר מדובר בהגבלת הגישה של אנשים לאדמות שבבעלותם:

חשוב להדגיש כי בענייננו, אין מדובר בתנועה של תושבים פלסטינים באזורים בלתי מסוימים ברחבי יהודה ושומרון, אלא בגישה של התושבים לאדמות השייכות להם. בנסיבות אלה, כאשר התנועה מתבצעת במרחב פרטי, יש ליתן משקל רב במיוחד לזכות לחופש תנועה ולצמצם למינימום את המגבלות המוטלות עליה.

243. כך גם לגבי העותרים ולגבי אנשים רבים אחרים המצויים באותו המצב.

244. מתן היתר כללי לכניסה למרחב התפר לגברים פלסטינים שגילם מעל 55, ולנשים פלסטיניות שגילן מעל חמישים, ימנע פגיעה קשה ומיותרת בזכותם של האנשים האלה לחופש תנועה, ויקדם את האינטרס הציבורי בתנועה חופשית.

הזכות לכבוד ולשוויון

245. על הזכות לשוויון נכתב כך:

הזכות לשוויון היא "נשמת אפו של המשטר החוקתי שלנו כולו" (בג"ץ 98/69 ברגמן נ' שר האוצר, פ"ד כג(1) 693, 698 (1969)). וכבר נפסק כי "הצורך להבטיח שוויון הוא טבעי לאדם. הוא מבוסס על שיקולים של צדק והגינות [...] השוויון שומר על השלטון מפני השרירות" (בג"ץ 953/87 פורז נ' שלמה להט, ראש עיריית תל-אביב-יפו, פ"ד מב(2) 309, 332 (1988)), והוא "אמצעי להשגת צדק, דרך לביצוע תפקידיה של הרשות ביושר ובהגינות, על-מנת להגיע לתוצאה צודקת" (דברי השופטת ש' נתניהו בבג"ץ 720/82 אליצור אגוד ספורטיבי דתי סניף נהריה נ' עיריית נהריה, פ"ד לז(3) 17, 20 (1983)). אך לא כל פגיעה בו תחשב פגיעה בזכות החוקתית. מודל הביניים שאימץ בית משפט זה בבג"ץ 6427/02 התנועה לאיכות השלטון בישראל נ' הכנסת [פורסם בנבו] (11.5.2006) קובע כי הזכות לשוויון היא חלק מזכותו של אדם לכבוד, המעוגנת בסעיף 2 לחוק היסוד, ובלבד שהיא קשורה לכבודו בקשר הדוק... כך גם נפסק בעבר כי המבחן לקיומה של אפליה הוא מבחן אובייקטיבי המתמקד בתוצאה של מימוש הנורמה העומדת לביקורת, והוא אינו מוגבל אך למחשבתו הסובייקטיבית של יוצר הנורמה. השאלה אינה אם קיימת כוונה להפלות קבוצה זו או אחרת, אלא מהי התוצאה הנוצרת במציאות בעקבותיה (בג"ץ 1308/17 עיריית סלואד נ' הכנסת, סעיף 46 (פורסם בנבו, 9.6.2020)).

246. בית המשפט הנכבד התייחס באותו ההקשר לפגיעה בשוויון הנגרמת על ידי החלה של הסדרים נורמטיביים מיטיבים על ישראלים בגדה המערבית, ולא על פלסטינים באותו המקום:

שלטון החוק הוא עקרון יסודי בשיטתנו המשפטית והוא משמיע לנו כי הכל שווים בפני החוק בעוד שהסדרה והכשרה בדיעבד של בנייה בלתי חוקית פוגעת בשלטון החוק ויש בה כדי לעודד עבריינות. אומנם, כפי שצוין לעיל, על הישראלים החיים באזור חלות באופן פרסונלי נורמות נוספות של המשפט הישראלי, ואולם מטרת החלתן של נורמות אלו, ככלל, היא ליצור אחידות ביחס לדינים החלים על ישראלים בשטחי האזור ובשטחי ישראל, ולאפשר למדינה לאכוף את שלטונה וחוקיה על אזרחיה תושבי האזור. בענייננו לעומת זאת, יוצר חוק ההסדרה מצב שבו עברייני בנייה באזור זוכים ליחס שונה ומיטיב מזה שזוכים לו עברייני בנייה פלסטינים תושבי האזור ולמעשה גם עברייני בנייה בתוך ישראל עצמה. החלתו בפועל של דין שונה על אוכלוסיות באזור ככל שהדבר נוגע לביצוען של עבירות בנייה ופלישה למקרקעין פרטיים, וזאת בשל

שיקולים של השתייכות דתית או לאומית "נוגדת באופן חריף את העיקרון של שוויון בפני החוק [...]. היא מקוממת מבחינת הצדק; היא מסכנת את מערכת המשפט" (בג"ץ 6396/96 זקין נ' ראש עיריית-באר שבע, פ"ד נג' (3) 289, 305 (1999); השוו בג"ץ 1027/04 פורום הערים העצמאיות נ' מועצת מקרקעי ישראל, [פורסם בנבו] פסקה 51 לחוות הדעת של השופטת ע' ארבל (9.6.2011)).

לפיכך, בכל הקשור למדיניות המבחינה בין בנייה שלא כדין בישובים פלסטינים באזור לבנייה שלא כדין בישובים ישראלים באזור, איני סבורה כי קיים שוני רלוונטי בין שתי האוכלוסיות (שם, בסעיף 54).

ובהמשך:

אין מדובר בחוק שמשמעותו הצהרתית ואשר יחול במספר מקרים מצומצם בלבד. מהנתונים שהציגה הממשלה עולה כי **מדובר באלפי מבנים ומשפחות, שרובם המוחלט ישראלים. הבחנה כזו ובהיקף כזה בין תושבי האזור הישראליים לתושבים הפלסטינים היא על פי טיבה הבחנה "חשודה"**.

בהקשרים אחרים כבר נפסק כי **"טיפול שונה בשל דת או לאום הוא טיפול 'חשוד' והוא לכאורה טיפול מפלה"** (עניין קעדאן, בעמ' 276; עניין ועדת המעקב העליונה, פסקה 20 לחוות דעתו של הנשיא א' ברק. פגיעה כזו בתושבי האזור הפלסטינים "אינה אך פגיעה בשוויון, אלא היא גם פגיעה בכבודם. היא פגיעה בזכותם לקדם את חייהם באורח אוטונומי; היא פגיעה בפרנסתם; [...] ובעיקר, היא פגיעה בזכותם הבסיסית שלא לסבול יחס מקפח מהשלטון" (ההדגשות במקור. עניין נסר, פסקה 46 לחוות דעתה של הנשיאה (בדימי) ד' ביניש). **ההבחנה הנובעת גוררת באופן מובנה פגיעה בכבוד, שכן היא מעמידה את התושבים הפלסטינים "בעמדה נחותה, לכאורה, ביחס לשכניהם היהודים"** (עניין נסר, פסקה 53 לחוות דעתה של הנשיאה (בדימי) ד' ביניש). **וביתר שאת בהינתן העובדה כי מדובר ב"תושבים מוגנים" על פי הדין הבינלאומי הנתונים "בעמדת כוח נחותה באופן אינהרנטי מזו של המתישבים הישראליים באזור, שהם אזרחים מלאים ושווי זכויות של מדינת ישראל"** (עניין זיאדה, בפסקה 116 לחוות דעתו של המשנה לנשיאה (בדימי) ס' גיבראן)...

הנה כי כן, למצער מבחינת התוצאה מתקיימת אפליה בין תושבי האזור הישראליים לתושבים הפלסטינים בכל הנוגע להסדרת הבנייה הבלתי חוקית באזור, מבלי שניתן להצביע על שוני רלוונטי בהקשר זה בין האוכלוסיות המתגוררות בישובים אלה. על כן, ניתן לקבוע כי חוק ההסדרה פוגע בזכות החוקתית לשוויון ולכבוד של תושבי האזור הפלסטינים (סעיפים 55-57).

247. בענייננו, ההחרגה של ישראלים ושל קבוצות אוכלוסייה נוספות שאינן פלסטיניות מהאיסור על הכניסה למרחב התפר, לא נועדה לאפשר למדינה לאכוף את שלטונה וחוקיה על אזרחיה המתגוררים בגדה המערבית, אלא למנוע את הצרת צעדיהם, מתוך ההנחה שאין הכרח ביטחוני בכך, ושבהיעדר הכרח ביטחוני, אין לפגוע בחירותם. קבוצת האוכלוסייה שבה עוסקת עתירה זו – פלסטינים תושבי הגדה המערבית, הרשאים להיכנס לישראל ללא היתרים בשל גילם – לא זכתה להתחשבות דומה, על אף שגם הפגיעה בקבוצה הזאת אינה הכרחית מבחינה ביטחונית. בכך נפגעה זכותם של אותם אנשים לכבוד ולשוויון.

248. פגיעה זו היא חמורה במיוחד בהינתן העובדה שהפגיעה שבסגירה של מרחב התפר בפני פלסטינים היא **חזקה בהרבה** מאשר הפגיעה של הסגירה של מרחב התפר בפני ישראלים ואחרים, ראשית, מכיוון שמדובר בהגבלת חופש התנועה הפנים-מדינתי שלהם, ולא רק בהגבלה על זכותם לצאת מארצם; שנית, מכיוון שהנפגעים מהסגירה של האזור הם התושבים המוגנים, ואילו אזרחי המדינה הכובשת, ואזרחי מדינות אחרות, מוחרגים מהפגיעה הזאת; ושלישית, מכיוון שלא מדובר רק בפגיעה בפלסטינים, ובהיעדר פגיעה במי שאינו פלסטיני, אלא מדובר בפגיעה בפלסטינים ובמתן **זכות יתר** למי שאינו פלסטיני – האפשרות להיכנס בחופשיות לשטח סגור שמחוץ לתחומי ישראל.

249. הפגיעה שבקיומו של הסדר הנורמטיבי המבחין בין ישראלים לפלסטינים, ופוגע דווקא בפלסטינים בני המקום, מועצמת בכך שמדובר בהסדר גורף, שאינו מחריג גם את מי שהמדינה עצמה החליטה שאינו מהווה סיכון ביטחוני.

250. גם כאשר מדובר באבחנה קבוצתית על רקע שיקולי ביטחון, וגם כאשר הפגיעה הקולקטיבית בפלסטינים נחשבת ללגיטימית מטעמים אלו, הסדר שאינו מתחשב בשונות בין אנשים, ושאינו בו-חריגים, אינו מידתי:

התיקון השני לחוק האזרחות לא נותן אפוא כל מענה לבעייתיות הטמונה בהסדרים הקולקטיביים הקבועים בו, ולמעט במקרים חריגים שבחריגים לא נערכת על-פיו כל בדיקה פרטנית בעניינם של אלו המבקשים להתאחד עם משפחתם ולא ניתנת להם כל אפשרות מעשית להפריך באופן פוזיטיבי את חזקת המסוכנות המיוחסת להם. בכך יש משום פגיעה קשה בזכות החוקתית לחיי משפחה של כל אחד מן הפרטים בקבוצה, והיא מועצמת בהינתן העובדה כי אין מדובר בפגיעה נקודתית קצרת מועד אלא בפגיעה שתוצאותיה ארוכות-טווח (ראו: Daphne Barak-Erez Terrorism and Profiling: Shifting the Focus from Criteria to Effects 29 CARDOZO L. REV. 1, 7-8 (2007)).

זאת ועוד. החוק נועד אכן ליתן מענה לצרכי הביטחון של מדינת ישראל בהינתן המאבק המזוין שמנהלים ארגוני הטרור הפלסטיניים נגד אזרחי ישראל. יחד עם זאת, האופי הקולקטיבי של המדיניות המעוגנת בחוק האזרחות - אשר יש בו למעשה כדי למחוק את זהותם הייחודית של הפרטים הנמנים עם אותו קולקטיב - והפגיעה הבלתי-מידתית בשוויון הנוצרת בגין ההסדרים הקבועים בחוק, עלולים ליצור מראית של "תיגו אתני" (racial profiling) פסול אשר ממנו ראוי להישמר...

כפי שצינתי בעניין עדאלה, המצב הביטחוני המורכב שעמו נאלצת מדינת ישראל להתמודד מאז הקמתה בין היתר אל מול ארגוני הטרור הפלסטיניים, מחייב מתן משקל משמעותי לשיקולי הביטחון המונחים ביסוד החוק. על כן נכונה הייתי להניח כנקודת מוצא חזקת מסוכנות מצד תושבי האזור, אף שיש בה משום מראית מסוימת של תיגו אתני. זהו בעיני מחיר שניתן לשלם ברמה הערכית בשל שיקולי ביטחון ובלבד שבצד אותה חזקה היה החוק מאפשר בדיקה אינדיבידואלית-פרטנית המקנה לכל אדם אשר בעניינו מתבקש איחוד המשפחות, הזדמנות לסתור אותה. בכך, ניתן היה להשקפתי להשיג איזון ראוי העונה על דרישת המידתיות הקבועה בפסקת ההגבלה. אולם, משנותרה בעינה המניעה הקיבוצית שקבע החוק, משהורחבו בתיקון השני הקריטריונים הקיבוציים החוסמים את איחוד המשפחות בין ערביי ישראל לבני זוג תושבי האזור, ומשלא ניתנת להם ההזדמנות להוכיח על בסיס פרטני כי הם אינם מהווים סיכון בטחוני, נותר בעינו הפגם החוקתי שבו לוקה החוק בשל העדר מידתיות. חברי השופט ח' מלצר הביע בחוות-דעתו את הדעה כי ראוי להחיל במקרה זה את "עקרון הזהירות המונעת" (the Precautionary Rule), אשר רף הפיו במקרים בהם קיים "סיכון פוטנציאלי בלתי ודאי, אשר רף הנזק העליון שלו קשה להערכה והוא צפוי להיות רב - מותר לרשות לנקוט פעולות מניעה גם בהיעדר הוכחה מספקת להתקיימות אפשרית של הקטסטרופה" (פסקה 34 לחוות-דעתו). עוד סבור חברי כי כאשר ראוי להחיל את עקרון הזהירות המונעת "החקיקה הרלבנטית צולחת בהצלחה" את מבחן המשנה השלישי של תנאי המידתיות (פסקאות 38-39 לחוות-דעתו). איני רואה עין בעין עם חברי ועדיפה עליי בעניין זה עמדתה של חברתי הנשיאה ד' ביניש. אכן, החיסרון הבולט של עקרון זה, ומכל מקום באופן שבו מבקש חברי השופט ח' מלצר להחילו, נעוץ בעובדה שהוא מתעלם מכך שהאמצעי הטוטאלי הנקט אל מול הסכנה שמניעתה מתבקשת, יוצר בעצמו סכנות ונזקים העלולים להיות משמעותיים לחברה או למצער לקבוצות מסוימות בה. על כן, אין מנוס מן המסקנה כי החלתו של עקרון הזהירות המונעת באופן האמור מגלה רגישות מופלגת לסיכונים מסוג מסוים בלבד ואין הוא רגיש לנזקים אחרים העלולים להיווצר כתוצאה מעצם החלתו. מכאן עיקר הביקורת המוטחת בעקרון זה. אכן, הטוטאליות הכרוכה בהחלתו אינה מותירה מקום לאיזון ראוי בין האינטרסים - חשובים ככל שיהיו - שעליהם נדרש להגן ובין הנזקים והפגיעות העלולים להיווצר כתוצאה מהחלתו של האמצעי באופן כזה...

(עוד על ההטיה העלולה להשתקף בהחלת אמצעים פוגעניים במסגרת המלחמה בטרור, המובילה לעתים קרובות למצב שבו חברי קבוצת המיעוט נושאים לבדם במחיר אינטרס הכלל, ראו והשוו: Jeremy Waldron Security and Liberty: The Image of Balance 11(2) THE JOURNAL OF POLITICAL PHILOSOPHY 191, 200-204 (2003); Ronald Dworkin The Threat to Patriotism NEW YORK REVIEW OF BOOKS, February 28, 2002).

בחינת מכלול הסיכונים העולים משני צידי המשוואה תוך עריכת איזון ראוי ביניהם, היא העומדת במרכזו של מבחן המידתיות. החלתו של עקרון הזהירות המונעת באופן שתואר אינה מספקת מסגרת מושגית וכלים מעשיים לעריכתו של איזון כזה. למעשה, החלתו כאמור יש בה במידה רבה כדי לרוקן מתוכן את מבחן המשנה השלישי של דרישת המידתיות, שהינו אחד מאבני היסוד המרכיבים את כללי הביקורת החוקתית בשיטת המשפט הישראלית (בג"ץ 466/07 ח"כ זהבה גלאון מר"צ-יחד נ' היועץ

המשפטי לממשלה, פ"ד סה(2) 44, סעיפים 4-6 לפסק דינה של השופטת (כתוארה אז) חיות (2012), להלן: **בג"ץ גלאון**.

וכן:

בעניין פלוני (בש"פ 8823/07) ציינתי, כי "בפסיקתו של בית משפט זה עובר כחוט השני המאמץ לאיזון בין ביטחון לזכויות, במאזניים רגישים ובכלים עדינים. בהיות מדינת ישראל מדינה יהודית ודמוקרטית, ראוי כי גישותיה לעניין מוסר הלחימה בטרור ישאבו השראה גם מן המשפט העברי". בתיק אחר (בג"צ 9441/07 **אגבר נ' מפקד כוחות צה"ל באיו"ש** (לא פורסם) פסקה י"ד) הבאתי מדברי ראש ישיבת הר-עציון הרב אי ליכטנשטיין:

"עלינו להמשיך ללכת בדרך אותה התוה לנו אברהם אבינו (שבה ניהל את מלחמתו - א"ר) - להיות רגישים למוסר ולצדק גם בתוך המלחמה והמאבק הצודקים והנכונים כשלעצמם".

בגדרי המשפט העברי, "נתפס כבוד האדם, כבבואה לצלם אלוקים בו נברא האדם, וכיסוד לחובות שבין אדם לחבירו" (חוות דעתי בבג"ץ 7195/08 **אבו רחמה נ' תא"ל אביחי מנדלבלית הפרקליט הצבאי הראשי** (לא פורסם) פסקה ט"ו; **נתיבי ממשל ומשפט**, עמודים 229-230). מטרתו של חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו היא "להגן על כבוד האדם וחירותו, כדי לעגן בחוק-יסוד את ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית" (כלשון סעיף 1 לחוק). החובה להגן על כבודם של כל אזרחי ישראל - יהודים ובני העדות האחרות - נובעת, כאמור, הן מהיותה של מדינת ישראל "מדינה דמוקרטית", והן מהיותה "מדינה יהודית".

קולמוסים רבים נשתברו על התאמת ההלכות משכבר הימים בעניין יחסי ישראל ואומות העולם, שנתנסחו ברובן בתקופת הגלות והיעדר ריבונות ממלכתית, למציאות של ריבונות יהודית ודמוקרטית... ברם, גם מבלי להרבות דברים, ראוי להדגיש כי **שאלת התאמתה של הוראת השעה לזכותו של כל "אדם באשר הוא אדם" לכבוד (כלשון סעיף 2 לחוק היסוד) היא שאלה גם בגדרי המשפט העברי והמוסר היהודי; בגדריה של שיטה אשר כמעט לפני אלפיים שנה השכילה לקבוע, "חביב אדם שנברא בצלם, חבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם שנאמר 'בצלם אלהים עשה את האדם'" (משנה אבות ג', י"ד) (שם, סעיפים מ"ה-מ"ו לפסק דינו של כבוד השופט רובינשטיין).**

251. אם כן, מהזכות לכבוד נובעת גם החובה של הרשות לשקול את השונות בין אדם לאדם, ולהימנע ככל האפשר מפגיעות גורפות במגזרים שלמים. בענייננו, יש להחריג מהאיסור הכללי על הכניסה של פלסטינים למרחב התפר את מי שהרציונאל הביטחוני של האיסור הזה אינו מתקיים בענייננו – מבוגרים הרשאים להיכנס לישראל ללא היתרים פרטניים.

252. בנוסף לפגיעה בכבוד הטמונה בחוסר השוויון ובתחולה הגורפת של האיסור על הכניסה של פלסטינים למרחב התפר, זכותם של פלסטינים מבוגרים לכבוד נפגעת מהאיסור הזה גם במובן פשוט וראשוני יותר. אנו מצווים לכבד את המבוגרים, ומקובל שלפגיעה באדם זקן יש חומרה מיוחדת, מעבר לחומרה שבפגיעה באדם באשר הוא. האינטואיציה המוסרית מורה לנו להעניק משקל מיוחד לזכות של אנשים מבוגרים לכבוד, להקל עליהם ככל האפשר, למנוע מהם להיקלע לסיטואציות קשות ופוגעניות ולהתייצב לצדם ולהגן עליהם כאשר הם נפגעים. האינטואיציה הזאת באה לידי ביטוי גם בפסיקה של בית המשפט הנכבד, במגוון הקשרים, לדוגמא:

נוסיף, כי **כלפי האדם הקשיש פשיטא שקיימת חובה מיוחדת של החברה**, בגלל חולשתו הטבועה ("והדרת פני זקן" – ויקרא י"ט, ל"ב; "ואל תבוז כי זקנה אמד" – משלי כ"ג, כ"ב). אין מי שאינו רוצה להגיע לזקנה, אך אין מי שאינו רוצה כי הזקנה תהיה מכובדת, במובנו הבסיסי ביותר של חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, קרי, "כבודו של אדם באשר הוא אדם" (סעיף 2). המחוקק נתן דעתו לכך הן בחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב] התשנ"ה-1995, והן בחוק האזרחים הותיקים, התש"ן-1989, ולא בהם בלבד. אמנם בבית משפט זה טרם הוכרעה השאלה אם קצבת זקנה באה בגדרה של זכות הקניין שבחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו (סעיף 3). הנשיא ברק השיב על כך בחיוב בבג"צ 5578/02 **מנור נ' שר האוצר**, פ"ד נט(1) 729, 738, אך שני חבריו להרכב, השופט – כתארו אז – ריבלין והשופט גרוניס, הותירו שאלה זו בצריך עיון (עמ' 743, 744). ואולם, איננו נדרשים כאן לנושא זה, לענייננו...

השיח הציבורי והמשפטי סב בעידננו גם על זכויות חברתיות. בספרו המהפכה החברתית במשפט העסקי (תשס"ז-2007) מציג ד"ר ע' בוקשפן את דיני העבודה כמקרה

מבחן לשאלת אחריותה החברתית של החברה העסקית (עמ' 437 ואילך). **לדידי, זכויותיהם של קשישים עומדות אף במדרגה גבוהה מזה.** עוד ייאמר, כי **עסקינן – בגדרי המשפט העברי – בסוגיות שחוק ומוסר משמשים בהן יחדיו. לדידי, בחינת "ועשית הישר והטוב"** (דברים ו', י"ח), וכדברי ד"ר משה זילברג, כך דרכו של תלמוד, 99 הריהו "קטיגוריה שהוטלה חובה על ידי חכמים – לא בדרך 'תקנה' מסוימת – משום הישר והטוב שבה"; לשיטתו "היא אינה זהה עם הדין – אלא מתעטפת בטליתו של הדין". אומר כאן כי לדידי, ניתן לומר כי הטלית והמתעטף בה היו לאחדים. ראו גם הרב פרופ' א' שטינברג, אנציקלופדיה הלכתית-רפואית - הערך "זקן", כרך ב' (תשנ"א-1991), עמ' 332. בעמ' 337 אומר המחבר, כי **"לאחרונה ניכר שינוי ערכי ומעשי ביחס החברה המודרנית לזקן"**; עוד ראו שם, עמ' 352-354 על היחס לזקן. **לכך יש ליתן ביטוי מעשי ראוי** (ע"א 7654/06 **רוזנשטראוך נ' קרן הגמלאות של חברי אגוד בע"מ**, סעיף ט' לפסק דינו של כבוד השופט רובינשטיין (פורסם בנבו, 30.12.2007)).

וכן:

אם בעבר היו עיני הכל נשואות אל זקני השבט והם זכו להכרה ולהערכה על ניסיונם ועל תרומתם לחברה, הרי שכיום יש וקשישים נדחקים אל קרן זווית ולעיתים אף הקרובים להם, עצמם ובשרם, אינם נרתמים לסייע להם, דווקא בשנים בהם גופם דאב ותפקודם הכללי אינו כשהיה. במצב זה, אז כהיום, מחויבת החברה לדאוג לקשישים שבה מתוך כבוד, חמלה, חסד והכרת תודה על הטובה שתרמו לחברה בימי חוסנם (ע"א 4377/04 **הולצברג נ' מירז**, פ"ד סב(2) 661, סעיף 42 לפסק דינה של כבוד השופטת ארבל (2007)).

ובדין הפלילי:

קשיש נועד להיות מושא להערכה ובמידת הצורך לחמלה, ושומה על החברה לאפשר לו להזדקן בכבוד, בהשקט ובביטחה. אין ניתן לנהוג בסובלנות כלפי מי שרומס את הזקן ברגל גסה. מי שעושה את הקשיש ל'טרף קלי במקום להדר פני זקן, דינו להענש בחומרה, ומשקלן של נסיבות אישיות לצורך הקלה בעונש יהיה נמוך (ע"פ 1261/15 **מדינת ישראל נ' דלאל**, סעיף 34 (פורסם בנבו, 3.9.2015)).

253. כך גם בענייננו. הציבור הפלסטיני כולו נפגע מהסגירה של מרחב התפר ומהאיסור על הכניסה אליו והשהייה בו ללא היתר פרטני, שמוחל רק עליו, ובאופן גורף. אך לפגיעה באוכלוסייה המבוגרת יש חומרה מיוחדת.

254. בנוסף, לעתים קרובות אנשים מבוגרים חווים, מבחינה עובדתית, מידה מיוחדת של כאב לב ועגמת נפש כתוצאה ממניעת הגישה שלהם לחלקים מהגדה המערבית, עוד יותר ממה שחווים אנשים צעירים, כיוון שהם נכחו במקום עוד לפני שהוא נכבש, וחלקם גם לפני שהוקמה מדינת ישראל, ולכן הם נפגעים ומתקוממים באופן מיוחד מההגבלות על גישתם לאדמות הגדה המערבית. העובדה שחיילים צעירים מוסמכים לאסור עליהם להיכנס למקום המהווה חלק מהגדה המערבית, בגילם המבוגר, ואחרי כל ההיסטוריה שלהם במקום, פוגעת באנשים המבוגרים באופן קשה במיוחד.

255. כפי שעולה מהפרק העובדתי של העתירה, גם מי שזכאי, מבחינה עקרונית, לקבל היתרים פרטניים, נתקל בקשיים רבים בקבלת ההיתרים, ונאלץ לעבור מסכת בירוקרטית ארוכה, מתישה ומייאשת כדי לקבל אותם, ולהיותו בינתיים ללא אפשרות לגשת לאדמתו, במשך חודשים ארוכים. לעתים קרובות מתקבלות החלטות סירוב שרירותיות וחסרות פשר, ולעתים קרובות עוד יותר, לא מתקבלת כל תשובה לבקשות החוזרות של בעל האדמה להיתר כניסה לאדמתו, והוא שוב ושוב פונה לצבא ומבקש שיותר לו להגיע לאדמתו, ואז ממתין במשך שבועות, מבין שהתשובה לא תגיע, וחוזר חלילה.

256. מבקשי ההיתרים נאלצים להתמודד גם עם עלבונות והשפלות מצד החיילים. הם מעוכבים לעתים על ידי החיילים בשערים שבגדר הפרדה במשך שעות, ללא כל סיבה סבירה, גם בשיא החום; הם נדרשים להגיע למת"קים, וכשהם מגיעים לשם החיילים צועקים עליהם ומגרשים אותם; והם ממתנינים במת"קים במשך שעות על גבי שעות, עד שחייל כלשהו יסכים להתפנות אליהם, וגם אז בדרך כלל לא ניתן להם מבוקשם, ואף לא ניתן להם הסבר משכנע ומבוסס לסירוב לעשות זאת או להימשכות של

ההליך ולהתרבות של הדרישות מהם עם השנים. הכפיפות למשטר ההיתרים היא קשה ופוגענית עבור כל אדם, במיוחד בהינתן האופן בו הוא מנוהל בפועל כיום. אולם, כאשר מדובר באנשים מבוגרים, הדבר קשה במיוחד וחוצה את הרף הנסבל.

257. כך, למשל, אדם מחונך אינו יכול לעמוד מהצד ולשאת את הסיטואציה בה איש מבוגר, סב ל-19 נכדים, עושה את דרכו לאדמותיו עם חמור ועגלה, ושוב ושוב החיילים אוסרים עליו לעבור בשער עם החמור, והוא ממתין בחום במשך שעות עד שהם יאפשרו זאת, כפי שקרה לעותר 1. קשה גם לשאת את הסיטואציה בה איש בן 74, בעל אדמה במרחב התפר, ממתין במת"ק במשך ארבע שעות וחצי, כדי לקבל היתרים לתקופת מסיק הזיתים בלבד, על מנת שלא יאבד את היבול של השנה כולה, ואז נשלח לביתו בדייסיים ריקות, בנימוק בלתי סביר, כפי שאירע לעותר 5.

258. עצם העובדה שאנשים מבוגרים, שרבים מהם ירשו את האדמות שלהם שבמרחב התפר הרבה לפני שהוקמה גדר ההפרדה, ואף לפני שהאזור נכבש על ידי מדינת ישראל, נדרשים כל פעם מחדש "להוכיח" לחיילים שיש להם זכות להגיע לאדמות שלהם, פוגע בכבודם וברגשותיהם בצורה ממשית וקשה. העובדה ששוב ושוב ההוכחות שהם מביאים אינן מספקות את החיילים, והם נדרשים להגיש עוד מסמך ועוד מסמך, ולהתמודד עם עוד החמרה ועוד החמרה, מחריפה את הפגיעה הזאת עוד יותר. לכך מצטרפים ההשפלות, העיכובים, וההתעלמות מהפניות החוזרות של אותם האנשים, שאינם "תקלות נקודתיות", אלא מאפיינים קבועים ושכיחים של האופן בו מיושם משטר ההיתרים בפועל לאורך השנים, המהווים מעין "תורה שבעל פה" הנלווית לנהלים הכתובים.

259. כיוון שאין צורך ביטחוני בכל הפגיעות האלה, מן הראוי לפטור אנשים בגילאים האלה מהצורך לקבל היתרים, ולאפשר להם להיכנס למרחב התפר ללא היתרים פרטניים, באותו האופן שבו הם רשאים להיכנס לישראל, לגביה אין להם זכות קנויה. לא ייגרם מכך כל נזק, וניתן יהיה להקל כך על האנשים בזקנתם ולמנוע פגיעה קשה ומיותרת בהם.

הפגיעה בזכויות לקניין ולחופש העיסוק

260. עבור חלק מהאוכלוסייה הרלוונטית לעתירה זו, האיסור על הכניסה של פלסטינים למרחב התפר פוגע גם בזכות לקניין ובזכות לחופש העיסוק. כך הדבר לגבי אותם אנשים שאדמותיהם או מקומות העבודה שלהם מצויים במרחב התפר, ושנתקלים בקשיים בקבלת היתרים ובגישה למרחב התפר, כמו העותרים.

261. כידוע, הזכות לקניין היא זכות יסוד, המעוגנת בסעיף 3 לחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, המגן על זכויותיהם של כל בני האדם, וכן באמנות הבינלאומיות הרלוונטיות לשטח הכבוש:

זכות הקניין נמנית אף היא על זכויות היסוד של האדם. זכות זו הוכרה כזכות יסוד הראויה להגנה בפסיקתו של בית משפט זה (ראו למשל: בג"ץ 390/79 **דויקאת נ' ממשלת ישראל**, פ"ד לד(1) 14-15; דנג"ץ 4466/94 **נוסייבה נ' שר האוצר**, פ"ד מט(4) 68, 83-85) ואף זכתה לעיגון חוקתי מפורש בסעיף 3 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. זכות זו מוכרת גם במשפט הבינלאומי, ובכל הנוגע לשטחים המוחזקים בתפיסה לוחמתית מעוגנת היא, בין היתר, באמנת האג ובאמנת גינבה הרביעית (בג"ץ עיריית בית לחם, סעיף 20 לפסק דינה של כב' השופטת (כתוארה אז) ביניש).

262. חופש העיסוק הוכר אף הוא כזכות יסוד, והרשויות חייבות להימנע מפגיעה בה גם כאשר הן פועלות מחוץ לתחומה של מדינת ישראל:

טעם נוסף... נמצא בזכות היסוד של חופש העיסוק, שהוכרה בפסיקת בית משפט זה עוד בטרם חקיקתו של חוק יסוד: חופש העיסוק... למשפט הישראלי אין אמנם תחולה ישירה באזור, אך בית משפט זה מחיל את עקרונות היסוד שלו על המפקד הצבאי באזור ועל פקודיו מכוח הסמכות הפרסונאלית, בהיותם נמנים על רשויות המדינה ופועלים

שם בשרותה... ממש כמו שהוא מחיל עליהם את כללי המשפט המינהלי. (בג"ץ 3940/92 ג'ראר נ' מפקד אזור יהודה ושומרון, פ"ד מז(3) 298, 304-305 (1993)).

263. בעלי הזיקה הקניינית לאדמות במרחב התפר, כמו העותרים, וכן בני המשפחה שלהם, העובדים שלהם ואנשים אחרים שמקומות העבודה שלהם מצויים במרחב התפר, זקוקים לגישה סדירה, קבועה ורציפה למרחב התפר לצורך מימוש זכויות היסוד שלהם לקניין ולחופש העיסוק. הכפיפות למשטר ההיתרים אינה מאפשרת את הדבר, וגם אותם אנשים מעטים שמקבלים בדרך כלל היתרי כניסה למרחב התפר, אינם מקבלים אותם באופן רציף, אלא רק באופן מקוטע, לעתים לפרקי זמן קצרים בלבד, ולאחר התמודדות ממושכת עם החלטות סירוב ועם היעדר מענה לסדרה של פניות. גם האנשים שכן עומדים בקריטריונים לקבלת היתרי כניסה למרחב התפר סובלים מחוסר ביטחון לגבי החידוש של ההיתרים שלהם, כשהם יפוגו, ואין להם יכולת לצאת מההנחה שבקשותיהם העתידיות יאושרו, להסתמך על כך, ולנטוע ולשתול גידולים באדמותיהם, בידיעה שהם יוכלו להמשיך לגדל אותם ולקטוף את פירותיהם, או לעבוד באופן קבוע ומסודר, לאורך שנים, בעסק במרחב התפר. היעדר הגישה הסדירה של בעלי האדמות לאדמותיהם, והיעדר היכולת שלהם לתכנן את העבודה העתידית שלהם באדמותיהם ולהשקיע בכך, בשל החשש שהדבר לא יתאפשר בעתיד, פוגעים בצורה קשה ובלתי מידתית בזכויות היסוד שלהם לקניין ולחופש העיסוק. כך גם לגבי היעדר הרציפות בהעסקה של עובדים בבתי עסק במרחב התפר.

היעדר המידתיות

264. כידוע, השאלה אם פגיעה בזכויות יסוד היא מידתית תלויה בעמידתה בשלושה מבחני משנה – מבחן הקשר הרציונאלי, מבחן האמצעי שפגיעתו פחותה, ומבחן המידתיות במובן הצר (בג"ץ 1661/05 המועצה האזורית חוף עזה נ' כנסת ישראל, פ"ד נט(2) 481, סעיף 67 (2005)).

265. על מבחן הקשר הרציונאלי נכתב כך:

מבחן המשנה הראשון הוא מבחן "הקשר הרציונאלי" או "מבחן ההתאמה", ועל פיו חייבת להתקיים זיקה עניינית בין תכליתו הראויה של החוק לבין ההסדרים שנקבעו בחוק לצורך הגשמתה. כלומר, האמצעי שנבחר חייב להוביל באופן רציונאלי להגשמת המטרה. לעניין זה, נדרש "מתאם אמיתי" בין האמצעי הראוי למטרה הראויה. אין להסתפק בהסתברות קלושה או תיאורטית בלבד, שכן האמצעי הפוגע צריך להוביל להשגת התכלית ב"מידת הסתברות רצינית" (בג"ץ 8425/13 איתן מדיניות הגירה ישראלית ואח' נ' ממשלת ישראל, סעיף 25 (פורסם בנבו, 22.9.2014)).

266. הפגיעה שבה אנו עוסקים אינה עומדת במבחן הקשר הרציונאלי. כמפורט לעיל, נקבע בפסיקה כי "מרחב התפר נועד לחסום מעבר של מחבלים מתאבדים ומחבלים אחרים לתחומי מדינת ישראל... אם וככל שלא יהיה במחסום המוקם משום חסימה מוחלטת מפני חדירת מחבלים, הרי תכליתו של המכשול היא לעכב חדירה לישראל לפרק זמן שיאפשר הגעת הכוחות למקום החדירה, וכך ליצור מרחב ביטחון גיאוגרפי שיאפשר לכוחות הלוחמים לבצע מרדף אחר מחבלים בטרם כניסתם לתחומי המדינה". משכך, כאשר מדובר בקבוצת אנשים שרשאים להיכנס לישראל בלי לבקש ובלי לקבל היתר פרטני, בשל מסוכנותם הנמוכה, אין במניעת הכניסה שלהם למרחב התפר כדי להגשים את התכלית של מניעת הכניסה שלהם לישראל, ואין בה תועלת ביטחונית כלשהי. כאמור, אין די בהסתברות קלושה או תיאורטית לכך שהאמצעי יגשים את התכלית, אלא נדרשת מידת הסתברות רצינית לכך, וזו ודאי אינה קיימת בענייננו.

267. באשר למבחן האמצעי שפגיעתו פחותה, ההחלה של הסדר פוגעני באופן גורף, גם על אנשים שהפגיעה בהם אינה מגשימה את התכלית של אותו ההסדר, הופכת את הפגיעה של ההסדר לבלתי מידתית, כיוון שקיים אמצעי שפגיעתו פחותה – הסדר שאינו חל על אותם האנשים, כפי שנקבע בבג"ץ 10662/04 חסן נ' המוסד לביטוח לאומי, פ"ד סה(1) 782, סעיפים 63-64 לפסק דינה של כבוד הנשיאה ביניש (2012):

כפי שראינו לעיל, ישנם פרטים הנופלים בגדר החזקה החלוטה הקבועה בסעיף 9א(ב), אף שתכליתו (הראויה) של הסעיף – מניעת תשלום גמלה למי שעומדים לרשותו אמצעים מספקים להבטחת צרכי הקיום המינימאליים – אינה מתקיימת לגביהם. פרטים אלה אף אינם עומדים בחריגים שנקבעו לחזקה האמורה בסעיף 9א(ג) לחוק. בהעדר חריגים מתאימים, קביעת חזקה חלוטה לפיה בעלות או שימוש ברכב הינם שווי ערך להכנסה שהיא לפחות בגובה גמלת הבטחת ההכנסה, אינה מאפשרת התחשבות בפרטים אלה, העושים ברכב שימוש שנופל בשוויו, לעיתים משמעותית, משוויה של הכנסה בגובה הגמלה... ביחס לפרטים אלה מתעוררת השאלה האם ניתן היה להגשים את תכליתו של דבר החקיקה העומד על הפרק בדרכים אחרות, הפוגעות פחות בזכות החוקתית לקיום מינימאלי בכבוד.

על פניו, נראה כי התשובה לשאלה האמורה היא חיובית. ניתן להצביע על מספר אפשרויות סבירות שיש ביכולתן להגשים את התכלית החוקתית העומדת ביסוד הוראת סעיף 9א(ב) לחוק הבטחת הכנסה, תוך פגיעה מועטה יותר, ואף העדר פגיעה כלל, בזכות החוקתית לקיום מינימאלי בכבוד. כך למשל, ניתן היה לקבוע חזקה שאינה חלוטה המאפשרת לתובע גמלה המחזיק או משתמש ברכב הזדמנות להוכיח כי בעלותו ברכב או השימוש בו אינם מעידים כי יש לו הכנסה (או הכנסה פוטנציאלית) אחרת...

268. בענייננו מדובר בפגיעה בזכויות היסוד של אנשים מבוגרים וקשישים, סבים וסבתות, באופן שאינו נדרש ואינו תורם דבר לתכלית הביטחונות המיוחסת לסגירה של מרחב התפר בפני פלסטינים – מניעת הכניסה של מפגעים לישראל. אם כך, ניתן להגשים את אותה התכלית באופן אחר, שפגיעתו פחותה, על ידי ההחרגה של פלסטינים הרשאים להיכנס לישראל ללא היתרים פרטניים, בשל גילם, מהדרישה לקבלת היתר פרטני לצורך כניסה למרחב התפר. איסור על כניסתם של פלסטינים למרחב התפר, שאינו מתחשב באוכלוסייה המבוגרת, שבעניינה לא מתקיימת התכלית הביטחונות האמורה, אינו עומד במבחן האמצעי שפגיעתו פחותה.

269. בית המשפט הנכבד כבר עמד על כך שגם כללים פוגעניים שנמצאו מוצדקים מטעמי ביטחון בנקודת זמן מסוימת, מחייבים בחינה מחודשת מעת לעת, ושעל הרשות חלה חובה מתמשכת לחפש דרכים פחות פוגעניות לשמור על הביטחון:

הוראת השעה יכולה לעמוד במבחן המידתיות רק כל עוד המצב הבטחוני-מדיני מחייב נקיטת צעד כאמור... לפיכך, **מעבר לזהירות הנדרשת בקבלתה, היא מחייבת גם עיון ובחינה מחדש באופן תדיר.**

על המחוקק להיות איפוא קשוב היטב לשינויים במציאות, וזאת במספר הקשרים. ראשית, יש לקוות כי יתרחש בעתיד שיפור במצב הביטחוני באופן שיפחית את הצורך באמצעי הגנה, ולמצער יהפוך את נטילת הסיכון שכרוך בהסרתם החלקית או המלאה למחויבת המציאות. שנית, יתכנו שינויים שיהפכו את הבחינה הפרטנית למעשית ויעילה יותר - ובכך ישוב ויתעורר מבחן המשנה השני ("אמצעי שפגיעתו פחותה"). **על הרשויות להניח תדיר "אצבע על הדופק" הן בכל הנוגע לצרכים הבטחוניים, והן בכל הנוגע לאפשרות לייצר כלים אפקטיביים שפגיעתם קלה יותר.** עליהן גם לשקוד ולבחון את האפשרות ליעל את הטיפול במקרים חריגים; הן בגדרי הועדה ההומניטרית, והן באמצעות חשיבה על מנגנונים נוספים העשויים להקל על אותם זוגות אשר נמנע מהם, לעת הזאת, לקבוע את ביתם המשותף בישראל.

העמדה התומכת בחוקתיותה של הוראת השעה איננה פוטרת את המחוקק, ואת הרשות המבצעת, מחיפוש דרכים למיתון ההכרעה גם מטעם נוסף: הרוח הנכונה של מאמץ ללכת לקראת מי שלא חטא, המשלם - כפי שלמרבית הצער יארע במצבי מלחמה - מחיר בשל מי שחטאו. במקרים רבים סוברת מערכת הביטחון, במבט ראשון, כי לכלי ביטחוני מסוים אין תחליף, ובמבט שני - לאחר השקעה מרובה של מחשבה ומשאבים - נמצא לו תחליף ראוי. בעניין פלוני (בש"פ 8823/07) נדרשתי לתגובת מערכת הביטחון לפסק הדין בעניין שיטות החקירה של שירות הביטחון הכללי (בג"ץ 5100/94) הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל, פ"ד נג(4) 817:

"לאחר שניתן פסק הדין... היתה מערכת הביטחון מוטרדת ביותר, לשון המעטה; כיהנתי אז כיועץ המשפטי לממשלה, ודיונים על דיונים נערכו בפורומים שונים באשר ליישום פסק הדין ולמצב החדש שנוצר, ונשקלו גם יוזמות חקיקה כדי 'להעביר את רוע הגזירה'. והנה תודה לאל מצאה המערכת לאורך הזמן פתרונות לבעיות, תוך יצירתיות מסוגים שונים. שנה לאחר פסק הדין החלה התקופה הקשה הקרויה 'האינתיפאדה השנייה',

והמשימות שבפני מערכת הביטחון היו קשות ביותר; אך היא התמודדה עמו, במגבלות פסק הדין, בהצלחה שאינה מבוטלת" (פסקה י"ד).

אכן, אין הנדון דומה לראיה באופן מלא, הן מצד התשתית הנורמטיבית (אשר לא התירה את שיטות החקירה שנפסלו) והן בהינתן ההנחה שלעת הזאת בדיקה פרטנית לא תוכל לספק תחליף שקול לאיסור להוראת השעה, אך ראוי לזכור זאת במבט לעתיד (בג"ץ גלאון, סעיפים מ"ז-מ"ט לפסק דינו של כבוד השופט רובינשטיין).

270. אם כן, גם אם בעבר המדינה טענה שלא קיים אמצעי אפקטיבי שפגיעתו פחותה מהפגיעה שבמניעה גורפת מכל הפלסטינים להיכנס למרחב התפר, למעט בעלי זיקה פרטנית למרחב התפר, אין משמעות הדבר שזהו המצב גם היום. חלוף הזמן, השינויים המשמעותיים במציאות הביטחונית, ההתפתחות שיש להניח שחלה עם השנים בטכנולוגיה ובשיטות העבודה של הרשויות, ועצם העובדה שכיום נהלי המשיב עצמם מתירים כניסה לישראל של העותרים ואחרים כמותם ללא היתרים פרטניים, מחייבים בחינה מחודשת של האפשרות להמיר את האמצעי שנבחר באמצעי שפגיעתו בחפים מפשע פחותה. על פני הדברים, אין כל מניעה מאימוץ השינוי הצנוע המוצע בעתירה זו – החרגה של גברים שגילם מעל 55 ושל נשים שגילן מעל חמישים מהאיסור הגורף על כניסת פלסטינים למרחב התפר.

271. באשר למבחן המידתיות במובן הצר, העוסק בפרופורציה בין הפגיעה של ההסדר בזכויות יסוד לבין התועלת של ההסדר, נקבע כי ההשוואה הרלוונטית אינה ההשוואה בין הפגיעה בזכויות יסוד לבין היעדרו של כל אמצעי להגנה על הביטחון, אלא ההשוואה בין הפגיעה בזכויות יסוד לבין הפרש בין התרומה של האמצעי שננקט להגנה על הביטחון, לבין אמצעי חלופי, שפגיעתו פחותה:

ולבסוף, נדרש כי יתקיים יחס ראוי בין מהות הפגיעה בזכות למשפחה ובזכות לשוויון בהתאם למידת עוצמתן, לבין התועלת הביטחונית הצומחת ממניעת האיחוד המבוקש (פרשת אמארה, פסקה 11 לפסק דינו של הנשיא ברק). מידתה של התועלת הביטחונית שבה יש להתחשב לצורך החלת מבחן המידתיות הצר אינה בהכרח מלוא היקף התועלת הביטחונית האפשרית בהשוואה למצב שבו לא ננקט כל אמצעי מנע אחר כנגד הסיכון הביטחוני; התועלת שבה יש להתחשב הינה אך התוספת השולית לביטחון, המתקבלת מהפסקת הליך איחוד המשפחה, בהשוואה לאפשרות השימוש באמצעי ביטחון חלופיים, כגון מתן היתרי שהייה זמניים המתחדשים מדי תקופה קצרה, המאפשרים ביקורת עיתית של הרשות על מידת הסיכון האמיתי הצפוי מבין הזוג תושב האזור, השוהה בישראל; הידוק הפיקוח על בן הזוג השוהה בישראל, קבלת התחייבותו לנתק כל קשר בינו לבין גורמים עוינים, תוך העמדת קיום התחייבותו במבחן, וכיוצא באלה אמצעים (בג"ץ 7444/03 דקה נ' שר הפנים, סעיף 33 לפסק דינה של כבוד השופטת פרוקצ'יה (2010)).

272. בענייננו, השאלה היא אם ההכללה של הקבוצה שבה עוסקת העתירה, גברים פלסטינים שגילם מעל 55 ונשים פלסטיניות שגילן מעל חמישים, באיסור הכללי על כניסת פלסטינים למרחב התפר, תורמת להשגת התכלית הביטחונית של הסגירה של מרחב התפר במידה המצדיקה את הפגיעה בזכויות היסוד לכבוד, לשוויון, לחופש תנועה, ובחלק מהמקרים גם בזכות לקניין ובזכות לחופש העיסוק. התשובה היא ודאי שלא. הפגיעה בקבוצה הזאת אינה מקדמת כלל את התכלית הביטחונית של הסגירה של מרחב התפר, שכן האיסור על הכניסה של חברי הקבוצה הזאת למרחב התפר אינו מונע את כניסתם לישראל, כיוון שהיא מותרת, וגם אין צורך ביטחוני במניעת כניסתם לישראל. משכך, הפגיעה בזכויות היסוד של האנשים האלה אינה עומדת ביחס ראוי לתכלית של ההחלטה על הסגירה של מרחב התפר בפני פלסטינים.

273. יוזכר כי ההימשכות של ההסדר הפוגע בזכויות יסוד לאורך זמן, וההפיכה שלו בפועל מזמני לקבוע, משליכה גם היא על העמידה של ההסדר במבחן המידתיות במובן הצר. כך נכתב בנושא הזה ביחס להוראת השעה:

העובדה שפגיעה בזכויות יסוד נעשית במסגרת הוראת שעה, בשל צורכי השעה, יכולה אכן לשמש אינדיקציה למידתיותה של הפגיעה. זמניות הפגיעה, הנובעת מכך שמדובר בחקיקה במסגרת הוראת שעה, יש בה כדי להשליך על הערכת עוצמתה, עומקה והיקפה

של הפגיעה בזכות יסוד. כאשר אל מול תוספת התועלת שיש בחוק או בהחלטת הרשות המינהלית, ניצבת תוספת הנזק שנגרמת כתוצאה מאלה לזכות היסוד, ועולה כי מדובר בנזק זמני במהותו, יהווה הדבר שיקול משמעותי במסגרת מבחן המידתיות במובנו הצר. עם זאת, כמובן, ההכרעה הסופית בשאלת המידתיות - לרבות במסגרת מבחן המשנה השלישי - היא פרי שקלולם של מכלול שיקולים וגורמים, והיותה של הפגיעה זמנית, אין בה, בפני עצמה, כדי להכריע את הכף לטובת מידתיות הפגיעה. לאור האמור ניתן להניח כי איסור כה גורף על אפשרותם של אזרחי המדינה לממש את זכותם לחיי משפחה בישראל, נקבע במסגרת הוראת שעה מתוך התפישה כי לכאורה, מדובר בהסדר זמני במהותו, ולכן הפגיעה הגלומה בו בזכויות יסוד מוגבלת בהיקפה, וממילא חריפה היא פחות.

הנחה שכזו יכולה אולי לעמוד במצב שבו ניכר כי אכן מדובר בהגבלה זמנית, או כי המחוקק עורך מעת לעת שינויים בחוק, באופן שמעת לעת נשקל הצורך בהמשך הפגיעה בזכויות היסוד ובאשר להיקפה. אין זה המצב בענייננו.

מאז נחקק החוק כהוראת שעה, הוארך תוקפו פעמיים על-ידי הכנסת ועשר פעמים נוספות בהחלטות ממשלה שאושרו במליאת הכנסת. שתיים עשרה הארכות. שינויים כאלה ואחרים אירעו במציאות הביטחונית, חלקם משמעותיים יותר, חלקם פחות, אך שינוי משמעותי בחוק - אין. סקירת השינויים שהוכנסו בחוק בשנים שחלפו מאז חקיקתו מעלה, למצער, חשש כי אלה, יותר משנועדו למתן את הפגיעה הקשה הגלומה בחוק, נועדו לבססה... כיום, למעלה משמונה שנים לאחר חקיקת החוק, נראה כי ההסדר הזמני הפך דה-פקטו להסדר של קבע.

כפי שהובהר, חוק האזרחות והכניסה לישראל הינו הסדר לשעה, שנועד ליתן מענה למצב אקוטי ודחוק... בחקיקת האיסור על איחוד משפחות עם תושבי האזור ונתיני מדינות סיכון בגדרה של הוראת שעה, גילה המחוקק דעתו כי מדובר בהסדר זמני, כי אין זה הסדר שראוי להימצא על ספר החוקים שלנו דרך קבע, או, למצער, כי אין זה מובן מאליו שיש לו מקום בספר החוקים. המחוקק נמנע מלהסדיר בהסדר חוקי קבוע את הפגיעה בזכויות יסוד של אזרחיו, וככל הנראה לא בכדי, שהרי מכיר הוא בקושי הגלום בחוק זה...

העובדה שהפגיעה בזכות לחיי משפחה ובשוויון נעשית באופן מתמשך באמצעות ניצול הגמישות היחסית שיש באמצעי החקיקתי של הוראת שעה לקביעת הוראה כה גורפת, תוך הימנעות מקביעת חוק "רגיל" שיעמוד לדיון ולביקורת ככל חוק, וכאשר השינויים המוכנסים בחוק אינם מהותיים, מהווה בנסיבות העניין אינדיקציה חזקה לחוסר המידתיות שבחוק (בג"ץ גלאון, סעיפים 25-27 לפסק דינה של כבוד השופטת ארבל).

וכך:

אינני שותפה לעמדות שהביעו חלק מחבריי לפיהן הסיכון הנשקף מהתרת איחוד המשפחות בכפוף לבידוק פרטני או נקיטה באמצעי בידוק אחרים הוא כזה שמצדיק פגיעה כה רחבה בזכויות יסוד חוקתיות. אינני חולקת על הצורך הביטחוני ועל הנתונים וההערכות שביסודו. אולם, שומה עלינו להבטיח ששימוש בעקרונות כמו עקרון הזהירות המונעת - שמטרתם להחיל הסדרים רחבים ביותר כדי למנוע סיכון פוטנציאלי - אינם גורמים בעצמם לנזק ממשי. חוק האזרחות - במתכונתו הרחבה ומבלי שיש בו בדיקה פרטנית של מבקשי איחוד המשפחות - מוביל לנזקים משמעותיים ביותר. יש לו השפעה על התפיסות הדמוקרטיות הבסיסיות ביותר שלנו. יש בו פגיעה קשה בזכויות החוקתיות של אזרחי ישראל הערבים. יש בו פוטנציאל ממשי למדרון חלקלק שעשוי להוביל לשימוש באמצעים רגולטורים מרחיבים כדי למנוע סיכון ברמות שונות. כל אלה צריכים להילקח בחשבון. אין להתחשב רק בסיכון שנמנע עקב השימוש בעקרון הזהירות המונעת, אלא גם בסיכון שהוא עצמו יוצר.

ציינתי בפסק הדין הראשון כי "עלינו להקפיד על איזונים ראויים ומידתיים בכל הנוגע לפגיעה בזכויות לצורכי ביטחון. שיטת משטר המבוססת על ערכי הדמוקרטיה, אינה יכולה להרשות לעצמה נקיטת אמצעים שיתנו לאזרחי המדינה ביטחון אבסולוטי. מציאות של ביטחון אבסולוטי אינה קיימת בישראל ואף לא בשום מדינה אחרת. אשר על כן מתחייבת החלטה מושכלת ומאוזנת בדבר יכולתה של המדינה ליטול על עצמה סיכונים לשם הגנה על זכויות האדם" (פסק הדין הראשון, עמ' 466-467). אני סבורה כי איזון ראוי לא התקיים בעת שנבחן החוק בפסק הדין הראשון, וגם השינויים שהוכנסו בו לא הביאו אותו לנקודה שבה נוכל לקבוע שהחוק הינו חוקתי על אף פגיעתו בזכויות היסוד.

חלפו למעלה משמונה שנים מאז נחקק החוק לראשונה. מים רבים זרמו בנהר מאז. מצב המלחמה או "מעין מלחמה" עודו קיים אף כי חלו שינויים רבים גם בישראל וגם מחוצה לה, שיש להם, ככל הנראה, השפעה על תקפות הטיעון הביטחוני ועל אופיו של הסיכון הביטחוני. יש להניח כי לשינויים הללו יש השפעה על ההצדקות שעמדו

ביסוד חקיקת החוק. תוקף החוק עתיד לפוג בקרוב מאוד (ב-31.1.2012), וזוהי הזדמנות לבחון אם אכן יש צורך בהארכה נוספת ובאיזו מתכונת...
לגישתי, כאמור, גם במתכונתו הנוכחית החוק הינו גורף וכוללני, ולכן אינו יכול לעמוד בשל הפגיעה הבלתי מידתית שבו בזכות לחיי משפחה ובזכות לשוויון. צריך, וגם אפשר, למתן את הפגיעה על ידי שינוי של ההסדר – בין אם על ידי עריכת בדיקה פרטנית של מבקשי איחוד המשפחות; בין אם על ידי מתן אפשרות להפריך את חזקת הסיכון ובין אם על ידי הרחבה של האפשרות לקבל מעמד בישראל מטעמים הומניטאריים. כל אלה צריכים לקבל ביטוי בחקיקה – בהסדר הגירה כולל או בהסדרי ביניים עד לחקיקתו של חוק הגירה (שם), סעיפים 13-16 לפסק דינה של כבוד הנשיאה (בדימי') ביניש).

274. בענייננו מדובר בהסדר שהוגדר כ"זמני", אך נמשך מתחילת המאה ועד היום, על אף השינויים המשמעותיים שחלו במציאות הביטחונית לאורך השנים. המידתיות של הסגירה של מרחב התפר בעיצומה של האינתיפאדה השנייה, או בסמוך לאחריה, אינה דומה למידתיות של אותה ההחלטה לאחר שנים רבות, במהלכן אירעו תמורות ממשיות בנסיבות הביטחוניות, ובנוסף, המשיב עצמו התיר במהלך התקופה לעותרים ולאחרים כמותם להיכנס למדינת ישראל עצמה ללא צורך בקבלת היתר פרטני. גם ההטלה של הגבלות על חופש התנועה הפנים-מדינתי של תושבים מוגנים, והסגירה של חלקים נרחבים מהשטח בפני תושביו, לפרק זמן קצר, אינה דומה להטלת ההגבלות האלה למשך עשורים. ההימשכות של הפגיעה לאורך שנים ארוכות, לתקופה שסופה אינו נראה לעין, משליכה באופן משמעותי על המידתיות של הפגיעה. לא מדובר עוד במניעת הכניסה של התושבים הפלסטינים למקום לתקופה קצרה, על רקע מצב חירום, אלא עולה היום החשש שמדובר בפרידה סופית מחלק מהגדה המערבית, וספק אם המבוגרים שבאוכלוסייה המוגנת יזכו לראות בימי חייהם את פירוק גדר ההפרדה ואת השבת הנגישות של הציבור הפלסטיני לשטחים שממזרח לגדר, ודאי לא בלי התערבות שיפוטית.

275. כאמור, בענייננו השאלה אינה מהי התועלת הביטחונית של הסגירה של מרחב התפר בפני פלסטינים, בהשוואה לפגיעתה בזכויות יסוד, אלא מהי התועלת הביטחונית של **ההכללה של האוכלוסייה המבוגרת** באיסור על כניסתם של פלסטינים למרחב התפר, בהשוואה לפגיעה בזכויות יסוד, וודאי שהיחס בין הדברים אינו פרופורציונאלי ואינו סביר. המשך הארוך של הפגיעה הזאת, וההפיכה שלה, דה-פאקטו, מזמנית לקבועה, מחזקים עוד יותר את המסקנה שהפגיעה אינה מידתית.

276. אם כן, האיסור על הכניסה של פלסטינים מבוגרים למרחב התפר פוגע בזכויות היסוד של תושבים מוגנים במידה העולה על הנדרש. משכך, יש לבטלו ולהתיר לגברים פלסטינים שגילם מעל 55, ולנשים פלסטיניות שגילן מעל חמישים, להיכנס למרחב התפר, באותו האופן שבו מותר להם להיכנס לישראל.

סיכום

277. ההקמה של גדר ההפרדה בתוך שטח הגדה המערבית, והסגירה של השטח שמעבר לגדר בפני פלסטינים, פגעו, ופוגעים, בזכויות היסוד של מיליוני אנשים חפים מפשע לחופש תנועה פנים-מדינתי ולכבוד, ובמקרים רבים, כמו המקרים של העותרים 1-5, גם בזכויות יסוד נוספות, ביניהן הזכות לקניין והזכות לחופש העיסוק.

278. לפחות בעניין חלק מהקבוצה הנפגעת מההחלטות האלה – גברים שגילם מעל 55 ונשים שגילן מעל חמישים – אין צורך ביטחוני בפגיעה הזאת ואף אין בה כדי לתרום להשגת התכלית הביטחונית של הסגירה של מרחב התפר. זאת מכיוון שהאנשים האלה ממילא רשאים להיכנס לשטח מדינת ישראל, גם בלי היתרים פרטניים, בשל מסוכנותם הנמוכה. על פי הפסיקה, התכלית של גדר ההפרדה, ושל הסגירה של השטח שמעבר לגדר ההפרדה, היא מניעה ממפגעים להיכנס לישראל ולבצע בה פיגועים. המניעה ממי שרשאי להיכנס לישראל, בשל מסוכנותו הנמוכה, להיכנס למרחב התפר, אינה תורמת באופן ממשי, אם בכלל, להגשמת התכלית הזאת. משכך, הפגיעה שלה בזכויות היסוד של אותם

האנשים אינה מידתית. מדובר בתושבים מוגנים, אנשים מבוגרים, ויש לעשות כל מאמץ למנוע פגיעה בהם כאשר הפגיעה אינה הכרחית מטעמי ביטחון.

279. נוכח כל האמור לעיל, מתבקש בית המשפט הנכבד להוציא מלפניו צו על תנאי כמבוקש בעתירה.

280. כן מתבקש בית המשפט הנכבד לחייב את המשיב בהוצאות העותרים ובשכר טרחת עורכי דין.

281. עתירה זו נתמכת בתצהירים שנחתמו בפני הח"מ בהיוועדות חזותית ונשלחו למוקד להגנת הפרט בווטסאפ, לאחר תיאום טלפוני. בית המשפט הנכבד מתבקש לקבל תצהירים אלו, ואת ייפוי הכוח שאף הם ניתנו בווטסאפ, בהתחשב בקשיים האובייקטיביים במפגש בין העותרים לבין באי כוחם.

21 בינואר 2021.

תהילה מאיר, עו"ד
ב"כ העותרים

[ת.ש. 111348]